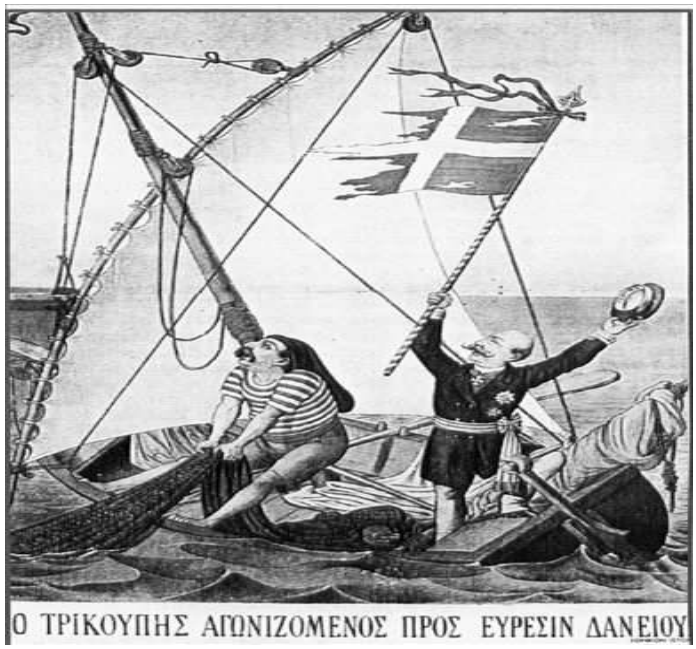
ΑΝΩΤΑΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Οι 4 πτωχεύσεις της Ελλάδος, αιτίες, κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα και πως φτάσαμε στο σήμερα.

The 4 bankruptcies of Greece, causes, social and economic effects and how we arrived at today.

Σπουδαστής: Πρωτοπαπάς Ιωάννης
Εισηγητής: κ. Φλώρος Χ. και κ. Τσουκάτος Ε.

Ηράκλειο 2014

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες 1

Περίληψη 1

Abstract 3

Γενικά-Εισαγωγικά 4

1 Οι πτωχεύσεις της Ελλάδος το 19ο αιώνα 6

1.1 Ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο 1821 - 1827 6

1.2 Αιτίες και γεγονότα της πτώχευσης του 1827 8

1.3 Τρόποι αντιμετώπισης της πτώχευσής του 1827 10

1.4 Ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο 1830 – 1844 12

1.5 Αιτίες και γεγονότα της πτώχευσης του 1843 13

1.6 Αποτελέσματα της πτώχευσής του 1843. – Το 1ο μνημόνιο της Ελλάδας ... 15

1.7 Ελληνική κοινωνία κατά τα έτη 1862 – 1893 17

1.8 Αιτίες και γεγονόττα της πτώχευσης του 1893 22

1.9 Αποτελέσματα – Τρόποι αντιμετώπισης της πτώχευσης του 1893 25

2 Οι πτωχεύσεις της Ελλάδος το 20ο αιώνα 28

2.1 Καθεστώς ισοτιμιών βάσει του χρυσού κανόνα 28

2.1.1 Καθεστώς ισοτιμιών βάσει του χρυσού κανόνα 28

2.1.2 Σύστημα ισοτιμιών Μπρέτον Γουντς 29

2.1.3 Σύστημα Κυμαινόμενων Ισοτιμιών (1973-σήμερα) 31

2.2 Ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο 1928 – 1932 32

2.3 Αιτίες και γεγονότα της πτώχευσης του 1932 35

2.4 Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008: Η αρχή της Ελλυηνικής οικονομικής κρίσης 37

2.5 Η Ελλάδα των μνημονίων: Η οικονομική κρίση της χώρας τον 21ο αιώνα .. 39

2.6 Αποτέλεσμα της χρήσης των μνημονίων σε οικονομικό και βιοτικό επίπεδο 44

2.7 Μεσοπρόθεσμο και «επιλεκτική χρεοκοπία» 46

3 Μεθοδολογία 50

3.1 Σκοπός της εργασίας 50

3.2 Μεθοδολογία της έρευνας 50

3.3 Σχεδιασμός οικονομετρικής μελέτης 51

3.4 Μέλέτη του ΑΕΠ από το 1833 έως το 2012 51

3.4.1 Από το 1975 και μετά 54

3.5 Έσοδα και έξοδα 56

3.6 Πληθωρισμός 1959-2012 58

3.7 Εξαγωγή της συνάρτησης 58

3.8 Συμπέρασματα 60

Πηγές-Βιβλιογραφία 62

Ελληνική Βιβλιογραφία 62

Πηγές για τους απολογισμούς: 63

Ξένη Βιβλιογραφία 65

Πηγές από διαδίκτυο 65

Παράρτημα 66

Δείκτης τιμών 66

Έλεγχος t του Δείκτη Τιμών 67

Μετρήσεις για το ΑΕΠ 67

ΑΕΠ και Δείκτης Τιμών 69

ΑΕΠ από το 1950-2012 70

Ευχαριστίες

Η παρούσα πτυχιακή εργασία, ολοκληρώθηκε μετά από πολύμηνη μελέτη και έρευνα, ουτώς ώστε να παρουσιάσω μία εμπεριστατομένη εικόνα της ελληνικής οικονομίας, σε όλες τις κρίσεις τις. Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα, τους καθηγητές μου κ. Χρήστο Φλώρο και κ. Ευάγγελο Τσουκάτο για την άριστη συνεργασία μας, την συμπαράσταση τους και την αμέριστη καθοδήγηση τους, σε ένα θέμα που ακόμα και σήμερα δεν υπάρχει ολοκληρωμένη εικόνα για όλες τις χρονικές περιόδους στις οποίες αναφερθήκαμε.

Αισθάνομαι την υποχρέωση, να ευχαριστήσω τους υπαλλήλους της βιβλιοθήκης της Βουλής των Ελλήνων, καθώς και της βιβλιοθήκης της Τράπεζας της Ελλάδος, για τη βοήθεια τους σε ότι αφορά βιβλιογραφία και στοιχεία των εξεταζόμενων περιόδων. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους δικούς μου ανθρώπους και ιδιαίτερα την μητέρα μου Ειρήνη, για την συμπαράσταση τους.

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή έχει ως στόχο να καταγράψει τις τέσσερις πτωχεύσεις της Ελλάδος από το 1821 έως σήμερα, τις αιτίες που τις προκάλεσαν, τα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα τις κάθε περιόδου και πως φτάσαμε στο σήμερα. Μέσα από την παρούσα εργασία γίνεται μια σύντομη κοινωνικοοικονομική αναφορά της ιστορίας της Ελλάδος. Τα αποτελέσματα των περιόδων χρησιμοποιούνται ως δεδομένα στην έρευνα που γίνεται, στο τέλος της εργασίας, όπου γίνεται η μελέτη του Ακαθάριστου Εθνικού Προιόντος και του Πληθωρισμού μέσα από μια οικονομετρική μέλέτη.

Abstract

The present project aims to record the four bankruptcies of Greece from 1821 to today, the causes that gave rise to the social and economic effects of each period and how we arrived at today. In the present paper a brief mention of the socioeconomic history of Greece. The results of periods used as input to the research done at the end of the work, which is the study of the Gross National Product and Inflation through an econometric study.

Γενικά-Εισαγωγικά

Αυτή η πτυχιακή εργασία, έχει ως σκοπό να ασχοληθεί με τις πτωχεύσεις του ελληνικού κράτους από την απαρχή του, μέχρι και την κρίση που αντιμετωπίζει σήμερα, στις αρχές της δεύτερης δεκαετίας του 21ου αιώνα. Οι τρόποι με τους οποίους θα αναπτυχθούν οι κρίσεις που πραγματοποιήθηκαν και συνεχίζουν να πραγματοποιούνται στη χώρα, είναι μέσω της θεωρητικής προσέγγισης του θέματος, καθώς και μίας οικονομετρικής μελέτης, με στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από βιβλία, από οικονομικά δελτία της Τράπεζας της Ελλάδος, (στοιχεία) από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία, καθώς και από το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών.

Η χώρα για πρώτη φορά, πτώχευσε το 1827, πριν ακόμα αναγνωριστεί από τις μεγάλες δυνάμεις ως ελεύθερο κράτος. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν άλλες τρεις πτωχεύσεις, το 1843 επί βασιλείας Όθωνα, το 1893 επί πρωθυπουργίας Ιωάννη Καποδίστρια και το 1932 επί πρωθυπουργίας Ελευθερίου Βενιζέλου.

Οι λόγοι για τους οποίους δημιουργήθηκαν τόσες πολλές κρίσεις – πτωχεύσεις στη χώρα είναι ποικίλοι. Σύμφωνα με το βιβλίο «Η θεωρία των κρίσεων και η ελληνική εμπειρία» της Αγροτικής Τράπεζας, στην Ελλάδα διαμορφώνεται μια ιδιόμορφη ανάπτυξη του καπιταλιστικού συστήματος λόγω της απουσίας δύο σημαντικών παραγόντων: α) της πλήρους απουσίας εφαρμοσμένης επιστημονικής έρευνας και β) της ουσιαστικής ανυπαρξίας της Ι υποδιαίρεσης της παραγωγής μέσων παραγωγής. Αυτό, ουσιαστικά σημαίνει ότι μέχρι, τουλάχιστον, το 1985, απουσίαζαν από την ελληνική οικονομία τόσο ο τομέας με τον οποίο δημιουργούνται προϋποθέσεις για την έναρξη της διαδικασίας των κύκλων της οικονομίας, καθώς και η υλική βάση, πάνω στην οποία πραγματοποιείται η εφαρμοσμένη επιστημονική έρευνα, με σκοπό να περάσουν στους υπόλοιπους κλάδους της οικονομίας και να ξεκινήσει η κυκλική αναπαραγωγή του κοινωνικού κεφαλαίου.

Η απουσία των δύο τομέων της κοινωνικής παραγωγής από την ελληνική οικονομία, εξηγεί και ερμηνεύει την οικονομικο-πολιτική και πολιτιστική εξάρτηση της χώρας από τα κράτη του ανεπτυγμένου καπιταλισμού. Η επίδραση των παγκόσμιων κύκλων στην ελληνική οικονομία συσχετίζεται και με άλλα στοιχεία, όπως η εγχώρια συσσώρευση. Οι δύο αυτοί τομείς, ενώ αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, ο κάθε ένας αποτελείται από δικούς του νόμους λειτουργίας και ανάπτυξης.

Για να αποφευχθεί μια οικονομική κρίση και η εν συνεχεία απειλή πτώχευσης μίας χώρας, το κάθε κράτος διαθέτει τρόπους (κρατικής) παρέμβασης για να βοηθήσει την άνοδο της οικονομίας του.

Αν μπορούσαμε να δώσουμε ένα γενικό ορισμό του τι είναι η κρατική παρέμβαση, θα λέγαμε ότι είναι ένα σύνολο από μέσα και μέτρα που λαμβάνει ένα κράτος, τα οποία έχουν ως αντικείμενο τους την οικονομική, κοινωνική ανάπτυξη και στόχο τους τη διατήρηση του κοινωνικού συστήματος και την αποφυγή συγκρούσεων μεταξύ κοινωνικών ομάδων. Τα μέσα παρέμβασης τα οποία χρησιμοποιεί η κάθε χώρα, διαφέρουν ανάλογα με τις προτεραιότητες που θέτει η ίδια. Σαν παράδειγμα μπορούμε να δώσουμε την αύξηση δασμών στις εισαγωγές, που πραγματοποίησε ο Ελ. Βενιζέλος με σκοπό τη διατήρηση των τιμών, του ενδιαφέροντος και της ποσότητας των ελληνικών προϊόντων, όπως θα εξηγηθεί εκτενέστερα σε επόμενο κεφάλαιο, για να αποφύγει την πτώχευση του ελληνικού κράτους.

Πτώχευση ονομάζεται μια ειδική νομική κατάσταση στην οποία περιέρχεται κάποιο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει την εμπορική ιδιότητα, όταν πάψει την πληρωμή των ληξιπρόθεσμων οφειλών του. Ειδικότερα, πτώχευση ενός κράτους ή κρατική χρεοκοπία, είναι η κατάσταση στην οποία περιέρχεται μια χώρα που αδυνατεί με οποιοδήποτε τρόπο να ανταποκριθεί στη πληρωμή των οφειλών της, τόσο στο εσωτερικό όσο και προς τους εξωτερικούς της συνδέσμους. Αυτό συμβαίνει με επίσημη εξαγγελία της κυβέρνησης, προκειμένου να γίνει γνωστή η αδυναμία αποπληρωμής των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων. Η διαδικασία της πτώχευσης ενός κράτους διέπεται από κανονισμούς- νόμους του Διεθνούς Δικαίου, λόγω των ειδικών σχέσεων που έχουν δημιουργηθεί με άλλα κράτη.

1 Οι πτωχεύσεις της Ελλάδος το 19ο αιώνα

1.1 Ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο 1821 - 1827

Στην Ελλάδα, η λέξη πτώχευση ακούστηκε πριν ακόμα απελευθερωθεί από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, το 1827. Ο Ιωάννης Καποδίστριας ανακοίνωσε την πρώτη πτώχευση της «Προσωρινής Διοικήσεως της Ελλάδος» , ενώ η Ελλάδα σαν χώρα αναγνωρίστηκε από τις Μεγάλες Δυνάμεις το 1830.

Οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής χρηματοδοτούσαν την Ελληνική Επανάσταση, για να εξυπηρετήσουν τα δικά τους συμφέροντα στην περιοχή, γεγονός που θα καθίστατο σαφέστερο με την απελευθέρωση της Ελλάδας και την διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Αυτός ήταν και ο λόγος που σε πάρα πολλές μάχες της επανάστασης, οι Μεγάλες Δυνάμεις βοήθησαν και ουσιαστικά, στέλνοντας στρατό και πλοία, με σκοπό να διασφαλίσουν τα χρήματα που είχαν δώσει. Τα «Δάνεια της Ανεξαρτησίας», θα επιστρέφονταν με το τέλος του Αγώνα και την αναγνώριση του ελεύθερου κράτους, κάτι όμως το οποίο δεν συνέβη λόγω της αδυναμίας μας πολύ πριν απελευθερωθούμε να αποπληρώσουμε μέρος αυτών.

Το 1827 στην τότε «ελεύθερη» Ελλάδα, πραγματοποιήθηκε η πρώτη απογραφή πληθυσμού μετά από αίτημα του ίδιου του πρωθυπουργού Ιωάννη Καποδίστρια, με σκοπό την εύρεση του ακριβούς αριθμού του πληθυσμού, του θρησκεύματος αυτού, καθώς και της συλλογής περαιτέρω ποιοτικών και ποσοτικών πληροφοριών όπως τι μέρος του λαού κατέχει «εθνικές γαίες», πόσοι τις καλλιεργούν έτσι ώστε να δοθεί μια πρώτη εικόνα της χώρας και των κατοίκων της. Στην πρώτη, λοιπόν, αυτή απογραφή ο πληθυσμός της Ελλάδας έφτανε τα 753.400 άτομα, με τον τουρκικό πληθυσμό να αριθμεί μόνο 11.450 άτομα.

Στην χώρα μέχρι το 1828 όταν ο Ι. Καποδίστριας ίδρυσε το Εθνικό Νομισματοκοπείο και καθιέρωσε το φοίνικα, δεν υπήρχε κάποιο άλλο επίσημο εθνικό νόμισμα. Μέχρι το 1827 (όταν και η χώρα πτώχευσε για πρώτη φορά), επίσημο νόμισμα ήταν τα τουρκικά γρόσια και η εκάστοτε επιτροπή του Αγώνα η οποία διαπραγματευόταν για τα δάνεια της απελευθέρωσης, διαπραγματευόταν με το νόμισμα της χώρας από την οποία θα δανειζόταν.

Το πολιτικό πλαίσιο της εποχής ήταν το « Πολιτικόν Σύνταγμα της Ελλάδας», το οποίο υπογράφτηκε από την Γ’ Εθνοσυνέλευση στις 30 Μαρτίου 1827 στην

Τροιζήνα. Σύμφωνα με το αναθεωρημένο Σύνταγμα απόλυτος μονάρχης, θα ήταν ο κυβερνήτης Ιωάννης Καποδίστριας με επταετή διάρκεια θητείας. Πρωτεύουσα της χώρας επί Καποδίστρια ήταν το Ναύπλιο.

Η οικονομία το 1827 ήταν ολοσχερώς κατεστραμμένη. Ο τομέας της βιομηχανίας απουσίαζε παντελώς, αφού η χώρα ακόμα πολεμούσε για την ανεξαρτησία της και μόνη πηγή εσόδων ήταν η γεωργία. Στην Ελλάδα υπήρχαν μόνο γαιοκτήμονες οι οποίοι κατείχαν και την οικονομία της εποχής. Σε σύγκριση με τα οικονομικά δεδομένα και μεγέθη των υπόλοιπων ευρωπαϊκών κρατών η Ελλάδα δεν έδειχνε σημάδια βελτίωσης πριν το 1824. Μέχρι τότε όλες οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής, ήταν αντίθετες σε κάθε είδους απελευθερωτικούς αγώνες και επαναστάσεις. Από το 1824 και μετά η Ρωσία, η Μεγάλη Βρετανία και έπειτα και η Γαλλία, άρχισαν να στηρίζουν την προσπάθεια των Ελλήνων απέναντι στον Τουρκικό ζυγό. Χώρες όπως Αυστρία και Πρωσία δεν άλλαξαν στάση απέναντι στο ελληνικό ζήτημα και υποστήριζαν την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εκτός από τη σύναψη των «Δανείων της Απελευθέρωσης», οι τρεις δυνάμεις έδειξαν ανοιχτά την υποστήριξη τους στην Ελλάδα, στην Ναυμαχία του Ναβαρίνο (20 Οκτωβρίου 1827) με την καταστροφή του στόλου του Ιμπραήμ.

Όσον αφορά στην διοίκηση της Ελλάδας μέχρι την πτώχευση και τις αλλαγές που έφερε ο Καποδίστριας, από την Α’ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου το 1821 υπήρχε διάκριση των εξουσιών στην χώρα. Οι τρεις εξουσίες της εν λόγω περιόδου ήταν το Βουλευτικό σώμα, το οποίο και ψήφιζε τους νέους νόμους, το πενταμελές Εκτελεστικό σώμα, το οποίο ήταν υπεύθυνο για τον διορισμό των υπουργών, που ονομάζονταν Μίνιστροι, και τρίτο σώμα ήταν το Δικαστικό. Το 1827, οι διοικητικές υπηρεσίες ουσιαστικά δεν λειτουργούσαν· αλλαγές ξεκίνησαν να λαμβάνουν χώρα στον τόπο από τον Ιανουάριο του 1828 όταν και ήρθε στη χώρα για πρώτη φορά ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Κατά την περίοδο που ο Ι. Καποδίστριας ήταν κυβερνήτης της Ελλάδας, πριν αλλά και μετά την πτώχευση, στην χώρα συνέβησαν πολλές αλλαγές. Αλλαγές καθοριστικές για την συνέχεια που είχαν να κάνουν με την διοίκηση, την εκπαίδευση, την οργάνωση του στρατού, αλλά και την οικονομία. Περισσότερα θα αναφερθούν παρακάτω, στα μέτρα τα οποία πήρε ο Ι. Καποδίστριας προκειμένου να ξεπεράσει η χώρα την πτώχευση.

1.2 Αιτίες και γεγονότα της πτώχευσης του 1827

Το 1827 λοιπόν, η χώρα, μην έχοντας ακόμα απελευθερωθεί από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, κήρυξε μέσω του πρωθυπουργού Ιωάννη Καποδίστρια την πρώτη πτώχευση της ιστορίας της. Αιτίες της πτώχευσης αυτής ήταν η αδυναμία καταβολής τοκοχρεολυσίων, τα ληστρικά δάνεια που είχαν παρθεί το 1824 και το 1825 και ο εσωτερικός δανεισμός από το 1821 από τοκογλύφους της εποχής, με όρους δυσβάστακτους. Τα δάνεια αυτά συνήφθηκαν από τους ηγέτες της εποχής, με σκοπό την στήριξη του Αγώνα και την απελευθέρωση της Ελλάδας, για αγορά τροφίμων και πολεμοφοδίων. Για τα δάνεια μεταξύ των Ελλήνων τοκογλύφων και των ηγετών της εποχής δεν υπάρχουν στοιχεία, ωστόσο παρακάτω θα αναλύσουμε τα δύο «Δάνεια της Ανεξαρτησίας», που είχαν σαν αποτέλεσμα την πτώχευση του '27.

Το πρώτο δάνειο συνήφθηκε στην Αγγλία στις 21 Φεβρουαρίου του 1824. Υπεύθυνοι για την σύναψη του πρώτου δανείου της απελευθέρωσης, ήταν οι Ι. Ορλανδός και Α. Λουριώτης, οι οποίοι συμφώνησαν δάνειο ύψους 800.000 αγγλικών στερλινών με τον οίκο Λόφνουν. Η τιμή έκδοσης που αποφασίστηκε για το δάνειο ήταν 59%, ο τόκος ήταν ετήσιος 5% επί της ονομαστικής αξίας του δανείου (800.000 στερλίνες) και η διάρκεια του δανείου 36 έτη. Το ποσό αυτό θα καταθετόταν στις τράπεζες του Κ. Λογοθέτη και του Σ. Βαρφ στη Ζάκυνθο.

Το αποτέλεσμα του δανείου αυτού ήταν διαφορετικό από αυτό που περίμεναν οι Έλληνες. Καταρχήν με την υπογραφή του δανείου, αποφασίστηκε ότι η υποθήκη σε περίπτωση μη αποπληρωμής, θα ήταν όλα τα εθνικά κτήματα. Η εγγύηση αυτή θεωρείται δυσανάλογη σε σχέση με την αξία των χρημάτων που θα έπαιρνε η χώρα, ωστόσο λόγω του ότι δεν υπήρχε από την πλευρά της Ελλάδας διαπραγματευτική ικανότητα, από την στιγμή που δεν ήταν ελεύθερη χώρα και τα χρήματα αυτά ήταν αναγκαία για τον αγώνα, ο όρος αυτός θεωρήθηκε ορθός. Από τις 800.000 στερλίνες που ήταν η ονομαστική αξία του δανείου, στην Ελλάδα έφτασαν μόνο 308.000 στερλίνες, ποσό πολύ μικρό για τις ανάγκες τις Επανάστασης. Το μεγαλύτερο μέρος του ποσού, χάθηκε σε τραπεζικά έξοδα και έξοδα κίνησης. Τέλος, το μικρό ποσό που θα έφτανε στη χώρα, αποφασίστηκε να έρθει από την Αγγλία με πλοία και όχι με την μορφή μίας δόσης αλλά πολλών, κάτι που καθιστούσε ακόμα πιο δύσκολη την Επανάσταση.

Το δεύτερο «Δάνειο της Ανεξαρτησίας», συνήφθη με τους Αγγλοεβραίους τραπεζίτες Ιωσήφ και Σαμψών Ρικάρντο. Το δάνειο αυτό ήταν ύψους 2.000.000 αγγλικών στερλινών και υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου του 1825. Η πραγματική αξία του δανείου αυτού αποφασίστηκε να είναι το 55,5% της ονομαστικής αξίας των 2.000.000 στερλινών ήτοι 1.100.000 στερλίνες. Η υποθήκη για το δάνειο αυτό ήταν η δέσμευση ολόκληρης της Κορινθίας.

Τα αποτελέσματα του συγκεκριμένου δανείου τελικά, ήταν χειρότερα από τα αποτελέσματα του πρώτου δανείου. Από τα 2.000.000 στερλίνες που ήταν η ονομαστική αξία του δανείου, η Ελλάδα μετά από έξοδα διάθεσης, έξοδα πληρωμής τόκων και διαφόρων άλλων τραπεζικών εξόδων, θα έπαιρνε ένα ποσό της τάξης των 816.000 στερλινών, ποσό πολύ χαμηλότερο του 50% της ονομαστικής αξίας. Η χώρα βέβαια θα χρεωνόταν σαν δάνειο και θα πλήρωνε τοκοχρεολύσια για την ονομαστική αξία του δανείου, δηλαδή τις 2.000.000 στερλίνες.

Ωστόσο, το χειρότερο δεν ήταν το ποσό που εκδόθηκε για τον Αγώνα, αλλά το γεγονός ότι ακόμα και αυτές οι 816.000 στερλίνες δεν έφτασαν ποτέ στην Ελλάδα, παρά μόνο ένα ποσό κοντά στο ένα ένατο (1/9) της πραγματικής αξίας του αρχικού δανείου (100.000 στερλίνες). Το υπόλοιπο ποσό ξοδεύτηκε, σύμφωνα με όρους που υπήρχαν μέσα στο δάνειο, για την αγορά-παραγγελία δύο (2) φρεγατών από την Αμερική και πέντε (5) ατμοκίνητων πολεμικών πλοίων από την Αγγλία, καθώς και για την πληρωμή ξένων αξιωματικών που είτε ήρθαν στην Ελλάδα για προσωπικό τους χρέος, είτε δεν ήρθαν ποτέ. Τελικά, από τις δύο φρεγάτες που πληρώθηκαν και παραγγέλθηκαν από την Αμερική έφθασε στη χώρα μόνο η μία, ενώ από τα πέντε πολεμικά που αγοράστηκαν από την Αγγλία και έπρεπε να παραδοθούν στην Ελλάδα μέχρι το Μάρτιο του 1826, το ένα έφθασε στο τέλος του 1827 και το δεύτερο μετά την ναυμαχία του Ναβαρίνου. Το εναπομείναν ποσό ξοδεύτηκε στο αγγλικό Χρηματιστήριο.

Όπως και στο πρώτο δάνειο που πήρε η Ελλάδα το 1824, το αποτέλεσμα και του δεύτερου δανείου παραλίγο να είναι καταστροφικό για τον Αγώνα. Οι Έλληνες αγωνιστές έφτασαν για ακόμα μια φορά σε σημείο να μην έχουν τρόφιμα και πολεμοφόδια. Πηγές από βιβλία που αναφέρονται στην εν λόγω εποχή, αναφέρονται στην έξοδο του Μεσολογγίου και στο γεγονός ότι η πτώση του κατά ένα βαθμό οφείλεται στην καθυστέρηση των πλοίων.

Το 1827 πριν ακόμα ο νέος πρωθυπουργός Ι. Καποδίστριας έλθει στην Ελλάδα, ταξίδεψε στο Λονδίνο και στη συνέχεια στο Παρίσι για να ζητήσει την χορήγηση

νέου δανείου, για την αποπληρωμή τοκοχρεολυσίων των δύο παλαιότερων δανείων και την ενίσχυση του Αγώνα και της χώρας. Οι Ευρωπαίοι αρνήθηκαν και το αποτέλεσμα ουσιαστικά ήταν αναπόφευκτο. Το 1827 ο Καποδίστριας κηρύττει στάση πληρωμών στην ελληνική διοίκηση και τη μη πληρωμή του μέρους των δανείων που έπρεπε να πληρωθούν μέχρι τότε.

1.3 Τρόποι αντιμετώπισης της πτώχευσής του 1827

Τα αποτελέσματα της πτώχευσης δεν ήταν αρνητικά για την χώρα κατ' αποκλειστικότητα. Στις 18 Ιανουαρίου του 1828 με την άφιξη του στο Ναύπλιο ο Ι. Καποδίστριας ξεκίνησε αμέσως τις αλλαγές, ούτως ώστε να σώσει τη χώρα που πριν ακόμα απελευθερωθεί είχε ήδη πτωχεύσει. Οι αλλαγές που έκανε, οι τρόποι αντιμετώπισης δηλαδή της πτώχευσης αυτής, ήταν οι εξής:

- Με την άφιξη του ανέστειλε προσωρινά το έως τότε Σύνταγμα και διέλυσε τη βουλή. Έτσι ο Ι. Καποδίστριας έγινε ο μοναδικός άρχων της Ελλάδος, και δημιούργησε ένα σώμα 27 ατόμων, το οποίο ονόμασε Πανελλήνιο, ως συμβουλευτικό σώμα με γενικό γραμματέα της επικράτειας τον Σπ. Τρικούπη και διοικητή του, τον ίδιο.
- Απομάκρυνε από την πολιτική σκηνή τους παλαιούς ηγέτες και οπλαρχηγούς, που μοναδικό τους μέλημα ήταν τα προσωπικά τους συμφέροντα.
- Αύξησε τα δημόσια έσοδα. Αυτό έγινε με αύξηση των φόρων και άμεση είσπραξή τους. Ακόμα επέβαλε φόρο στα γεωργικά προϊόντα τον οποίο ονόμασε φόρο της δεκάτης.
- Στις 28 Ιουλίου του 1828, ίδρυσε το Εθνικό Νομισματοκοπείο και καθιέρωσε ως εθνική νομισματική μονάδα το Φοίνικα, με σκοπό να φύγουν από την κυκλοφορία τα τουρκικά γρόσια και τα διάφορα ξένα νομίσματα από την ελληνική επικράτεια. Ακόμα, με την βοήθεια του Ελβετού τραπεζίτη Εϋνάρδου δημιούργησε την πρώτη ελληνική τράπεζα, την Εθνική Χρηματιστηριακή Τράπεζα.
- Δόθηκαν δάνεια στους νησιώτες, με σκοπό να δημιουργηθεί ένα πρότυπο εμπόριο στις ελληνικές θάλασσες.
- Γνωρίζοντας ότι μοναδική πηγή εσόδων στην ηπειρωτική Ελλάδα ήταν η γεωργία, ιδρύσε τη Γεωργική Σχολή στη Τίρυνθα και έκανε εισαγωγή νέων

γεωργικών εργαλείων όπως το σιδερένιο άροτρο και νέων γεωργικών προϊόντων (πατάτα).

- Αναδιοργανώθηκε ο άτακτος μέχρι εκείνη την εποχή στρατός σε τακτικό στρατό, σε 8 μονάδες που ονομάζονταν χιλιάρχες. Ακόμα, στην προσπάθεια αναδιοργάνωσης του τακτικού στρατού, άνοιξε η στρατιωτική σχολή Ευελπίδων στο Ναύπλιο, και δημιουργήθηκαν μονάδες ιππικού και μία μονάδα πυροβολικού. Στην προσπάθεια να δημιουργηθεί ένας δυνατός πολεμικός στόλος ναυτικού, όλα τα πλοία των καραβοκυραίων της εποχής πέρασαν στη δικαιοδοσία της κυβέρνησης. Όλο αυτό συνέβη και λόγω της δυσανασχέτησης του Ι. Καποδίστρια για το πρωτόκολλο της 18^{ης} Νοεμβρίου του 1828 που έδινε σαν εγγύηση στους συμμάχους το Μοριά και τις Κυκλάδες. Έτσι, υπό το φόβο των μεγάλων δυνάμεων δημιουργήθηκε δυνατός τακτικός στρατός για να συνεχίσει ο αγώνας κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.
- Δημιουργήθηκε ένα πρότυπο εκπαιδευτικό σύστημα. Το 1829 ιδρύθηκε το Ορφανοτροφείο της Αιγίνης. Ακόμα δημιουργήθηκαν: 1^{ον})Τρία αλληλοδιδακτικά σχολεία 4ετούς φοίτησης, 2^{ον}) τρία σχολεία ελληνικών μαθημάτων 3ετούς φοίτησης, 3^{ον}) πρότυπο σχολείο, οπού οι απόφοιτοι θα γίνονταν καθηγητές στα αλληλοδιδακτικά σχολεία, 4^{ον}) κεντρικό σχολείο όπου οι απόφοιτοι του είχαν το δικαίωμα να σπουδάσουν στο εξωτερικό, 5^{ον}) επαγγελματικά σχολεία που ονομάζονταν χειροτεχνεία και 6^{ον}) εκκλησιαστική σχολή για την εκπαίδευση των κληρικών.
- Τέλος, δημιουργήθηκαν και στελεχώθηκαν δικαστήρια αφού στη χώρα το δικαστικό σώμα δεν λειτουργούσε καθόλου, παρόλο που είχε καθιερωθεί ουσιαστικά από την Α’ Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου του 1821.

Στην Γ’ Εθνοσυνέλευση στην οποία αποφασίστηκε και η πρωθυπουργία του Ι. Καποδίστρια, αποφασίστηκε να οριστεί και Λογιστική Επιτροπή για τον έλεγχο των εθνικών λογαριασμών της περιόδου 1821 – 1827. Τα αποτελέσματα της επιτροπής ήταν αποτροπιαστικά για την χώρα αφού ανακαλύφθηκαν απάτες, πλαστογραφίες, καταχρήσεις και παράνομες πωλήσεις εθνικών κτημάτων. Πολύ αργότερα, το 1835, οι Ι. Ορλανδός και Α. Λουριώτης, καταδικάστηκαν από το Ελεγκτικό Συνέδριο να πληρώσουν ποσό στο ελληνικό δημόσιο, ύψους 809.000, ποσό που κανείς δεν ξέρει αν μέχρι και σήμερα εισπράχθηκε.

1.4 Ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο 1830 – 1844

Η Ελλάδα σαν χώρα, αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά το 1830. Με απόφαση των Αγγλία, Γαλλία και Ρωσία, υπογράφηκε στις 3 Φεβρουαρίου του 1830, τρία χρόνια μετά την πρώτη πτώχευση στην ιστορία της χώρας, το «Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας». Το πρώτο αυτό πρωτόκολλο στην ιστορία της Ελλάδας, αναγνώριζε τη χώρα ως κυρίαρχο και ανεξάρτητο κράτος με τα σύνορα του να εκτείνονται μέχρι τους ποταμούς Σπερχειό και Αχελώο. Οι μεγάλες δυνάμεις είχαν αποφασίσει σαν πρώτος Βασιλιάς της Ελλάδας να είναι ο Λεοπόλδος ο Α’ της Σαξωνίας, ο οποίος τελικά αρνήθηκε. Τελικά, Βασιλιάς της Ελλάδας ανέλαβε από το 1832 ο πρίγκιπας της Βαυαρίας, Όθωνας.

Η ονομασία του νεοσύστατου κράτους, αποφασίστηκε να είναι «Βασίλειον της Ελλάδος», όπως όριζε το Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας. Το 1836, σύμφωνα με την πιο κοντινή ημερολογιακά απογραφή προς την πτώχευση του 1843 ο πληθυσμός της Ελλάδας ήταν 751.077, (Από το βιβλίο του Frederic Strong, “ Greece as a Kingdom”). Από το 1832, και την Ε’ Εθνοσυνέλευση του Ναυπλίου, στην Ελλάδα ίσχυε το «Ηγεμονικό Σύνταγμα», το οποίο μέχρι το Μάρτη του '44 δεν εφαρμόστηκε ποτέ και ο Όθωνας κυβερνούσε άνευ Συντάγματος.

Με τον ερχομό του στη χώρα, ο Όθωνας ξεκίνησε μεταρρυθμίσεις. Αρχικά η πρωτεύουσα της Ελλάδας μεταφέρεται από το Ναύπλιο στην Αθήνα, με σκοπό να συνδέσει την νεοσύστατη χώρα με το ένδοξο παρελθόν της Αρχαίας πόλης της Αθήνας. Στις 8 Φεβρουαρίου του '33, αντικατέστησε το νόμισμα του Φοίνικα που υπήρχε από το '28, με ένα νέο νόμισμα, τη δραχμή. Το βάρος της ήταν 4,47 γραμμάρια και η ισοτιμία της με το γαλλικό φράγκο ήταν 0,895. Ωστόσο, οι πρώτες δραχμές δεν δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα, αλλά στην πατρίδα του τη Βαυαρία, από τον Konrad Lange, ο οποίος μετέπειτα έγινε ο πρώτος διευθυντής του Ελληνικού Βασιλικού Νομισματοκοπείου.

Το 1841 ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα, με αρχικό κεφάλαιο 5.000.000 δραχμές. Πρώτος διοικητής της τράπεζας διορίστηκε ο Γ. Σταύρου και ξεκίνησε τις εργασίες της τον Ιανουάριο του 1842, με κεφάλαιο 3.402.000 δραχμές. Η οικονομία της Ελλάδας ήταν νέα, αναπτυσσόμενη, με πολλές μελλοντικές προοπτικές. Το 1843 τα έσοδα του κράτους, έφταναν τα 14.000.000 δραχμές. Μετά το 1830 και την απόφαση για ανεξαρτησία της χώρας με το «Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας», και ειδικά μετά

τη βασιλεία του Όθωνα το 1832, οι συμμαχικές δυνάμεις μαζί με την Βαυαρία, πατρίδα του νέου βασιλιά, αποφασίζουν και στηρίζουν την Ελλάδα με οποιοδήποτε τρόπο, πολιτικά και οικονομικά.

Από το 1833 με την άφιξη του Όθωνα, αποφασίστηκαν πολλές αλλαγές σε σχέση με τη διοικητική οργάνωση του κράτους. Η Αντιβασιλεία θέλησε να προχωρήσει στην διοικητική διαίρεση της Ελλάδας. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι η χώρα διαιρείτο σε 10 νομούς και 42 επαρχίες, με την διαχείριση να πίπτει στους νομάρχες και τους έπαρχους αντίστοιχα. Μεγαλύτερη ευθύνη έφεραν οι νομάρχες, οι οποίοι είχαν και τις πιο πολλές δικαιοδοσίες, πολιτικές, στρατιωτικές και οικονομικές. Οι νομάρχες επιλέγονταν από το Βασιλιά με σκοπό τον έλεγχο της αυτοδιοίκησης. Οι επαρχίες ήταν διαιρεμένες σε δήμους – πόλεις και κοινότητες – που την αυτοδιοίκηση είχε το δημοτικό συμβούλιο, εκλεγμένο από τους κατοίκους του εκάστοτε δήμου. Οι δήμαρχοι επιλέγονταν από τον Βασιλιά, με τη διαδικασία του τριπρόσωπου. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διαδικασία, οι κάτοικοι ψήφιζαν και επέλεγαν 3 υποψήφιους δημάρχους, από τους οποίους στη συνέχεια ο Βασιλιάς επέλεγε αυτόν που προτιμούσε.

1.5 Αιτίες και γεγονότα της πτώχευσης του 1843

Μέσα στα δεκατρία χρόνια, από το 1830 που η Ελλάδα έγινε ανεξάρτητο κράτος και το 1843 που η χώρα πτώχευσε για δεύτερη φορά, στην σύντομη τούτη ιστορία της, έγιναν μεγάλες αλλαγές σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας. Για να γίνουν όμως οι αλλαγές αυτές χρειάζονταν χρήματα, που στο νεοσύστατο κράτος δεν υπήρχαν. Αιτία λοιπόν για την πτώχευση του 1843, ήταν το υπέρογκο δάνειο των 60.000.000 γαλλικών φράγκων, που εγγυήθηκαν Γαλλία, Μεγάλη Βρετανία και Ρωσία να δώθουν στην Ελλάδα, με την άφιξη του Λεοπόλδου στο «Πρωτόκολλο της Ανεξαρτησίας», σε τρείς ισόποσες δόσεις των 20.000.000 γαλλικών φράγκων. Τελικά, παρότι ο Λεοπόλδος της Σαξωνίας δεν δέχτηκε τη θέση, τα χρήματα αυτά δόθηκαν στον Όθωνα με την άφιξη του ως βασιλιά του Βασιλείου της Ελλάδος.

Οι όροι όμως του δανείου αυτού, υποδούλωναν την χώρα για τα επόμενα χρόνια σε οικονομικό επίπεδο. Για να δώσουν οι εγγυήτριες χώρες τα 60.000.000 γαλλικά φράγκα, απαίτησαν από την χώρα να ρυθμίζει το Δημόσιο Ταμείο με τέτοιο τρόπο, που τα έσοδα να μην χρησιμοποιούνται για άλλο λόγο, όπως δημόσια έργα και πληρωμές δημοσίων υπαλλήλων, πριν διασφαλιστεί ότι θα πληρωθούν τα

τοκοχρεολύσια ως όφειλαν. Έτσι, τοποθετώντας την χώρα σε μία συνεχή εξάρτηση από τις εγγυήτριες δυνάμεις, η χώρα το 1843 κήρυξε πτώχευση.

Παίρνοντας τα γεγονότα με χρονολογική σειρά, πρώτη έρχεται η σύναψη και παραλαβή των χρημάτων. Στις 3 Μαΐου του 1832 υπογράφηκε συνθήκη, σύμφωνα με την οποία οι τρεις μεγάλες δυνάμεις μαζί με την Βαυαρία εγγυόντουσαν και έδιναν στην Ελλάδα 60.000.000 γαλλικά φράγκα. Την μεσιτεία ανέλαβε ο οίκος Έϊχταλ του Μονάχου, αφού η Ελλάδα δεν μπορούσε πλέον ζητήσει χρήματα από τις χρηματαγορές του Λονδίνου, λόγω της μη καταβολής των οφειλόμενων από τα δάνεια της Ανεξαρτησίας του 1824 και 1825. Η πραγματική αξία του δανείου αποφασίστηκε να είναι το 94% της ονομαστικής αξίας, με το επιτόκιο του να φτάνει το 5%.

Το αποτέλεσμα του δανείου αυτού βέβαια δεν ήταν το αναμενόμενο. Η χώρα ουσιαστικά δεν πήρε ποτέ τα χρήματα που είχαν εγγυηθεί οι μεγάλες δυνάμεις με το Σύμφωνο της 3^{ης} Μαΐου. Τα χρήματα αυτά σπαταλήθηκαν για διάφορους άλλους σκοπούς εκτός από την ανοικοδόμηση του νεοσύστατου κράτους. Αναλυτικά, από τα 57.000.000 γαλλικά φράγκα που ήταν η πραγματική αξία του δανείου, τα 33.000.000 παρακρατήθηκαν από τους τραπεζίτες για τα έξοδα του δανείου, για προκαταβολικούς τόκους και χρεολύσια. Ένα ποσό της τάξεως των 2.500.000 γαλλικών φράγκων, κράτησαν οι εγγυήτριες δυνάμεις για την εξόφληση προκαταβολών. Ακόμα, μέσα στο σύμφωνο προβλεπόταν ποσό 12.500.000, το οποίο θα πήγαινε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για την εξαγορά των περιοχών της Αττικής, της Ευβοίας και της Φθιώτιδας. Τα χρήματα αυτά βέβαια δεν παραδόθηκαν ποτέ στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, καθώς ουσιαστικά αυτό το ποσό είχε προβλεφθεί για να πληρωθεί η Ρωσία, ποσό 6.000.000 για χρέη των Οθωμανών προς τη Ρωσία. Τα υπόλοιπα 6.500.000 τα μοιράστηκαν οι άλλες δύο δυνάμεις, Αγγλία και Ρωσία. Από τα 57.000.000 φράγκα λοιπόν, το ποσό που έμεινε ήταν περίπου 9.000.000 δραχμές, ποσό το οποίο δεν έφτασε ούτε αυτό στην Ελλάδα, αφού σπαταλήθηκε από την Βαυαρική Αντιβασιλεία.

Το δεύτερο γεγονός που οδήγησε την Ελλάδα σε πτώχευση, ήταν η εικονική και πραγματική οικονομία της εποχής. Από το 1832 μέχρι και το 1840 περίπου, η Ελληνική οικονομία σύμφωνα με τους δείκτες της εποχής, ήταν σε συνεχή άνοδο. Βέβαια, ο λαός πεινούσε λόγω της αβάσταχτης φορολογίας με αποτέλεσμα αρκετές φορές να γίνονται διαδηλώσεις έξω από τα παλάτια με αρωγό και το στρατό. Βασικό ζητούμενο για το λαό, εκτός από την φτώχεια, ήταν και η θεμελίωση Συντάγματος.

Με το συνδυασμό των ανωτέρω συγκυριών οδηγήθηκε η χώρα μέχρι το 1843, όπου και ξέσπασε κρίση χρέους στην πραγματική οικονομία.

Αιτία της κρίσης αυτής, ήταν ότι η Αντιβασιλεία δεν είχε τη δυνατότητα να συντονίσει το δημόσιο χρέος της και σαν αποτέλεσμα αυτού, αδυνατούσε να πληρώσει το τοκοχρεολύσιο του δανείου του 1832. Βλέποντας τη χώρα να μην πληρώνει το τοκοχρεολύσιο στο χρόνο που όφειλε, οι Μεγάλες Δυνάμεις αρνούνται κατηγορηματικά να καταβάλλουν τη τρίτη δόση. Ο βασιλιάς Όθωνας ζητά πίστωση χρόνου, την οποία οι εγγυήτριες χώρες αρνούνται, με αποτέλεσμα η Αντιβασιλεία να ανακοινώσει την πτώχευση της χώρας.

Γεγονός είναι, ότι αν και μέχρι το 1843, η Ελλάδα είχε πληρώσει σε τοκοχρεολύσια 33.080.795 δραχμές, το χρέος της σαν χώρα ανερχόταν σε 66.842.126,46 δραχμές, ποσό μεγαλύτερο από αυτό που είχε λάβει με το δάνειο του 1843. Ενώ το δάνειο που είχε συναφθεί ήταν 60.000.000 γαλλικά φράγκα, με πραγματική αξία δανείου τα 57.000.000 φράγκα το ποσό είχε ξεπεράσει τα 90.000.000 δραχμές ή πάνω από 80.500.000 γαλλικά φράγκα. Με την υπόδειξη των μεγάλων δυνάμεων και με το φόβο ότι μπορεί να επιτεθούν στη χώρα, η Αντιβασιλεία αναγκάστηκε να προχωρήσει σε μείωση των τακτικών δαπανών και των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων. Παράλληλα, αναγκάστηκε να αυξήσει και άλλο την υπάρχουσα μεγάλη φορολογία. Με όλα αυτά, το έλλειμμα του προϋπολογισμού το 1843, ήταν 3.000.000 δραχμές. Με Δημόσια Έσοδα δε 14.000.000 δραχμές το έτος, το ποσό που έπρεπε να πληρώνει το χρόνο σε τοκοχρεολύσια ήταν 6.000.000 δραχμές το οποίο αναλογούσε στο 43%.

1.6 Αποτελέσματα της πτώχευσής του 1843. – Το 1ο μνημόνιο της Ελλάδας

Παρόλα τα μέτρα που πήρε η Ελλάδα στο τέλος του 1842, αρχές του 1843, δεν κατάφερε να ανεβάσει τα έσοδα της τόσο, που να έχει την δυνατότητα να πληρώσει στο χρόνο που είχε συμφωνηθεί, τις μεγάλες δυνάμεις. Οι εγγυήτριες χώρες λοιπόν, μαζί με τους πρεσβευτές της χώρας, συγκάλεσαν σύσκεψη στο Λονδίνο, στην οποία συμφωνήθηκε να συγκληθεί οικονομική επιτροπή, με σκοπό την έρευνα των εξόδων του προϋπολογισμού της Ελλάδας. Το Μάιο του 1843, οι εγγυήτριες δυνάμεις υπέγραψαν στο Λονδίνο, καταδικαστικό πρωτόκολλο σύμφωνα με το οποίο είχαν το δικαίωμα επέμβασης στο εσωτερικό της χώρας και εκποίησης περιουσιακών

στοιχείων του δημοσίου. Διαμήνυσαν δε, στην Αντιβασιλεία, ότι έπρεπε να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες, σε διάστημα 15 ημερών, περίπου 4.000.000 δραχμές, ποσό ισόποσο με το τοκοχρεολύσιο ενός έτους.

Μετά από διαβουλεύσεις μεταξύ των δύο πλευρών, των μεγάλων δυνάμεων και της Ελλάδας, συντάχτηκε ένα πρωτόκολλο – μνημόνιο. Σύμφωνα με αυτό η χώρα αναλάμβανε να πληρώνει κάθε έτος 3.600.000 δραχμές, ποσό τεράστιο για τα οικονομικά δεδομένα της εποχής. Αποφασίστηκε να παρευρίσκονται οι πρεσβευτές τους στο Υπουργικό Συμβούλιο κάθε μήνα, για να έχουν λεπτομερή εικόνα της πορείας της εφαρμογής του μνημονίου, των ποσών που θα εισπράττονταν καθώς και τον έλεγχο του τελωνείου της Σύρου. Το μνημόνιο, έγινε αποδεκτό από την ελληνική κυβέρνηση στις 2 Σεπτεμβρίου του 1843. Τα βασικότερα μέτρα του μνημονίου, ήταν τα εξής:

- Απόλυση του 1/3 των δημοσίων υπαλλήλων του κράτους και μείωση κατά 20% των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων που απέμειναν.
- Μείωση σε ποσοστό 60% των στρατιωτικών δαπανών της χώρας.
- Μείωση των στρατιωτών και των αξιωματικών του ελληνικού τακτικού στρατού (συνολικά έμειναν μόνο 5.000 στρατιώτες) και μισθοδοσία τους σε είδος, δηλαδή αντί για μισθό, πληρώθηκαν με γη.
- Παύση της χορήγησης συντάξεων. Συντάξεις εκείνη την εποχή έπαιρναν μόνο ειδικές κατηγορίες του πληθυσμού, όπως για παράδειγμα οι οπλαρχηγοί και οι αγωνιστές της Επανάστασης.
- Επιβολή προκαταβολής στο φόρο εισοδήματος και στο φόρο της αγροτικής παραγωγής, την λεγόμενη δεκάτη. Σε ότι αφορά στο φορολογικό σύστημα, αυξήθηκαν οι δασμοί και οι φόροι χαρτοσήμου.
- Κατάργηση όλων των υγειονομικών υπηρεσιών του κράτους.
- Απόλυση όλων των μηχανικών του Δημοσίου και παύση όλων των Δημοσίων έργων που βρίσκονταν υπό κατασκευή.
- Απόλυση των υπαλλήλων του Εθνικού Τυπογραφείου, των δασικών υπαλλήλων και των δασονόμων, καθώς και των μισών καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Κατάργηση όλων των διπλωματικών αποστολών στο εξωτερικό.
- Περαίωση με ταχύτατες διαδικασίες, όλων των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων της εποχής, με εφάπαξ καταβολή του ποσού. Με την διαδικασία

της περαίωσης το κράτος έβαλε στο ταμείο το ποσό των 5.000.000 δραχμών περίπου.

- Νομιμοποίηση όλων των αυθαίρετων κτισμάτων και των καταπατημένων εθνικών κτημάτων, με πληρωμή προστίμου νομιμοποίησης.

Με τα μέτρα αυτά, οι εγγυήτριες δυνάμεις κατάφεραν να εισπράξουν όντως ένα μεγάλο μέρος του οφειλόμενου δανείου· παραταύτα το Δημόσιο Ταμείο παρέμενε κενό. Έτσι, η χώρα έπεσε σε μια βαθιά και πολυετή ύφεση, με ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού να ζει στην εξαθλίωση. Αυτός ήταν και ένας από τους κυριότερους λόγους της εξέγερσης της 3ης Σεπτεμβρίου του 1843, μία μέρα μετά την απόφαση εφαρμογής του μνημονίου.

Στις 3 Σεπτεμβρίου του 1843, ο λαός εξαγριωμένος από τη μη θέσπιση συντάγματος εκ μέρους του βασιλιά Όθωνα, και την εξαθλίωση λόγω των μέτρων που είχαν παρθεί για να αποπληρωθεί μέρος του δανείου, συγκεντρώθηκε έξω από τα βασιλικά ανάκτορα για να διαμαρτυρηθεί. Μαζί με το λαό, έξω από τα ανάκτορα παρατάχθηκαν 2.000 στρατιώτες. Στρατιωτικά αποσπάσματα κατέλαβαν ακόμα το νομισματοκοπείο, την Εθνική Τράπεζα, το Δημόσιο Ταμείο καθώς και πολλά από τα υπουργεία. Ο βασιλιάς Όθωνας, φοβούμενος τα χειρότερα αναγκάστηκε να συμφωνήσει σε όλα τα αιτήματα των συγκεντρωμένων διαδηλωτών και να παραχωρήσει στο λαό Συνταγματική Μοναρχία.

1.7 Ελληνική κοινωνία κατά τα έτη 1862 – 1893

Μετά την χρεοκοπία του 1843, την επιβολή μνημονίου και την Επανάσταση του λαού στις 3 Σεπτεμβρίου του 1843, η Ελλάδα πέρασε μια μεγάλη περίοδο ύφεσης της οικονομίας και του βιοτικού επιπέδου της κοινωνίας. Οι εγγυήτριες δυνάμεις περιόρισαν ουσιαστικά την οικονομία της χώρας στην εσωτερική αγορά χρήματος και την άφησαν εκτός διεθνών αγορών για 35 έτη, μέχρι το 1978. Μόνο θετικό στο πέρας αυτών των 35 ετών, ήταν η αναγνώριση για ακόμα μια φορά, με την συνθήκη του Λονδίνου στις 13 Ιουλίου του 1863, της Ελλάδας από τις μεγάλες δυνάμεις και την Δανία, ως κράτος «μοναρχικό, ανεξάρτητο και συνταγματικό».

Στην περίοδο από το 1864 ως το 1893 το πολιτικό σύστημα της Ελλάδας είναι η Βασιλευόμενη Δημοκρατία, Σύνταγμα που τέθηκε σε ισχύ στις 17 Νοεμβρίου του 1864. Ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 2.000.000 κατοίκους. Δεν υπάρχει η

δυνατότητα ακριβούς εικόνας του πληθυσμού, γιατί οι πιο κοντινές απογραφές είναι η απογραφή του 1881, σύμφωνα με την οποία ο πληθυσμός ανερχόταν στα 2.004.000 κατοίκους και η απογραφή του 1901, με τον πληθυσμό να είναι 2.521.000 κάτοικοι. Τα σύνορα της χώρας το 1893, έφταναν μέχρι την Λάρισα. Βασιλιάς της χώρας ήταν ο βασιλιάς Γεώργιος ο Α' του οίκου Γλύξμπουργκ, από το 1863 μετά την φυγή του Όθωνα το '62. Από τον Ιούλιο του 1874, θέτεται σε η ισχύ η «Αρχής της Δεδηλωμένης», πρόταση του τότε πρωθυπουργού Χαρίλαου Τρικούπη, σύμφωνα με την οποία ο βασιλιάς διόριζε πρωθυπουργό μόνο αυτόν που διέθετε την κοινοβουλευτική πλειοψηφία.

Η οικονομία της Ελλάδας από το 1843 και την πτώχευση της, περνάει από δύο διαφορετικές περιόδους. Κατά την πρώτη περίοδο από το 1843 ως το 1878, η Ελλάδα βρίσκεται στο περιθώριο από τις μεγάλες δυνάμεις, λόγω της αδυναμίας της να εκπληρώσει τις οικονομικές της υποχρεώσεις. Αποκορύφωμα των κακών σχέσεων με τις μεγάλες δυνάμεις, η πολιορκία των Άγγλων το 1850 και την αίτηση για αποζημίωση του Πατσίφικο, ποσού 330.000 δραχμών. Έτσι, η χώρα αναγκάζεται να δανείζεται μόνο από την εσωτερική αγορά, με μεγαλύτερο πιστωτή, την Εθνική Τράπεζα. Το 1862 με την φυγή του βασιλιά Όθωνα, το εσωτερικό χρέος του κράτους ήταν 2,5 εκατομμύρια δραχμές, με μοναδικό δανειστή την Εθνική Τράπεζα. Από το '62, λόγω διάφορων ανωμαλιών στην ελληνική κοινωνία, όπως η Κρητική Επανάσταση και η διακυβέρνηση από τη Β' Εθνοσυνέλευση, ανεβάζει τον εσωτερικό δανεισμό και το εσωτερικό χρέος, με αλλεπάλληλους δανεισμούς από την Εθνική Τράπεζα, με την ανεξέλεγκτη κοπή χρήματος και την πώληση ομολόγων. Κατά τη δεύτερη περίοδο, από το 1878 ως την πτώχευση του 1893, οι σχέσεις με τις ξένες χώρες διορθώνονται. Έτσι, η Ελλάδα ξαναρχίζει να δανείζεται ανεξέλεγκτα για την αποπληρωμή παλαιότερων τοκοχρεολυσίων και την πραγματοποίηση δημοσίων έργων, με αποτέλεσμα την αύξηση του εξωτερικού δημόσιου χρέους και την πτώχευση της χώρας. Η περίοδος αυτή θα αναλυθεί παρακάτω, στις αιτίες της πτώχευσης του 1893.

Όσον αφορά στην δημόσια διοίκηση μέσα σε αυτή την περίοδο, έγιναν πολλές αλλαγές με εμπνευστή τον Πρωθυπουργό Χ. Τρικούπη. Το 1882, θέσπισε νέα νομοσχέδια που για πρώτη φορά αναφέρονταν στην μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων, τα τυπικά προσόντα που έπρεπε να έχουν σε σχέση με την θέση τους και τέλος, θέτονταν κριτήρια για την προαγωγή τους. Στην τετραετία 1886 – 1890 αποφασίστηκε η μείωση των βουλευτικών θέσεων από τις 240 σε 150, που ήταν και

το κατώτατο όριο που προβλεπόταν από το Σύνταγμα. Παράλληλα, ένωσε παλιές επαρχίες με άλλες, καθώς από το 1881 προσαρτήθηκαν στην Ελλάδα οι περιοχές της Άρτας και της Θεσσαλίας, με σκοπό να μειωθεί το κόστος της δημόσιας διοίκησης. Τέλος, θεσπίστηκαν νέα αυστηρότερα κριτήρια για την επιλογή των βουλευτών και των αρχόντων της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σε ότι αφορά τις ένοπλες δυνάμεις, το 1878 ιδρύθηκε από το βασιλιά Γεώργιο τον Α' η σχολή Ναυτικών Δοκίμων. Παράλληλα, από το 1882 και μετά, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές αλλαγές στο τακτικό στρατό και το πολεμικό ναυτικό. Καταρχήν, αναδιοργανώθηκαν η αστυνομία και η αγροφυλακή της εποχής, καθώς και η στρατιωτική σχολή Ευελπίδων. Το 1882, μειώθηκε η στρατιωτική θητεία από δύο έτη σε ένα για να μειωθούν τα έξοδα συντήρησης του ελληνικού στρατού. Με τα χρήματα που εξοικονομήθηκαν αγοράστηκε εξοπλισμός για τις ένοπλες δυνάμεις και δόθηκαν ποσά για την εκπαίδευση τους. Επιπροσθέτως, το 1883, τάγματα του Γαλλικού Στρατού εκπαίδευσαν τα αντίστοιχα τάγματα του Ελληνικού Τακτικού Στρατού. Τέλος, το 1886 – 1887 έναντι 40.000.000 δραχμών, αγοράστηκαν από το Πολεμικό Ναυτικό τα θωρηκτά Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρά.

Σημαντικότατο ρόλο την εποχή από το 1862 ως το 1893 έπαιξε το εμπόριο στις ελληνικές θάλασσες όχι μόνο όσον αφορά στη σίτιση των κατοίκων, αλλά και στην προσφορά σημαντικών εσόδων στα Δημόσια Ταμεία από τους δασμούς των ελληνικών τελωνείων. Η αύξηση της αξίας των συναλλαγών, είναι εντυπωσιακή. Το 1851, η συνολική αξία των εισαγωγών και εξαγωγών ήταν 36.000.000 δραχμές. Το 1880, η αξία των συναλλαγών ανέβηκε στα 157.880.000 δραχμές ενώ το 1893 το ανάλογο ποσό αυξάνεται στα 179.707.000 δραχμές. Βλέπουμε, λοιπόν μία αύξηση 338,5% από το 51 στο '80 και μία αύξηση της τάξης του 13,8% από το 1880 στο 1893, που η χώρα πτώχευσε. Στις χρονιές ανάμεσα από το 1880 και το 1893, υπήρχαν και μεγαλύτερες αυξομειώσεις. Παρόλα αυτά στον Πίνακα 1, παρατηρείται ότι οι εισαγωγές σε όλα τα έτη είναι περισσότερες από τις εξαγωγές. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι στην διάρκεια αυτή, έχουμε ένα μόνιμο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου.

Πίνακας 1 Εισαγωγές – Εξαγωγές, 1880 – 1893 σε εκατ. δραχμές Πηγή: Ι. Κοκκινάκης, Νόμισμα και Πολιτική στην Ελλάδα, 1830 – 1910 Αθήνα 1999

α/α	Έτος	Εισαγωγές	Εξαγωγές	Εμπορικό Έλλειμμα
1	1880	97.618	60.262	37.356
2	1881	116.294	69.887	46.407
3	1882	142.554	76.334	66.220
4	1883	121.340	82.643	38.697
5	1884	115.953	73.621	42.332
6	1885	113.575	76.337	37.238
7	1886	116.740	79.096	37.644
8	1887	131.749	102.657	29.092
9	1888	109.149	95.654	13.495
10	1889	132.653	107.778	24.875
11	1890	120.786	95.792	24.994
12	1891	140.360	107.490	32.870
13	1892	119.306	82.261	37.045
14	1893	91.485	88.222	3.263

Τα προϊόντα τα οποία εξήγαγε η Ελλάδα, ήταν κατά κύριο λόγο γεωργικά προϊόντα σε ποσοστό 50%, καθώς η οικονομία της στηριζόταν στην αγροτική παραγωγή. Το μεγαλύτερο εξαγωγικό προϊόν, ήταν η σταφίδα (κυρίως στη Γαλλία), και σε μεγάλη ποσοστιαία απόσταση ακολουθούσε το ελαιόλαδο. Εκτός των αγροτικών προϊόντων, η Ελλάδα σε ποσοστό 20% επί της αξίας εξαγωγών, διέθετε μεταλλευτικά προϊόντα. Σε ό,τι αφορά τις εισαγωγές, επίσης τα αγροτικά προϊόντα αφορούσαν ένα μεγάλο ποσό επί του συνόλου των εισαγωγών, καθώς η χώρα προμηθευόταν στάρι, δημητριακά και άλλα ήδη για να καλύψει τις ανάγκες σίτισης του πληθυσμού. Από τα βιομηχανικά προϊόντα, εισήγαγε υφάσματα και νήματα. Στον παρακάτω πίνακα (πίνακας 2), βλέπουμε τις αξίες συναλλαγών, το ποσοστό της κάθε χώρας επί των συναλλαγών και τα κυριότερα ήδη, που εμπορεύονταν στη χώρα το 1890. Εκτός από τις παρακάτω χώρες, η Ελλάδα έκανε εμπόριο με μικρότερες Ευρωπαϊκές χώρες και την Οθωμανική Αυτοκρατορία.

Πίνακας 2 Οι εμπορικές συναλλαγές της Ελλάδος το 1890 (Εισαγωγές – Εξαγωγές) Πηγή: Βιβλίο Ιστορίας Γ' Λυκείου, Θεωρητικής Κατεύθυνσης

ΧΩΡΑ	ΑΞΙΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΟ	ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΕΙΔΗ
Αγγλία	66.000.000	30%	σταφίδα, μεταλλεύ-ματα, υφάσματα
Ρωσία	22.000.000	10%	σιτηρά
Τουρκία	28.000.000	13%	τρόφιμα, ζώα, βαμβάκι
Αυστρία	25.000.000	11%	ξυλεία
Γαλλία	32.000.000	15%	δέρματα, τρόφιμα
Γερμανία	8.000.000	4%	διάφορα
Ιταλία	7.000.000	3%	διάφορα
ΗΠΑ	7.000.000	3%	διάφορα
Σύνολο	**217.000.000**	**89%**	

Εκτός από την αγροτική οικονομία, στη χώρα είχαν ξεκινήσει να δραστηριοποιούνται βιομηχανικές μονάδες αλευρόμυλων, ελαιοτριβείων, βυρσοδεψείων και κλωστηρίων. Από το 1870 και μετά ξεκίνησαν να εμφανίζονται στον ελλαδικό χώρο βιομηχανικές εταιρείες, με ανοδικές τάσεις, απόπειρα όμως που έχασε την δυναμική της σταδιακά. Αυτή η ύφεση στον τομέα των βιομηχανικών εταιρειών διήρκησε μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Σημαντική ανάπτυξη υπήρξε βέβαια καθ' όλη τη διάρκεια στα ορυχεία εξόρυξης μεταλλευμάτων και μαρμάρου.

Τέλος, από το 1878 ως το 1893, στη χώρα πραγματοποιήθηκαν τα πρώτα μεγάλα Δημόσια Έργα. Τα έργα αυτά, κατασκευάστηκαν από ιδιωτικές εταιρείες, οι οποίες ως επί το πλείστον ήταν ξένων συμφερόντων. Πρώτο μεγάλο έργο της εποχής, ήταν ο σιδηρόδρομος. Μέχρι το 1880 στην Ελλάδα, οι σιδηροδρομικές γραμμές έφταναν τα 9 χιλιόμετρα. Από το 1882 μέχρι το 1893 στη χώρα κατασκευάστηκαν περίπου 900 χιλιόμετρα σιδηροδρομικών γραμμών και ήταν υπό κατασκευή άλλα 490 χιλιόμετρα. Το έργο σταμάτησε το 1893 λόγω της πτώχευσης και ολοκληρώθηκε το 1909. Βέβαια, τα έργα της υλοποίησης του σιδηροδρόμου και τα δάνεια που πάρθηκαν για τον σκοπό αυτό, ήταν από τους σημαντικότερους λόγους της πτώχευσης του 1893. Άλλο μεγάλο έργο της εποχής, ήταν η αποξήρανση μεγάλων λιμνών και ελών, όπως του έλους της Κωπαΐδας στη Βοιωτία. Σκοποί της αποξήρανσης ήταν η καλλιέργεια των εύφορων περιοχών και η πρόληψη ασθενειών όπως η ελονοσία. Παράλληλα με τα έργα αυτά, εκτελείτο ένα μεγάλο έργο όπως φάνηκε και αργότερα, η διάνοιξη της διώρυγας της Κορίνθου που ξεκίνησε το 1881 και εγκαινιάστηκε το 1893, καθώς και επενδύσεις σε λιμάνια της χώρας. Για να γίνουν αυτά τα έργα, η Ελλάδα σύναψε δάνεια με τις μεγάλες δυνάμεις που για να τα αποπληρώσει, δημιουργήθηκαν νέοι φόροι στα καπνά, στο κρασί και στις οικοδομές.

1.8 Αιτίες και γεγονότα της πτώχευσης του 1893

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η Ελλάδα έμεινε εκτός αγορών από την πτώχευση του 1843 και την εφαρμογή του μνημονίου στις 2 Σεπτεμβρίου της ίδιας χρονιάς, μέχρι και την συμφωνία του 1878. Έως τότε η Ελλάδα είχε ως μοναδικό πιστωτή την Εθνική Τράπεζα, η οποία δάνειζε στο κράτος μεγάλα ποσά, με χαμηλό επιτόκιο (γύρω στο 3%), ενώ παράλληλα το εσωτερικό Δημόσιο χρέος πολλαπλασιαζόταν. Αιτία λοιπόν της πτώχευσης του 1893, ήταν η για ακόμα μια φορά αλόγιστη δανειοδότηση της χώρας, μετά τα πρώτα δάνεια που πήρε το 1878 - 1879. Εκείνη τη χρονιά η Ελλάδα σύναψε συμβιβασμό, δηλαδή μια αναδιάρθρωση του χρέους, με εξωτερικούς δανειστές της. Ο δανεισμός συνεχίστηκε και τα επόμενα έτη με σκοπό την πληρωμή τοκοχρεολυσίων, τη διευκόλυνση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού και των μεγάλων δημόσιων έργων που έγιναν στη χώρα. Τα δάνεια αυτά, καθώς και η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1893, είχαν σαν αποτέλεσμα την 3^{η} πτώχευση του Ελληνικού κράτους.

Το πρώτο γεγονός σε χρονολογική σειρά, που είχε σαν αποτέλεσμα την πτώχευση, ήταν ο συμβιβασμός που έκανε η χώρα με τους δανειστές της. Ο όρος συμβιβασμός, μπήκε για πρώτη φορά στην ημερήσια διάταξη το 1975.

Ακόμα το ποσό των εσόδων το οποίο δινόταν για την εξυπηρέτηση του χρέους, έφτανε στο 40% των συνολικών εσόδων κάθε έτους, με αποτέλεσμα να ανεβαίνουν τα ελλείμματα του προϋπολογισμού, κάθε χρόνο. Το έτος εκείνο, το εξωτερικό χρέος της Ελλάδας για τα δάνεια της Ανεξαρτησίας (1824-1825), έφταναν τα 10 εκατομμύρια χρυσές λίρες Αγγλίας. Το αρχικό ονομαστικό ποσό που είχε πάρει η χώρα σαν δάνειά της δύο χρονιές ήταν 2,8 εκατομμύρια λίρες, και τα υπόλοιπα 7,2 εκατομμύρια λίρες, ήταν τόκοι από την καθυστέρηση πληρωμής τοκομεριδίων. Η Ελλάδα άρχισε τότε τις συζητήσεις με τους δανειστές της για να γίνει μια αναδιάρθρωση του χρέους. Το 1878, οι δανειστές των 2 δανείων συμφωνούσαν να ζητήσουν ένα ποσό της τάξης των 1.500.000 λιρών Αγγλίας, με ετήσιο επιτόκιο 5%, που θα απέφερε 75.000 λίρες σε τόκους ανά έτος και διάρκεια δανείου τα 35 έτη. Τελικά οι συζητήσεις θα λήξουν με συμφωνία το 1878, με Έλληνα απεσταλμένο στην Αγγλία τον Ι. Γενάδιο, για αναδιάρθρωση του χρέους στα 1.200.000 λίρες, με ετήσιο επιτόκιο 5%. Η διαδικασία αυτή, ολοκληρώθηκε με την είσοδο των ελληνικών χρεογράφων στο αγγλικό χρηματιστήριο το 1880.

Σαν εγγύηση για την συγκεκριμένη συμφωνία, δόθηκαν από την κυβέρνηση ο φόρος χαρτοσήμου και όλα τα έσοδα από τα ελληνικά τελωνεία. Η τιμή που συμφωνήθηκε για την κάθε ομολογία στο αγγλικό χρηματιστήριο ήταν 43 λίρες Αγγλίας. Ουσιαστικά, σχετικά χαμένοι από την υπόθεση αυτή βγήκαν οι κληρονόμοι των ομολογιούχων που είχαν αγοράσει τις ομολογίες τις χρονιές έκδοσης 1824 - 25 και κερδισμένοι ως και 300%, ήταν όσοι είχαν αγοράσει τις ομολογίες με την πτώχευση του 1843 σε τιμή κοντά στις 15 λίρες και εκτός διεθνών αγορών, αργότερα, ακόμα φτηνότερα.

Στην συνέχεια, αφού η Ελλάδα κατάφερε να ξαναβγεί στις Διεθνείς Αγορές, ξεκίνησε η αλόγιστη δανειοδότηση. Το 1879, τη χρονιά δηλαδή που πραγματοποιήθηκε η συμφωνία, το κράτος πήρε το πρώτο του εξωτερικό δάνειο από το 1832. Το δάνειο αυτό είχε ονομαστική αξία 60.000.000 γαλλικά φράγκα και ετήσιο επιτόκιο 8,19%. Ο λόγος που η Ελλάδα σύναψε το συγκεκριμένο δάνειο ήταν η κάλυψη και απόσυρση χρήματος, το οποίο είχε κοπεί τα προηγούμενα έτη ανεξέλεγκτα και που ως συνακόλουθο είχε πληθωριστικές πιέσεις και προβλήματα στον προϋπολογισμό. Το αποτέλεσμα όμως αυτού του δανείου για ακόμη μια φορά, ήταν απογοητευτικό, αφού η πραγματική αξία που δόθηκε έφτανε τα 44 εκατομμύρια γαλλικά φράγκα. Από εκεί και πέρα, η Ελλάδα βγήκε στις αγορές άλλες πέντε φορές μέχρι την πτώχευση του 1893 για να δανειστεί χρήματα για διάφορους λόγους.

Το 1881, η χώρα πήρε δάνειο ονομαστικής αξίας 120 εκατομμυριών γαλλικών φράγκων, για να καλύψει επείγουσες ανάγκες που είχε εκείνη την εποχή, με επιτόκιο δανεισμού7,35%. Εδώ, αξίζει να αναφερθεί ότι το δάνειο αυτό ξεχρεώθηκε στο άρτιο το 2009, δηλαδή 128 έτη μετά από την σύναψη του. Το 1884, η κυβέρνηση Τρικούπη ξαναβγήκε στις διεθνείς αγορές και σύναψε δάνειο αξίας 100 εκατομμυρίων φράγκων, με επιτόκιο 7,16%. Ο λόγος που συνάφθηκε το συγκεκριμένο δάνειο ήταν για την κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου το οποίο ήταν ένα από τα μεγάλα έργα του Χ. Τρικούπη.

Φυσικά, το αποτέλεσμα του συγκεκριμένου δανείου ήταν και αυτό απεχθές και δυσβάσταχτο για τον ελληνικό λαό, αφού σαν εγγύηση για το συγκεκριμένο δάνειο, δόθηκε το σύνολο των εσόδων των τελωνείων της Άρτας και του Βόλου, καθώς και το πλεόνασμα των τελωνείων του Πειραιά, της Καλαμάτας, της Κεφαλλονιάς και του Κατακώλου. Βέβαια, η ιστορία του δανεισμού της χώρας δεν τελείωσε εκεί. Το 1887, η κυβέρνηση του Χ. Τρικούπη διαπραγματεύτηκε με τις μεγάλες δυνάμεις, νέο δάνειο

ύψους 135 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων. Οι μεγάλες δυνάμεις τελικά, συμφώνησαν να δώσουν το νέο δάνειο, με επιτόκιο 6%.

Έτσι η Ελλάδα, από το 1878 μέχρι το 1893, είχε συνάψει δάνεια ονομαστικής αξίας 630.000.000 γαλλικών φράγκων και πραγματικής αξίας 458.600.000 γαλλικών φράγκων. Το συνολικό χρέος της χώρας το 1893 ανερχόταν στα 585,4 εκατομμύρια χρυσά γαλλικά φράγκα, που μεταφρασμένο σε δραχμές, έφτανε τα 168.400.000. Τα τελευταία έτη πριν την πτώχευση του 1893, τα ετήσια ελλείμματα άγγιζαν το 1/3 των συνολικών εσόδων. Η χώρα μπορεί να ανήγγειλε την χρεοκοπία της στις 10 Δεκεμβρίου του 1893, παρόλα αυτά η χρεοκοπία της διαφαινόταν χρόνια πριν. Πρώτη ελλειμματική χρονιά, ήταν το 1883, όπως βλέπουμε στον Πίνακα 3, με έλλειμμα να φτάνει τα 9.3 εκατομμύρια δραχμές. Το 1885 ο ισολογισμός της χώρας είχε το μεγαλύτερο έλλειμμα σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, έλλειμμα που έφτανε τα 61,4 εκατομμύρια δραχμές και στη συνέχεια το επόμενο έτος, έλλειμμα 34,1 εκατομμυρίων χρυσών δραχμών. Το έλλειμμα τα έτη 1885 και 1886 εκτινάχτηκε λόγω των στρατιωτικών δαπανών και της κακής διαχείρισης του χρέους, με αποτέλεσμα την ιλιγγιώδη άνοδο των εξόδων. Τέλος, για να καλυφθούν τα έξοδα αυτά, από το 1886 και μετά, η κυβέρνηση αύξησε την έμμεση φορολογία· οι φόροι άγγιξαν το 50% των εσόδων του 1887, με αποτέλεσμα την εκτίναξη του δείκτη εσόδων, όπως φαίνεται στον Πίνακα 3.

Πίνακας 3 Έσοδα – Έξοδα της Ελλάδας, 1880 – 1893 σε εκατ. δραχμές Πηγή: Γενική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδας, Στατιστική Επετηρίς της Ελλάδος, 1930

α/α	Έτος	Έσοδα	Έξοδα	Πλεόνασμα (+) και Έλλειμμα (-)
1	1880	45,40	88,80	-43,40
2	1881	107,20	102,60	4,60
3	1882	71,60	64,40	7,20
4	1883	58,50	67,80	-9,30
5	1884	107,40	91,30	16,10
6	1885	61,40	122,80	-61,40
7	1886	95,60	129,70	-34,10
8	1887	176,20	107,10	69,10
9	1888	93,70	108,10	-14,40
10	1889	183,00	168,70	14,30
11	1890	123,20	141,50	-18,30
12	1891	106,40	122,80	-16,40

13	1892	106,50	107,70	-1,20
14	1893	96,70	92,10	4,60

Η χώρα βέβαια το 1893, κλονίσθηκε και λόγω της διεθνούς συγκυρίας. Το 1893, ο κόσμος είδε την πρώτη μεγάλη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση, η οποία ξεκίνησε στην Αμερική, με επίκεντρο τους σιδηροδρόμους. Αυτό, είχε σαν αποτέλεσμα, να υπάρξει δυσπιστία στις διεθνείς αγορές και μείωση, σε μεγάλο ποσοστό, των πιστώσεων παγκοσμίως. Είναι γεγονός λοιπόν, πως η Ελλάδα επλήγη από την κρίση αυτή, λόγω του ότι μειώθηκαν τα έσοδα από εμπορικές συναλλαγές, όπως βλέπουμε και στον Πίνακα 1, από τα 119.306 εκατ. δραχμές το 1982, στα 91.485 εκατ. δραχμές το 1983 που ποσοστιαία εκφράζεται σε μείωση της τάξης του 23,3% του εμπορικού ισοζυγίου. Έτσι, επιδεινώθηκαν οι όροι συναλλαγών των δανείων της χώρας καθώς και τα έσοδα του κρατικού προϋπολογισμού, με αποτέλεσμα την αδυναμία εξυπηρέτησης των δανείων και την χρεοκοπία.

1.9 Αποτελέσματα – Τρόποι αντιμετώπισης της πτώχευσης του 1893

Από το 1892 και με την σύμφωνη γνώμη του Χαριλάου Τρικούπη, η βρετανική κυβέρνηση είχε στείλει στην Ελλάδα τον διπλωμάτη οικονομολόγο Εδουάρδο Λώ, με σκοπό να ηγηθεί επιτροπής ελέγχου της ελληνικής οικονομίας. Ο Τρικούπης ήλπιζε στην ευνοϊκή εικόνα της έκθεσης της επιτροπής και σε ένα δάνειο, το οποίο η χώρα δεν πήρε ποτέ, λόγω της διαφωνίας του με τον βασιλιά Γεώργιο Α΄, για τον τρόπο είσπραξης του. Το αποτέλεσμα της έκθεσης Λώ συνέκλινε στο ότι το χρέος της Ελλάδας οφείλεται στην ατελή διοίκηση, λόγω των εξής τριών λόγων: 1^{ον}) της επίδρασης της κερδοσκοπίας στην τιμή συναλλάγματος, εκμεταλλευόμενη την ανάγκη της χώρας σε χρήμα, 2^{ον}) της χρήσης των δανείων αυτών για την πληρωμή των τοκοχρεολυσίων και 3^{ον}) της είσπραξης των φόρων από την κυβέρνηση.

Το πρώτο, λοιπόν, αποτέλεσμα της πτώχευσης ήρθε με την ανακοίνωσή της και το θρυλικό «Δυστυχώς, Επτωχεύσαμεν». Στις 10 Δεκεμβρίου του 1893, στην Βουλή πέρασαν 2 νομοσχέδια σύμφωνα με τα οποία μέχρι το τελικό διακανονισμό: 1) περιοριζόταν ο τόκος των οφειλόμενων δανείων στο 30%, 2) αναστελλόταν η

πληρωμή των χρεολυσίων και 3) εισάγονταν πλέον οι εισπράξεις των υπεγγύων προσόδων στο Δημόσιο Ταμείο.

Το 1895, η Ελλάδα με πρωθυπουργό τον Χ. Τρικούπη προσπαθούσε να πετύχει συμβιβασμό. Αυτό συνέβαινε μέχρι το αντικυβερνητικό συλλαλητήριο στο Πεδίον του Άρεως, υποκινούμενο από τον διάδοχο του θρόνου, Κωνσταντίνο, με αποτέλεσμα την πτώση της κυβέρνησης Τρικούπη. Στις 24 Ιουνίου 1985, ιδρύθηκε από την κυβέρνηση Δελιγιάννη η «Υπηρεσία του Δημοσίου Χρέους», με σκοπό των καθησυχασμό των δανειστών και εξουσιοδότησε τον Σ. Στρέιτ, τότε διοικητή της Εθνικής Τράπεζας να συμβιβαστεί με τους δανειστές. Ο συμβιβασμός αυτός ωστόσο δεν ευδοκίμησε λόγω του πολιτικού και κοινωνικού κλίματος της χώρας. Το 1896, οι ομολογιούχοι πρότειναν με τις προτάσεις του Παρισιού, κούρεμα 40% επί το άρτιο στους τόκους των δάνειων μονοπωλίων και κεφαλαιοποίησης, την συμμετοχή τους στο συμβούλιο της Εταιρείας των Μονοπωλίων, τα έσοδα χαρτοσήμων καθώς και την απόδοση μέρους των εισπράξεων των εσόδων των μονοπωλίων και του καπνού. Η πρόταση αυτή δεν πρόλαβε να ευδοκιμήσει καθώς ξεκίνησε ο Ελληνο-τουρκικός πόλεμος του 1897.

Την ίδια εποχή η φτώχεια και η ανέχεια καθιστούσαν σχεδόν αδύνατη την επιβίωση των πολιτών της χώρας. Το βιοτικό επίπεδο στην Ελλάδα είχε πέσει μέσα στα τελευταία χρόνια σε ποσοστό πάνω από 50%. Οι έμμεσοι φόροι για να ανταπεξέλθει των υποχρεώσεών της η χώρα, συνεχώς ανέβαιναν με αποτέλεσμα να δημιουργείται φαύλος κύκλος στην οικονομία και οι πολίτες να χάνουν την αγοραστική τους ικανότητα. Παράλληλα, αυξανόταν το κατά κεφαλήν χρέος το οποίο το 1897 έφτανε τις 412 χρυσές λίρες Αγγλίας, καθώς και η ανεργία στην ελληνική κοινωνία. Παρόλα αυτά, ο κόσμος κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες και αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το 1896 πραγματοποιήθηκαν οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες, με δωρεές και έσοδα των πολιτών.

Το 1897, το κράτος αναγκάστηκε να μπει σε πόλεμο με την Τουρκία απόρροια πρώτον της πτώχευσης του 1893, δεύτερον του πολιτικού κλίματος της Ελλάδας που κινδύνευε ακόμα και με εμφύλιο λόγω των διαφωνιών της κυβέρνησης Θ. Δεληγιάννη και της αντιπολίτευσης του Δ. Ράλλη και τρίτον και κυριότερο, λόγω του Κρητικού ζητήματος. Ο πόλεμος αυτός ξεκίνησε στις 6 Απριλίου 1897 και τελείωσε με την παρέμβαση των μεγάλων δυνάμεων στις 7 Μαΐου του ίδιου έτους. Στον πόλεμο αυτό που διήρκησε μόνο 30 μέρες, η Ελλάδα υπέστη ταπεινωτική ήττα με τους Τούρκους να έχουν καταλάβει τη Θεσσαλία. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν η

υπογραφή συνθήκης ειρήνης στις 6 Σεπτεμβρίου 1897 και την επιβολή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου.

Οι διαπραγματεύσεις για την συμφωνία της επιβολής Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου, ξεκίνησαν τον Οκτώβριο του 1897. Στις προαναφερθείσες, έπαιρναν μέρος εκπρόσωποι των πιστωτών της Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας, Αυστρίας, Γερμανίας και Ιταλίας, ολοκληρώθηκαν δε με την ψήφιση του νόμου ΒΦΙΘ/23-2-1898. Στη συμφωνία προβλέπονταν τα εξής:

- Χορήγηση εγγυημένου δανείου ύψους 151.300.000 φράγκων Γαλλίας, από τις μεγάλες δυνάμεις, από τα οποία τα έξοδα δανείου έφταναν τα 3.500.000 φράγκα, με σκοπό να πληρωθούν αποζημιώσεις στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για το πόλεμο του '97, ύψους 93,9 εκατομμυρίων φράγκων. Τα υπόλοιπα χρήματα του δανείου προορίσθηκαν για την τρύπα του ελλείμματος του προϋπολογισμού μεγέθους 22,5 εκατομμυρίων φράγκων, για το 1897 και την πληρωμή του υφιστάμενου κρατικού χρέους, ύψους 31.400.000 φράγκων.
- Υποθήκευση των εσόδων από φόρους για την εξόφληση των δανείων και αξιολόγηση των κρατικών υπηρεσιών για την φοροεισπρακτική ικανότητά τους. Έτσι η χώρα απέδιδε τα έσοδα από τα τέλη χαρτοσήμου, των δασμών του τελωνείου Πειραιά, του φόρου καπνού, καθώς επίσης και όλα τα έσοδα από τα μονοπώλια του αλατιού, πετρελαίου, σπίρτων, τραπουλόχαρτων, τσιγαρόχαρτων και της σμύριδας Νάξου.
- Αναδιάρθρωσή του χρέους.

Η επιτροπή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα, για 81 έτη, από το 1897 έως το 1978. Οι δασμοί του τελωνείου του Πειραιά το 1897, έφταναν τα 10,7 εκατομμύρια δραχμές και τα έσοδα από τα ελληνικά μονοπώλια και από τα τέλη χαρτοσήμου τα 28.9 εκατομμύρια δραχμές. Τέλος, το 1897 τα έσοδα από φόρους ήταν 120 εκατομμύρια δραχμές, από 86,2 εκατομμύρια το 1893, ποσοστιαία αύξηση της τάξης του 39,2%.

2 Οι πτωχεύσεις της Ελλάδος το 20ο αιώνα

2.1 Καθεστώς ισοτιμιών βάσει του χρυσού κανόνα

Πρίν αναφερθούμε για τις πτωχεύσεις της Ελλάδος το 20ο αιώνα θα πρέπει να αναφερθούμε για το καθεστώς συναλλαγματικών ισοτιμιών που επικρατούσε στην Ευρώπη από τα τέλη του 19ου αιώνα έως σήμερα.. (Krugman-Obstfeld, Mc Aleese 2005)

2.1.1 Καθεστώς ισοτιμιών βάσει του χρυσού κανόνα

Ο Χρυσός Κανόνας (1870-1914) ήταν ένα σταθερό καθεστώς συναλλαγματικών ισοτιμιών. Κάθε χώρα έθετε μια σταθερή τιμή χρυσού σε όρους του νομίσματος της, στην οποία ήταν έτοιμη να αγοράσει ή να πουλήσει. Οι σχετικές αξίες χρυσού οποιωνδήποτε δύο νομισμάτων αποτελούσε τη συναλλαγματική ισοτιμία των νομισμάτων τους. Επίσης σε αυτήν την τιμή, ο χρυσός ήταν μετατρέψιμος σε νόμισμα και το νόμισμα σε χρυσό. Αναφορικά με τις εισαγωγές και τις εξαγωγές χρυσού, αυτές μπορούσαν να διεξάγονται ελεύθερα από μια χώρα σε μια άλλη. Αυτό συνέβαλε στην ολοκλήρωση των αγορών των αγαθών και του κεφαλαίου. Επιπλέον οι κεντρικές τράπεζες υποχρεώθηκαν να καλύψουν την έκδοση χαρτονομισμάτων με τα αποθέματα τους σε χρυσό. Ο κανόνας επέβαλε νομισματικούς περιορισμούς θέτοντας όρια στην εκδοτική δυνατότητα των νομισματικών αρχών, γεγονός που προώθησε την σταθερότητα των τιμών. (Krugman-Obstfeld, Mc Aleese 2005)

Στο σύστημα του Χρυσού Κανόνα , η βασική ευθύνη της κεντρικής τράπεζας μιας χώρας ήταν η διατήρηση της επίσημης ισοτιμίας μεταξύ του νομίσματος της και του χρυσού. Για να διατηρήσει αυτή την τιμή, η κεντρική τράπεζα έπρεπε να έχει στη διάθεση της ένα επαρκές απόθεμα χρυσού. Επομένως η ισορροπία του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών (που αποτελεί μέρος του ισοζυγίου πληρωμών) ισοδυναμούσε με μια κατάσταση στην οποία η κεντρική τράπεζα ούτε κέρδιζε χρυσό από το εξωτερικό ούτε έχανε χρυσό με υψηλούς ρυθμούς. Όπως γνωρίζουμε το ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας είναι το άθροισμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών και του λογαριασμού κεφαλαίων πλην των διαθεσίμων. Οι κεντρικές τράπεζες για να αποφύγουν τις μετακινήσεις χρυσού υιοθετούσαν πολιτικές που οδηγούσαν στην εξίσωση του πλεονάσματος (ή του ελλείμματος) του λογαριασμού κεφαλαίων πλην διαθεσίμων, με το έλλειμμα (ή το πλεόνασμα) των τρεχουσών

συναλλαγών. Επομένως μια χώρα έχει ισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών της όταν το άθροισμα των τρεχουσών συναλλαγών και του λογαριασμού κεφαλαίων πλην διαθεσίμων ισούται με το μηδέν, έτσι ώστε το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών να χρηματοδοτείται εξ ολοκλήρου από το διεθνή δανεισμό χωρίς να μεταβάλλονται τα διαθέσιμα. (Λεβεντάκης, 2003)

Στο σύστημα του Χρυσού Κανόνα υπήρχαν κάποιοι ισχυροί αυτόματοι μηχανισμοί που συνέβαλλαν στην ταυτόχρονη εξισορρόπηση των ισοζυγίων εξωτερικών πληρωμών όλων των χωρών. Ο πιο σημαντικός από αυτούς, ο μηχανισμός τιμών και ροής πολυτίμων μετάλλων, επισημάνθηκε τον 18ο αιώνα από το σκωτσέζο φιλόσοφο David Hume. Σύμφωνα με αυτόν το μηχανισμό, ο χρυσός εξέρεε από μια χώρα με εμπορικό έλλειμμα(για να εξοφληθούν οι υπερβολικές εισαγωγές) και εισέρεε σε μια χώρα με εμπορικό πλεόνασμα. Συνεπώς, το εμπορικό έλλειμμα συνεπάγονταν μια μείωση στην προσφορά χρήματος και το εμπορικό πλεόνασμα μια αύξηση στην προσφορά χρήματος. Η μειούμενη προσφορά χρήματος στη χώρα που παρουσίαζε έλλειμμα πίεζε καθοδικά τις τιμές, αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητα στις διεθνείς αγορές και εξαλείφοντας το εμπορικό έλλειμμα. Παρομοίως, η εισροή χρυσού ως αποτέλεσμα του εμπορικού πλεονάσματος αύξανε την εγχώρια πρόσφορα χρήματος και οδηγούσε σε πληθωρισμό. Η αυξανόμενη τιμή των εγχώριων αγαθών μείωνε την ανταγωνιστικότητα και εξάλειφε το πλεόνασμα. Έτσι αποκαθίστατο το εμπορικό ισοζύγιο. (Krugman-Obstfeld, Mc Aleese 2005)

2.1.2 Σύστημα ισοτιμιών Μπρέτον Γουντς

Το σύστημα σταθερών ισοτιμιών του Μπρέττον Γουντς ήταν ένα σύστημα το οποίο προσδιόριζε σταθερές ισοτιμίες μεταξύ των νομισμάτων των χωρών που συμμετείχαν σε αυτό. Ονομάσθηκε έτσι από την ομώνυμη Νομισματική και Χρηματοοικονομική Διάσκεψη στο Μπρέττον Γουντς (αγγλ:Bretton Woods) στο Νιου Χάμσαϊρ των ΗΠΑ η οποία έγινε το από την 1 έως τις 22 Ιουλίου του 1944 και στην οποία συμμετείχαν οι 44 συμμαχικές δυνάμεις οι οποίες είχαν βγει νικήτριες από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Το Σύστημα σταθερών ισοτιμιών του Μπρέττον Γουντς ίσχυσε έως και το 1971. (Λεβεντάκης, 2003)

Σύμφωνα με το σύστημα Μπρέττον Γουντς κάθε χώρα που συμμετείχε αναλάμβανε την υποχρέωση να ασκήσει τέτοια νομισματική πολιτική που να διατηρεί την συναλλαγματική της ισοτιμία σταθερή σε μια καθορισμένη τιμή, με μέγιστη απόκλιση ένα τοις εκατό, σε σχέση με τον χρυσό. Σκοπός της δημιουργίας αυτού του

συστήματος ήταν η ύπαρξη ενός ομαλού και προβλέψιμου διεθνούς κλίματος συναλλαγών ανάμεσα στις συμμετέχουσες χώρες, που θα διέπονταν από συγκεκριμένους κανόνες, με περιορισμό των ελέγχων, και την επίτευξη της μετατρεψιμότητας των νομισμάτων όλων των χωρών που συμμετείχαν στο σύστημα του Μπρέττον Γούντς, μέσω των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών. Το σύστημα αυτό διέφερε από το κλασικό σύστημα του κανόνα του χρυσού των αρχών του 20ου αιώνα στο ότι οι ισοτιμίες των νομισμάτων των χωρών που συμμετείχαν ήταν σταθερές μεν σε σχέση με τον χρυσό, δεν ήταν όμως τα νομίσματα τους απ' ευθείας μετατρέψιμα σε χρυσό. Μετατρεψιμότητα σε χρυσό διατηρούσε μόνο το αμερικάνικο δολάριο στην τιμή των 35 δολαρίων ανα ουγγιά χρυσού. Οι υπόλοιπες χώρες καθόριζαν τις ισοτιμίες τους σε σχέση με τον χρυσό μόνο έμμεσα καθώς υπολόγιζαν την σχέση εθνικού νομίσματος ανά ουγγια χρυσού που επιθυμούσαν και όριζαν αντίστοιχα την ισοτιμία τους με το δολάριο. Το δολάριο έτσι έγινε «παρεμβατικό νόμισμα» για την διατήρηση των συναλλαγματικών ισοτιμιών. Οι συμμετέχουσες χώρες στο σύστημα αυτό ήταν υποχρεωμένες να διατηρούν την ισοτιμία τους με το δολάριο σταθερή με μικρές μόνο αποκλίσεις της τάξης του 1% από την κεντρική-ορισμένη ισοτιμία. Για να επιτευχθεί η σταθερότητα αυτή οι χώρες αναλάμβαναν να αγοράσουν ή να πουλήσουν την απαραίτητη ποσότητα σε χρυσό ή σε συνάλλαγμα ώστε να βρίσκεται η ισοτιμία τους μέσα στα στενά όρια του +/- 1% από τις κεντρικές ισοτιμίες. (Λεβεντάκης, 2003)

Ακόμα, σύμφωνα με το σύστημα αυτό οι επί μέρους χώρες μπορούσαν αν υπήρχε σχετική νομισματική αναγκαιότητα να προχωρήσουνε σε υποτίμηση του εθνικού τους νομίσματος έως και 10% χωρίς την άδεια αλλά με την επίβλεψη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Αν υπήρχε αναγκαιότητα για υποτίμηση μεγαλύτερη του 10% τότε έπρεπε να υπάρχει σχετική έγκριση από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.

Η ανελαστικότητα των τιμών στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και η γενικότερη αστάθεια στην διεθνή πολιτική και οικονομική σκηνή προκάλεσαν διαδοχικές υποτιμήσεις και ανατιμήσεις των ισχυρών νομισμάτων πράγμα που οδήγησε σε αστάθεια, αβεβαιότητα και την ανάγκη λήψης νομισματικών μέτρων από τις ΗΠΑ για την στήριξη του δολαρίου. Τα μέτρα αυτά όμως δεν απέδωσαν καθώς τόσο το ελλειματικό ισοζύγιο των ΗΠΑ όσο και το κλίμα της διεθνούς αβεβαιότητας συνέχισαν να συντηρούνται στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα, και τελικά το 1971 με απόφαση του προέδρου Ρίτσαρντ Νίξον, οι ΗΠΑ εγκαταλείπουν την μετατρεψιμότητα του δολαρίου σε χρυσό και μαζί μ' αυτήν το σύστημα σταθερών

συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods. Έτσι αρχίζει η νεότερη εποχή των κυμαινόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών. (Λεβεντάκης, 2003)

2.1.3 Σύστημα Κυμαινόμενων Ισοτιμιών (1973-σήμερα)

Προκειμένου να αναλύσουμε το καθεστώς της διολίσθησης, είναι αναγκαίο να εξετάσουμε πρώτα την εξέλιξη του διεθνούς νομισματικού συστήματος μετά την κατάρρευση του συστήματος του Bretton Woods. Επίσης, χρειάζεται να αναλυθούν οι επιδράσεις που είχαν στη διεθνή οικονομία οι πετρελαϊκές διαταραχές της δεκαετίας του 1970, καθώς αυτές επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό και την εξέλιξη του νομισματικού συστήματος. Για ένα διάστημα, μετά την κατάρρευση της Σμιθσόνιας συμφωνίας το 1973, κάθε μία από τις μεγάλες βιομηχανικές οικονομίες ακολούθησε τη δική της νομισματική πολιτική, στα πλαίσια κυμαινόμενων ισοτιμιών. Εξαίρεση αποτέλεσαν οι χώρες της ΕΟΚ, οι οποίες προσπάθησαν να συντονίσουν τις νομισματικές πολιτικές, στα πλαίσια του «φιδιού στο τούνελ» (Λεβεντάκης, 2003) . Ωστόσο, τόσο η Βρετανία όσο η Γαλλία και η Ιταλία αντιμετώπιζαν προβλήματα στην προσπάθεια διατήρησης των στενών περιθωρίων διακύμανσης των ισοτιμιών που απαιτούσε το σύστημα αυτό. Η επισημοποίηση του συστήματος των ελεύθερα μεταβλητών ισοτιμιών έγινε το 1976, σε μια διάσκεψη των κυριότερων μελών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου στην Ιαμαϊκή. Οι αποφάσεις της διάσκεψης αυτής ήταν συνοπτικά οι εξής: (Λεβεντάκης, 2003)

1. Επισημοποιήθηκε το σύστημα των ελεύθερα μεταβλητών ισοτιμιών.
2. Υποβαθμίστηκε ο ρόλος του χρυσού ως διεθνούς αποθεματικού μέσου.
3. Αυξήθηκαν τα μερίδια των μελών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και ακόμη περισσότερο των μελών του Οργανισμού Πετρελαϊοεξαγωγικών Χωρών (Ο.Π.Ε.Χ.).
4. Αυξήθηκε η χρηματοδότηση για τις αναπτυσσόμενες χώρες.
5. Η ευθύνη της ισοτιμίας ενός νομίσματος πέρασε στην εκδότρια χώρα. Η αυτονομία της εγχώριας νομισματικής πολιτικής υπερίσχυσε των διεθνών κανόνων.

Πολλοί θεώρησαν την εποχή εκείνη ότι η οικονομία των νομισματικών πολιτικών θα επέτρεπε την απεξάρτηση των εθνικών οικονομιών, οι οποίες θα μπορούσαν πλέον να επιδιώκουν αυτόνομα τους στόχους τους, χωρίς εξωτερικούς περιορισμούς. Ωστόσο,

η πραγματικότητα ήταν αρκετά διαφορετική καθώς ούτε το σύστημα των ελεύθερα μεταβλητών ισοτιμιών εξασφαλίζει αυτόματη εξωτερική ισορροπία, ενώ οι περισσότερες χώρες υιοθέτησαν κάποιους κανόνες παρέμβασης, ώστε να παρεμβαίνουν στην εξέλιξη των ισοτιμιών του νομίσματός τους. Τόσο στη δεκαετία του 1970, όσο και στη δεκαετία του 1980, το σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών οδήγησε σε σημαντικές και έμμονες διακυμάνσεις των πραγματικών συναλλαγματικών ισοτιμιών και των ισοζυγίων τρεχουσών συναλλαγών, ένα φαινόμενο που δεν ήταν συνεπές με την θεωρία της ισοδυναμίας των αγοραστικών δυνάμεων και της εξισορρόπησης του ισοζυγίου πληρωμών που προέβαλαν πολλοί από τους υποστηρικτές του νέου συστήματος.

Τα φαινόμενα αυτά θεωρήθηκαν ως φαινόμενα ανισορροπίας, που σχετίζονταν με την ταχεία προσαρμογή των προσδοκιών και των τιμών στις αγορές συναλλάγματος, την ίδια στιγμή που η προσαρμογή των τιμών των αγαθών, υπηρεσιών και των ονομαστικών μισθών, ήταν βραβεία. (Λεβεντάκης, 2003)

Γενικότερα όμως στο σύστημα των κυμαινόμενων ισοτιμιών υπήρχε κάποια άτυπη προσπάθεια συντονισμού των νομισματικών πολιτικών των κυριότερων βιομηχανικών χωρών, στα πλαίσια των συναντήσεων των ηγετών, των υπουργών Οικονομικών και των Διοικητών των Κεντρικών Τραπεζών των επτά μεγαλύτερων βιομηχανικών χωρών (G-7, σύστημα διοικητικά καθοριζόμενων ισοτιμιών). Αυτές οι συναντήσεις κορυφής ξεκίνησαν με πρωτοβουλία του προέδρου Vallery Giscard D'Estaing το 1975 στο Rambouillet και εξελίχθηκαν σε ετήσιο θεσμό άτυπου συντονισμού των μακροοικονομικών και άλλων πολιτικών της ομάδας των Επτά. (Λεβεντάκης, 2003)

2.2 Ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο 1928 – 1932

Μετά το 1897 και την συμφωνία για έλεγχο από μία επιτροπή, με την ονομασία "Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος", η Ελλάδα πέρασε από πολλές αλλαγές μέχρι το 1928. Συνοπτικά, το 1912-13, η Ελλάδα πήρε μέρος στους Βαλκανικούς πολέμους. Το 1914-18, στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο πραγματοποιήθηκε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, στον οποίο συμμετείχε θριαμβευτικά η χώρα. Τέλος, το 1922 πραγματοποιήθηκε η ήττα της Ελλάδας στα δυτικά μικρασιατικά παράλια, με αποτέλεσμα την «μικρασιατική καταστροφή».

Τα αποτελέσματα αυτών των τριών πολέμων σε διάρκεια 25 ετών για την ελληνική επικράτεια, ήταν πολλά. Καταρχήν, τα σύνορα της χώρας διπλασιάστηκαν καθώς από την Λάρισα που ήταν το 1897, έφτασαν μέχρι την Θράκη, όπως επίσης στα νότια σύνορα, εντάχθηκε η Κρήτη. Δεύτερον, μετά την μικρασιατική καταστροφή, στη χώρα προσήλθαν 1.500.000 πρόσφυγες. Αποτέλεσμα των γεγονότων αυτών, ήταν το 1928, σύμφωνα με την επίσημη απογραφή που πραγματοποιήθηκε, να ζουν στην Ελλάδα 6.204.684 κάτοικοι. Το πολίτευμα δε της χώρας, από το δημοψήφισμα στις 13 Απριλίου του 1924 και την κήρυξη ως έκπτωτης της βασιλείας των Γλύξμπουργκ, ήταν η «Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία». Τέλος, Πρωθυπουργός της Ελλάδας από τον Ιούλιο του 1928 έως και το Μάη του 1932, διατέλεσε ο Ελευθέριος Βενιζέλος, πρόεδρος του κόμματος των Φιλελευθέρων.

Σε σχέση με τις προηγούμενες κρίσεις στην Ελλάδα, από το 1922 και μετά δημιουργήθηκαν βιομηχανίες. Το 1930, στην Ελλάδα υπήρχαν 232.770 εργάτες, εκ των οποίων οι 114.512 -σχεδόν οι μισοί- ήταν πρόσφυγες, και απασχολούνταν σε 67.483 επιχειρήσεις. Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων αυτών, ήταν μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις με τις πρώτες θέσεις να κατέχουν, ο κλάδος των τροφίμων με 19.485 επιχειρήσεις (28,7% επί του συνόλου) ακολούθως, ο κλάδος της επεξεργασίας δέρματος, με 15.648 επιχειρήσεις (23% επί του συνόλου). Μεταξύ 1929 και 1932 στην Ελλάδα, υπήρξε μεγάλη άνοδος στα κέρδη των επιχειρήσεων ενέργειας και μεταλλουργίας, καθώς η ανάγκη για αυτά τα προϊόντα ήταν δεδομένη πέρα από κάθε κρίση· αυτό ίσχυσε και στις εισαγωγές και εξαγωγές των συγκεκριμένων προϊόντων. Την ίδια περίοδο (1929- 1932), βέβαια, κλάδοι όπως η ενδυμασία, σημείωσαν μεγάλη πτώση. Το κλίμα αυτό αντιστράφηκε μετά την πτώχευση του 1932, λόγω των μέτρων που πήρε η κυβέρνηση για την προστασία της ελληνικής παραγωγής με την αύξηση των δασμών στις εισαγωγές. Το κλίμα ανόδου διεφάνη το 1933 και στο γενικό δείκτη του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών με το γενικό δείκτη να παρουσιάζει αύξηση 8,52% και 7 από τους 12 κλάδους να παρουσιάζουν άνοδο.

Βέβαια το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού την περίοδο αυτή, όπως και στις προηγούμενες περιόδους που αναλύθηκαν παραπάνω, ασχολείτο με την γεωργική παραγωγή. Γενικότερα, η περίοδος αυτή διακρίνεται: 1^{ον}) από ένα οπισθοδρομικό αγροτικό τομέα με την κυριαρχία μικροϊδιοκτητών, 2^{ον}) από διαρκείς πολέμους, το αγροτικό ζήτημα και την αποκατάσταση των προσφύγων και 3^{ον}) τον «Εθνικό διχασμό» στην πολιτική σκηνή. Σε ότι αφορά στο αγροτικό ζήτημα αμιγώς, μετά το

1922 στην Ελλάδα επεκτάθηκε η καλλιεργήσιμη γη αλλά παράλληλα αυξήθηκε ο πληθυσμός της χώρας ενώ τα αγροτικά εργαλεία και συστήματα ήταν απαρχαιωμένα. Μεταξύ 1926 – 1928, για πρώτη φορά στη χώρα ενθαρρύνεται η παραγωγή σιταριού με καθιέρωση προστασίας της τιμής και αύξηση των δασμών στην εισαγωγή του. Ωστόσο μεταξύ 1928 – 1930, στην ελληνική επικράτεια παρατηρήθηκε μείωση της σοδειάς κατά 40% η οποία οφειλόταν στις πολλές ασθένειες που μάστιζαν την χώρα, καθώς και στις καιρικές συνθήκες. Το 1930 για πρώτη φορά, τέθηκε από την κυβέρνηση το ζήτημα της αναμόρφωσης του αγροτικού χώρου και χαράχθηκε γραμμή αρωγής προς τους παραγωγούς ώστε να καταπολεμηθούν οι πολυετείς αγροτικές "μάστιγες". Μετά τον Απρίλη του 1932 και την οικονομική κρίση, οι παραγωγοί ευνοήθηκαν από την ραγδαία υποτίμηση της δραχμής, λόγω της εγγυημένης τιμής των προϊόντων από την κυβέρνηση και της ανώτερης απόδοσης. Σαν αποτέλεσμα της αύξησης της καλλιεργήσιμης γης και της βελτίωσης των αποδόσεων που πραγματοποιήθηκε μετά το 1930, ήταν η σοδειά μεταξύ 1933-1937 , μετά την πτώχευση, δηλαδή, του ελληνικού κράτους, να είναι διπλάσια του μέσου όρου των ετών πριν την κρίση, 1928-1932.

Το γεωργικό πλαίσιο στην περίοδο που αναφερόμαστε χωρίζεται σε 2 κύριες υπο-περιόδους:

1. Από το 1917 ως το 1929, ιδρύθηκε το Υπουργείο Γεωργίας και Δημοσίων Κτημάτων με πρώτο υπουργό τον Α. Μιχαλακόπουλο, το οποίο χωριζόταν σε τρεις διευθύνσεις: α) διεύθυνση δασών, β) διεύθυνση γεωργίας και γ) διεύθυνση δημοσίων κτημάτων. Ακόμα, την ίδια περίοδο αυξήθηκαν οι γεωργικοί σταθμοί και τα αγροκήπια, ιδρύθηκαν σε όλη τη χώρα ειδικά εργαστήρια, αναδιοργανώθηκαν οι ήδη υπάρχουσες υπηρεσίες και καλύφθηκε σημαντικό μέρος των αναγκών των εγχώριων παραγωγών.
2. Το 1929 πραγματοποιήθηκαν σημαντικές μεταρρυθμίσεις σε ότι αφορά στην οργάνωση της κεντρικής και περιφερειακής Γεωργικής Διοίκησης. Η κεντρική διοίκηση για πρώτη φορά ανατέθηκε σε ένα Γενικό Διευθυντή, ενώ η Γενική Διεύθυνση Γεωργίας διαιρέθηκε στις εξής τρεις κατηγορίες: α) Γεωργίας, β) γεωργικών εφαρμογών το οποίο διαιρέθηκε σε 4 τμήματα και γ) τεχνικών έργων. Παράλληλα με τις μεταρρυθμίσεις αυτές, στο Υπουργείο Γεωργίας και Δημοσίων Κτημάτων, λειτούργησε κτηνιατρικό τμήμα και τμήμα λογιστηρίου.

2.3 Αιτίες και γεγονότα της πτώχευσης του 1932

Τα αίτια της πτώχευσης του 1932, δεν ήταν μονοδιάστατα. Σε αντίθεση με τις προηγούμενες πτωχεύσεις που ο λόγος ήταν η κρίση της πραγματικής οικονομίας και οι διογκώσεις των ελλειμμάτων προϋπολογισμού λόγω του μεγάλου δανεισμού, το 1932 οι λόγοι ήταν διαφοροποιημένοι. Ας μην λησμονείται, άλλωστε, ότι στη χώρα από το 1897 και μετά, ήταν εγκατεστημένη η επιτροπή Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου, με αποτέλεσμα να υπάρχει έλεγχος στα οικονομικά της. Οι αιτίες λοιπόν της πτώχευσης του 1932, ήταν :

1. Οι στρατιωτικές δαπάνες και η ανεξέλεγκτη έκδοση χρημάτων, παρά τον έλεγχο του ΔΟΕ, για την στρατιωτική επιχείρηση στα παράλια της Μικρά Ασίας.
2. Ο μεγάλος εξωτερικός δανεισμός υπό την Κοινωνία των Εθνών, με κεφάλαια για την αποκατάσταση των προσφύγων.
3. Τα συνεχιζόμενα μεγάλα ελλείμματα προϋπολογισμού.
4. Το υπέρογκο εξωτερικό δημόσιο χρέος της χώρας.
5. Η παγκόσμια οικονομική κρίση που ξεκίνησε από την Αμερική και έπληξε την Ελλάδα με μείωση των εξωτερικών επενδύσεων, του εξωτερικού δανεισμού καθώς επίσης και τη μείωση των εξαγωγών.
6. Η συνεχιζόμενη υποτίμηση της δραχμής.
7. Οι συναλλαγματικές πιέσεις.

Το χρονικό της πτώχευσης του 1932, ξεκινάει από τα πρώτα τέσσερα δάνεια που σύναψε η Ελλάδα, μεταξύ 1910 και 1914, συνολικής αξίας 521 εκατομμυρίων γαλλικών φράγκων. Τα δάνεια αυτά, συνήφθηκαν από την Ελληνική Κυβέρνηση με σκοπό: α) να εξυπηρετηθούν παλαιότερα δάνεια, β) να διεξαχθούν οι δύο Βαλκανικοί πόλεμοι και να πληρωθούν οι στρατιωτικές τους δαπάνες και γ) να ενσωματωθούν οι νέες περιοχές που προσαρτήθηκαν στη χώρα σαν αποτέλεσμα των πολέμων. Από το 1914 έως το 1922, ο εξωτερικός δανεισμός για την χώρα απουσίαζε. Στην θέση του, μπήκε ο εσωτερικός δανεισμός, συνολικού ύψους 6,2 δις δραχμών από την Εθνική Τράπεζα και τις άλλες ελληνικές τράπεζες. Παράλληλα, παραβιάζεται για πρώτη φορά, μετά το 1897, η σύμβαση με τον Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο και εκδίδεται χρήμα συνολικής αξίας 1,65 δις δραχμών από το 1920 έως το 1922. Τα χρήματα των

εσωτερικών δανείων αλλά και της έκδοσης χρήματος, εξαντλήθηκαν στην εξυπηρέτηση των έκτακτων στρατιωτικών δαπανών στο πόλεμο της Μικρά Ασίας.

Στις 29/9/1923 δημιουργήθηκε στη Γενεύη η Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων (ΕΑΠ), μεταξύ των ξένων και του Έλληνα πρόξενων της Κοινωνίας των Εθνών. Από την ελληνική κυβέρνηση παραχωρήθηκαν στην ΕΑΠ 5.000.000 στρέμματα συνολικής αξίας 13 εκατομμυρίων αγγλικών λιρών. Μεταξύ 1923 και 1927 συνήφθηκαν με την εγγύηση της Κοινωνίας των Εθνών δύο δάνεια για την ΕΑΠ. Το πρώτο δάνειο ήταν ύψους 12,3 εκατομμυρίων λιρών Αγγλίας με επιτόκιο 7% και το δεύτερο ύψους 7,5 εκατ. λιρών Αγγλίας, με πραγματική αξία 6,5 εκατ. λίρες και επιτόκιο 7,05%. Τα ποσά αυτά δόθηκαν εξ ολοκλήρου στην ΕΑΠ για έργα αποκατάστασης των προσφύγων στην Ελληνική επικράτεια. Μέχρι το 1928, οι φόροι αυξήθηκαν 37 φορές σε σχέση με την προπολεμική περίοδο του 1920. Ακόμα η δραχμή στην ίδια περίοδο, έχει αποσταθεροποιηθεί τελείως, μετά από τις υποτιμήσεις, την αναγκαστική έκδοση χρήματος και τις πιέσεις των συναλλαγματικών αξιών, στο 1/15 της αξίας που είχε πριν το 1920. Την περίοδο 1924-1931 (σύμφωνα με τη διδακτορική εργασία του Τάσου Ηλιαδάκη, «Δανεική Κοινωνικοποίηση», σελ. 311-314) στην Ελλάδα εισχώρησαν δάνεια αξίας 992 εκατομμυρίων φράγκων, που μεταφράζεται σε 14,9 δις δραχμές, κυρίως από την Αγγλία και την Αμερική.

Το ΑΕΠ της Ελλάδας από το 1927 μέχρι και το 1929 ήταν αυξητικό, ενώ από το 1929 έως το 1931 σημειώνει πτώση. Το 1932, παρατηρείται μία αύξηση σε σχέση με το 1931, μεγέθους 11% στο ΑΕΠ. Την περίοδο αυτή οι δασμοί ανεβαίνουν με σκοπό την προστασία των εγχώριων προϊόντων, μέχρι και 200% σε ορισμένες περιπτώσεις, ενώ παρατηρείται και αύξηση των φόρων με αποτέλεσμα την μείωση της αγοραστικής ικανότητας. Το 1931 – 1932 το έλλειμμα του προϋπολογισμού ήταν 1δις δραχμές, ενώ από τα συνολικά έσοδα που έφταναν τα 8,2δις δραχμές η χώρα έπρεπε να πληρώσει για τοκομερίδια 4,4δις, που σημαίνει ότι οι πληρωμές των τοκομεριδίων έφταναν το 54%. Την τετραετία 1928 – 1932 το εξωτερικό δημόσιο χρέος αυξήθηκε από 27,8δις δραχμές σε 32,7δις δραχμές.

Η Ελλάδα από το 1928 μπήκε στον “κανόνα του χρυσού”. Όταν η Αγγλία αποσυνδέθηκε από τον κανόνα του χρυσού στις 21 Σεπτεμβρίου 1931, λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, στην Ελλάδα δεν είχε αποφασιστεί η παραμονή σε αυτόν ή όχι. Σύμφωνα με τον κανόνα, η Τράπεζα της Ελλάδος, έπρεπε να κρατάει

αποθεματικά σε χρυσό και συνάλλαγμα, εξαιτίας όμως των συναλλαγματικών πιέσεων το αποθεματικό αυτό, εξανεμίστηκε.

2.4 Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008: Η αρχή της Ελληνικής οικονομικής κρίσης

Το 2008, ύστερα από 79 έτη ο πλανήτης βρέθηκε αντιμέτωπος με μία νέα παγκόσμια οικονομική κρίση. Το βασικό αίτιο της κρίσης αυτής, ήταν η αδυναμία αποπληρωμής δανείων, εκ μέρους των δανειοληπτών στις Η.Π.Α.. Παρόλο που η κρίση ξεκίνησε στις Η.Π.Α., λόγω των συνεργασιών των τραπεζών, επηρέασε το χρηματοπιστωτικό σύστημα παγκοσμίως. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα, πάρα πολλά κράτη, μεταξύ αυτών και η Ελλάδα, να αντιμετωπίσουν προβλήματα χρέους, ελλειμμάτων του προϋπολογισμού, καθώς και προβλήματα σχετικά με τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών συστημάτων. Σοβαρά ερωτήματα, προκύπτουν ακόμα και για τις αποφάσεις για την αποφυγή της κρίσης από τα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Η.Π.Α.

Αναλυτικότερα, το 2008 στην Αμερικάνικη αγορά είχαν δημιουργηθεί σύνθετα δομημένα προϊόντα από τα τραπεζικά ιδρύματα, με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων και των κερδών τους. Τα προϊόντα αυτά, δόθηκαν και σε καταναλωτές που δεν είχαν την ικανότητα να ανταπεξέλθουν στα τοκοχρεολύσια των δανείων αυτών. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν η κατά συρροή κατάσχεση ακινήτων των επισφαλών δανείων και τελικώς την πτώση των τιμών των ακινήτων στην αμερικανική αγορά. Τα προϊόντα αυτά εν συνεχεία, πέρασαν και στις ξένες χρηματοπιστωτικές αγορές, μέσω παράγωγων προϊόντων και τιτλοποιημένων δανείων, τα οποία διακινούνταν μεταξύ των τραπεζών παγκοσμίως. Το σύστημα αυτό, είχε σαν αποτέλεσμα πολλοί διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οίκοι και ασφαλιστικές εταιρείες να κατέχουν τέτοια προϊόντα, τα οποία μετά την οικονομική κρίση αντιμετώπισαν προβλήματα ρευστότητας, που αλυσιδωτά πέρασαν και στην πραγματική οικονομία. Μεγάλο μέρος ευθύνης της οικονομικής κρίσης, φέρει ο πρόεδρος της FED κ. Α. Γκρίνσπαν, ο οποίος από το 2005 υποβάθμιζε τους κινδύνους που αντιμετώπιζε το αμερικάνικο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, για να προστατεύσουν τις αγορές από το πρόβλημα ρευστότητας, έδωσαν συνολικά το ποσό των 5,3τρις. δολαρίων στις τράπεζες, ενώ οι

Η.Π.Α. σε πρώτη φάση συνέβαλλαν με το ποσό των 787δις δολαρίων στην οικονομία τους. Το 2009, λοιπόν, το έλλειμμα του προϋπολογισμού στις Η.Π.Α. έφτασε το 1,42τρις. δολάρια από 455δις δολάρια που ήταν το 2008. Για να καταστεί κατανοητό το μέγεθος του προβλήματος, είναι χαρακτηριστικό, ότι στις Η.Π.Α. έκλεισαν εκατόν πέντε τράπεζες, ενώ άλλες τετρακόσιες δεκαέξι μπήκαν στην μαύρη λίστα της Υπηρεσίας Ασφάλισης Καταθέσεων.

Η Γαλλία, για να στηρίξει την οικονομία της, συνέβαλε με το ποσό των 360δις ευρώ στις τράπεζες, ενίσχυσε την αυτοκινητοβιομηχανία με 6,7δις ευρώ, ενώ παράλληλα απαγόρευσε την εξαγορά γαλλικών επιχειρήσεων. Ακόμα, επένδυσε 50δις ευρώ, με σκοπό την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, μέσω της βιομηχανίας και των νέων τεχνολογιών. Η Γερμανίδα καγκελάριος Άνγκελα Μέρκελ, επιβάρυνε τα δημόσια οικονομικά της Γερμανίας κατά τουλάχιστον 241δις ευρώ για την ενίσχυση της αυτοκινητοβιομηχανίας και τη σταθεροποίηση των αγορών. Κατά συνέπεια παρατηρείται συγκεντροποίηση κεφαλαίων στις τράπεζες, με τουλάχιστον 15 τράπεζες να έχουν κύκλο εργασιών μεγαλύτερο από τις εθνικές οικονομίες.

Επίσης, η διάσωση των τραπεζών από τα κράτη, είχε σαν αποτέλεσμα την αύξηση των χρεών των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αναλυτικότερα, το δημόσιο χρέος της Ιταλίας το 2009, ανήλθε σε 119%του ΑΕΠ, στη Γερμανία ανήλθε σε 83,2% του ΑΕΠ και στη Γαλλία στο 81,7% του ΑΕΠ. Η αμερικανική FED για να βοηθήσει στην επίλυση του προβλήματος, μείωσε το βασικό επιτόκιο στο 0,25%, ενώ παράλληλα με χαρακτηριστική καθυστέρηση, τον Μάιο του 2009, η ΕΚΤ μείωσε το βασικό επιτόκιο στο 1%.

Στην Ελλάδα, η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, συνέβαλε κατά πολύ στο πρόβλημα χρέους που αντιμετωπίζει σήμερα η χώρα. Για να στηριχθεί το χρηματοοικονομικό σύστημα, η κυβέρνηση Καραμανλή, αποφάσισε να δοθούν 28δις ευρώ, μέσω προνομιούχων μετοχών με 5δις ευρώ και με παροχή εγγυήσεων άλλα 23δις ευρώ. Το 2009, οι ελληνικές τράπεζες αποκόμισαν κέρδη 1,4δις ευρώ, μέσω του δανεισμού τους από την ΕΚΤ με επιτόκιο 1% και με την συνακόλουθη τοποθέτησή του σε ομόλογα του Ελληνικού δημοσίου με επιτόκιο 5%. Το 2009, το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα είχε δανειστεί από την ΕΚΤ 44δις ευρώ, ενώ παράλληλα είχε δανείσει στα Βαλκάνια 50δις ευρώ.

Τα αποτελέσματα της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, ήταν τα εξής:

1. Αύξηση του δημοσίου χρέους από 188δις ευρώ το 2007, σε 227δις ευρώ το 2008 και 264δις το 2009.

2. Αύξηση του επιτοκίου δανεισμού λόγω της μη σταθερότητας της ελληνική οικονομίας από 3,2%το 2005 σε 4,7%το 2008.
3. Αύξηση της ανεργίας, από 7,4%τον Οκτώβριο του 2008, που ξεκίνησε η οικονομική κρίση, σε 8,9% το Δεκέμβριο του ίδιου έτους και 10,2% το Δεκέμβριο του 2009.
4. Μείωση εσόδων σε διάφορους κλάδους της οικονομίας, όπως για παράδειγμα τον κατασκευαστικό κλάδο και το τουρισμό.
5. Αρνητική επίδραση στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών με μείωση των εργασιών για το 2008 κατά 33%, λόγω της ρευστοποίησης των ξένων επενδυτών και την πτώση του γενικού δείκτη κάτω από τις 1.800 μονάδες.
6. Μείωση των αγορών βιομηχανικών προϊόντων από το εξωτερικό κατά 10%, η μεγαλύτερη στην Ευρώπη μετά τη Γαλλία με ποσοστό 7%.
7. Δραματική μείωση των εσόδων του κράτους, στα 24δις ευρώ στο δεύτερο εξάμηνο του 2008.
8. Αύξηση δανεισμού του κράτους, που στο πρώτο εξάμηνο του 2009 έφτασε το 20%τ ου ΑΕΠ, ήτοι 53δις ευρώ, με ταυτόχρονη υπέρβαση του προϋπολογισμού.

2.5 Η Ελλάδα των μνημονίων: Η οικονομική κρίση της χώρας τον 21ο αιώνα

Ένα χρόνο μετά την παγκόσμια οικονομική κρίση, την κυβέρνηση στην Ελλάδα ανέλαβε το σοσιαλιστικό κόμμα ΠΑΣΟΚ, με πρωθυπουργό τον Γ. Παπανδρέου. Η κυβέρνηση Παπανδρέου, αμέσως μετά την ανάληψη της εξουσίας προχώρησε σε αναθεώρηση των στοιχείων για το έλλειμμα, το οποίο τελικά έκλεισε στο 12,7% σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία και 13,6% σύμφωνα με την Eurostat (Απρίλιος 2010), έναντι 6% που είχε προσδιορίσει η προηγούμενη κυβέρνηση.
Σύμφωνα με την συνθήκη του Μάαστριχ, κάθε μέλος-κράτος της ΟΝΕ πρέπει να έχει: α) πληθωρισμό μικρότερο του 3%, β) δημόσιο έλλειμμα του προϋπολογισμού λιγότερο από 3% και γ) δημόσιο χρέος μικρότερο του 60%. Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι η Ελλάδα κατά τη συνθήκη του Μάαστριχ δεν τήρησε τους κανόνες, κάτι όμως που ισχύει και για άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως τη Γερμανία, τη

Γαλλία και την Ιταλία, λόγω του δημόσιου χρέους· με την Ελλάδα όμως να έχει τεράστιο δημόσιο έλλειμμα και το δημόσιο χρέος της χώρας να μην είναι βιώσιμο.

Έκτοτε, η χώρα μπήκε σε καθεστώς επιτήρησης από το συμβούλιο των Υπουργών Οικονομικών της ΕΕ στις 2 Δεκεμβρίου 2010, αφού οι ελληνικές κυβερνήσεις δεν είχαν λάβει τα απαραίτητα μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος. Μέσα στο κλίμα φόβου και δυσπιστίας για την Ελλάδα, οι αγορές είχαν να αντιμετωπίσουν την στάση πληρωμών από το κράτος του Ντουμπάι, λόγω συσσωρευμένων χρεών ύψους 80 δισεκατομμυρίων δολαρίων. Έτσι, οι αγορές υποβάθμιζαν συνεχόμενα, τους επόμενους μήνες, την πιστοληπτική ικανότητα της χώρας, με τις φήμες για πτώχευση της Ελλάδας να είναι ένας από τους κύριους λόγους αυτών. Σε αυτό συνέβαλλε και ο πρόεδρος της ΕΚΤ Ζαν Κλοντ Τρισέ με την δήλωση του ότι από τον Ιανουάριο του 2010, η ΕΚΤ δεν θα δέχεται ως ενέχυρο ομόλογα χωρών με χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα.

Τον Ιανουάριο 2010, η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ, υπέβαλε το Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο είχε συνταχθεί από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την τελική απόφαση να λαμβάνεται στην Ευρώπη στις 11 Φεβρουαρίου του ίδιου έτους, από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με ταυτόχρονη επιτήρηση από Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την ΕΚΤ αλλά και το ΔΝΤ.

Στις 16 Φεβρουαρίου, με απόφαση του Ecofin η χώρα μπήκε σε επιτήρηση σύμφωνα με το άρθρο 126, παρ.9, της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ζητήθηκε να λάβει άμεσα μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος μέχρι τις 15 Μαΐου του ίδιου έτους. Αυτό συνέβη τελικά με το νόμο 3833/2010 ο οποίος δημοσιεύτηκε στις 15 Μαρτίου 2010 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και στον οποίο περιγράφονται τα πρώτα μέτρα για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης, όπως μείωση μισθών και επιδομάτων κατά 12% και μείωση των επιδομάτων Χριστουγέννων, Πάσχα και αδείας κατά 30%. Εν τω μεταξύ, η κυβέρνηση προσπάθησε να ενταχθεί στο άρθρο 122, παρ. 2, του ΣΛΕΕ για χορήγηση ενίσχυσης από την Ε.Ε. λόγω μεγάλου κινδύνου από έκτακτα γεγονότα, εγχείρημα στο οποίο αντιτάχθηκε η Γερμανία, υποστηρίζοντας ότι αντιτίθεται στις συνθήκες της Ε.Ε.. Η αντίθεση της Γερμανίας εδράζεται στις συνθήκες που δημιουργήθηκαν με την πτώση του ευρώ έναντι του δολαρίου και τη συνακόλουθη αύξηση 18,2% των γερμανικών εξαγωγών που μεταφράζεται σε 458,4 δις ευρώ για το πρώτο εξάμηνο του 2010.

Μετά από πιέσεις τον αρχηγών των κρατών-μελών της Ε.Ε. και των αγορών, η Γερμανία τελικά δέχτηκε να συμβάλει και στις 25 Μαρτίου 2010 αποφασίστηκε η δημιουργία του Μηχανισμού Δημοσιονομικής Σταθερότητας. Στις 11 Απριλίου, πραγματοποιήθηκε η ένταξη της χώρας στο ΜΔΣ· το δε ποσό που αποφασίστηκε να εισπράξει ήταν 110 δις ευρώ, εκ των οποίων 80 δισεκατομμύρια ευρώ με τη μορφή διμερών δανείων με τα κράτη-μέλη και 30 δισεκατομμύρια ευρώ από το ΔΝΤ με διάρκεια 3 ετών και επιτόκιο που κυμαινόταν κοντά στο 5%. Η μορφή του δανείου αυτού, είχε μορφή μνημονίου που είχε ως σκοπό την χρηματοπιστωτική σταθερότητα, την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της χώρας και τη δημοσιονομική εξυγίανσή της. Τα μέτρα τα οποία αποφασίστηκαν με την εφαρμογή του μνημονίου, σύμφωνα με το ν.3845/2010, ήταν τα εξής:

- Περαιτέρω μείωση στους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων σε συνέχεια του νόμου 3833/2010.
- Μείωση των συντάξεων και μείωση των επιδομάτων των συνταξιούχων, στα 400 ευρώ στο επίδομα Χριστουγέννων και στα 200 ευρώ στα επιδόματα Πάσχα και αδείας.
- Κατάργηση του 13^{ου} και του 14^{ου} μισθού με αντικατάσταση τους από επίδομα Χριστουγέννων 500 ευρώ και Πάσχα - αδείας 250ευρώ.
- Ανατροπή των συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων των γυναικών με αύξηση του ορίου ηλικίας συνταξιοδότησης.
- Αύξηση ΦΠΑ στο 23% και των φόρων καπνού, κατανάλωσης αλκοόλ και πετρελαιοειδών.
- Μέτρα για φορολογική μεταρρύθμιση.
- Μείωση του μισθολογικού κόστους στον ιδιωτικό τομέα.
- Αλλαγές στις εργασιακές σχέσεις.
- Ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος με 10 δις ευρώ από το νέο δάνειο των 110 δισεκατομμυρίων.
- Διαδικασίες ανοίγματος κλειστών επαγγελμάτων, γεγονός το οποίο έφερε αντιδράσεις μεταξύ των επαγγελματιών και της κυβέρνησης (π.χ ιδιοκτήτες επαγγελματικών οχημάτων, φαρμακοποιοί, δικηγόροι κ.α.).

Τον Ιούλιο του 2010 ζητήθηκε από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, η επιβολή νέων μέτρων με σκοπό την πραγματοποίηση των στόχων του μνημονίου. Έτσι, στις 6 Αυγούστου απεστάλη στην ελληνική κυβέρνηση ένα νέο μνημόνιο, μέσα στο οποίο

προβλέπονταν νέα μέτρα, με πρόσθετους φόρους ύψους 6,9 δις ευρώ για την επόμενη διετία, το οποίο πήρε την μορφή επικαιροποιημένου μνημονίου από το ecofin το Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.

Τα κύρια μέτρα που αποφασίστηκαν στο Μνημόνιο 2, σχετίζονταν με την ενίσχυση των επιχειρησιακών συμβάσεων έναντι της Γενικής Συλλογικής Σύμβασης και την μείωση των υπερωριών του ιδιωτικού τομέα, με το ενιαίο μισθολόγιο των δημοσίων υπαλλήλων και τη μείωση επιδομάτων, την επανεξέταση των κοινωνικών επιδομάτων, το άνοιγμα των κλειστών επαγγελμάτων και την γενικότερη παρέμβαση στις εργασιακές σχέσεις, τις αυξήσεις στα τιμολόγια-εισιτήρια των ΔΕΚΟ, απολύσεις και αναδιάρθρωση του ΟΣΕ, καθώς και τις ιδιωτικοποιήσεις ΔΕΚΟ. Τα μέτρα αυτά τέθηκαν σε εφαρμογή με τον προϋπολογισμό του 2011, ο οποίος καταρτίστηκε το Σεπτέμβριο του 2010 και σύμφωνα με τον καθηγητή Νότη Μαρία, στο βιβλίο του «Το μνημόνιο της χρεοκοπίας και ο άλλος δρόμος», τα κύρια σημεία ήταν τα εξής:

- Εφαρμογή του κανόνα αντικατάστασης μόνο του 20% των συνταξιοδοτούμενων εργαζομένων στο δημόσιο τομέα.
- Αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης με στόχο τη μείωση του κόστους κατά τουλάχιστον 1.500εκ. ευρώ ως το 2013, από τα οποία τουλάχιστον 500εκ. ευρώ μέσα στο 2011(σχέδιο Καλλικράτης).
- Μη χορήγηση της τιμαριθμικής προσαρμογής των συντάξεων, με στόχο την εξοικονόμηση 100εκ. ευρώ.
- Μείωση επενδύσεων που χρηματοδοτούνται από εγχώριους πόρους κατά τουλάχιστον 500εκ. ευρώ.
- Επιβολή έκτακτης εισφοράς στις κερδοφόρες επιχειρήσεις ύψους 600εκ. ευρώ το χρόνο για το διάστημα 2011-2013.
- Ενεργοποίηση των τεκμηρίων φορολόγησης των επαγγελματιών με απόδοση τουλάχιστον 400εκ. ευρώ το 2011 και αυξανόμενες αποδόσεις το 2012 και 2013.
- Διεύρυνση της βάσης του ΦΠΑ μέσω της εφαρμογής σε υπηρεσίες οι οποίες εξαιρούνται και μεταφορά σημαντικού ποσοστού (τουλάχιστον 30%) των αγαθών και υπηρεσιών που σήμερα εμπίπτουν στο μειωμένο κανονικό συντελεστή με απόδοση 1.000εκ. ευρώ ή μέτρο ισοδύναμης απόδοσης που θα συμφωνηθεί με την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ΔΝΤ και την ΕΚΤ.

Πριν ακόμα φθάσει το νέο έτος, στις 8 Νοεμβρίου 2010, με δηλώσεις του ο πρόεδρος του Eurogroup Ζαν Κλοντ Γιούνκερ, ανήγγειλε την επιβολή νέων μέτρων εκ μέρους

της Τρόικας για το 2011. Η δήλωση αυτή έγινε, με αφορμή τα μειωμένα έσοδα, την αναθεώρηση του ελλείμματος για το 2009 που σύμφωνα με τη Eurostat ήταν μεγαλύτερη, καθώς και την αποτυχία των ήδη υπαρχόντων μέτρων (του μνημονίου 1). Για να καλυφθεί η απόκλιση του μνημονίου 1, ζητήθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση μέτρα αξίας τουλάχιστον 4 δις ευρώ. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες, για να πιέσουν την ελληνική κυβέρνηση να δεχτεί τα νέα μέτρα, ανακοίνωσαν ότι η ψήφιση τους ήταν προϋπόθεση για την έγκριση της τρίτης δόσης του μνημονίου. Έτσι, με απόφαση του Ecofin στις 20 Δεκεμβρίου 2010, αποφασίστηκε το επικαιροποιημένο μνημόνιο 3, για την «ενίσχυση και εμβάθυνση της ελληνικής δημοσιονομικής εποπτείας», το οποίο υπεγράφη από τον υπουργό Οικονομικών Γ. Παπακωνσταντίνου, χωρίς να περάσει πρώτα από την ελληνική Βουλή. Τα μέτρα τα οποία ζητήθηκαν είχαν να κάνουν με επιπλέον απολύσεις στο δημόσιο τομέα, κλείσιμο δημόσιων φορέων, καθώς και την εκποίηση δημόσιας περιουσίας ύψους 7 δισεκατομμυρίων ευρώ για την περίοδο 2011-2013, εκ των οποίων τουλάχιστον το 1 δισεκατομμύριο αφορούσε το 2011.

Στην συνέχεια, και μετά την αποτυχία της επιβολής των μέτρων του μνημονίου 3, η ελληνική κυβέρνηση υπέβαλλε στις 12 Φεβρουαρίου 2011 το μνημόνιο 4. Στο νέο αυτό μνημόνιο προβλέπονταν μέτρα που είχαν να κάνουν με την υγεία, τις κοινωνικές δαπάνες, τις δημόσιες δαπάνες, το ασφαλιστικό, τις δημόσιες επιχειρήσεις, καθώς και τη μισθοδοσία του δημοσίου. Το νέο αυτό μνημόνιο, το οποίο είχε μεσοπρόθεσμο χαρακτήρα, περιελάμβανε μέτρα ύψους 24δις ευρώ μέχρι το 2014. Αναλυτικά τα μέτρα του μνημονίου 4, έχουν ως εξής:

1. Μείωση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, με μία πρόσληψη για κάθε πέντε αποχωρήσεις. Ακόμα προβλέπονταν απολύσεις, οι οποίες φτάνουν τις 20.000 καθ' έτος μέχρι το 2013 και κατάργηση οργανικών θέσεων με σκοπό να νομιμοποιηθούν οι απολύσεις, (λόγω του γεγονότος ότι η μονιμότητα των δημοσίων υπαλλήλων προστατεύεται όσο υφίστανται οργανικές θέσεις), με όφελος τουλάχιστον 600εκατομμυρίων ευρώ.
2. Μείωση μισθών στο δημόσιο τομέα, με την εφαρμογή του ενιαίου μισθολογίου.
3. Οριστική κατάργηση του 13^{ου} και του 14^{ου} μισθού στο δημόσιο τομέα.
4. Μείωση σε μισθούς και επιδόματα των υπαλλήλων των ΔΕΚΟ κατά 10%, με ταυτόχρονη καθιέρωση ανώτατου μισθού τα 4.000ευρώ.

5. Αύξηση στις τιμές των εισιτηρίων κατά μέσο όρο 30%, με ταυτόχρονη μείωση των κρατικών επιδοτήσεων στις ΔΕΚΟ κατά τουλάχιστον 800εκατομμύρια ευρώ.
6. Μείωση στις κύριες και επικουρικές συντάξεις, καθώς και πάγωμα των αυξήσεων των συντάξεων με σκοπό την εξοικονόμηση τουλάχιστον 250εκατομμυρίων ευρώ. Ακόμα, προβλέφθηκαν αλλαγές στο συνταξιοδοτικό με το νόμο 3863/2010 και αλλαγές στη λίστα βαρέων και ανθυγιεινών ώστε να εντάσσεται λιγότερο από το 10% του πληθυσμού.
7. Κατάργηση των κλαδικών Συλλογικών Συμβάσεων Εργασίας και αντικατάσταση τους από επιχειρησιακές συμβάσεις, καθώς και αύξηση του ορίου απολύσεων στις επιχειρήσεις και μείωση των μισθών στους νέους κάτω των 25ετών. Ακόμα, ζητήθηκε η κατάργηση του 13ου και του 14ου μισθού στον ιδιωτικό τομέα, κάτι το οποίο δεν έγινε δεκτό από την κυβέρνηση.
8. Ιδιωτικοποιήσεις και πώληση δημόσιας περιουσίας, ύψους 15 δισεκατομμυρίων ευρώ σύμφωνα με την ελληνική κυβέρνηση και κατά 50 δισεκατομμύρια σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με σκοπό την μείωση του χρέους.
9. Άνοιγμα της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας.
10. Χορήγηση επιπλέον κρατικών εγγυήσεων στον τραπεζικό κλάδο ύψους 30 δισεκατομμυρίων ευρώ. Με τα 30 δις, οι κρατικές εγγυήσεις προς τις τράπεζες στο σύνολο έφτασαν τα 108δις ευρώ.
11. Αναδιοργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, με περιορισμό των εξόδων και ταυτόχρονη αύξηση των εσόδων κατά τουλάχιστον 1,5 δις ευρώ μέχρι το 2013.
12. Λήψη νέων φόρων ύψους τουλάχιστον 1,775δισεκατομμυρίων ευρώ.
13. Τέλος, προβλέπονταν μειώσεις στα επιδόματα ανεργίας κατά τουλάχιστον 500εκ. ευρώ, καθώς και μειώσεις στα υπόλοιπα κοινωνικά επιδόματα, και αλλαγές στην υγεία όπως είχαν ξεκινήσει από το μνημόνιο 3.

2.6 Αποτέλεσμα της χρήσης των μνημονίων σε οικονομικό και βιοτικό επίπεδο

Παρά τα συνεχόμενα μνημόνια και τα μέτρα που ψηφίστηκαν από το ελληνικό κοινοβούλιο για την σωτηρία της χώρας, τα αποτελέσματα δεν ήταν τα αναμενόμενα.

Παρ’ όλες τις δεσμεύσεις της ελληνικής κυβέρνησης, τα μέτρα είτε δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, είτε λόγω της ελληνικής γραφειοκρατίας, οι αλλαγές προχωρούσαν αργά και σε πολλές περιπτώσεις καθόλου. Χαρακτηριστικά, το έλλειμμα του 2010 διαμορφώθηκε στο 10,5% του ΑΕΠ, αντί πρόβλεψης 9,4% του ΑΕΠ που είχε συμφωνηθεί με την τρόικα, διαφορά που σε χρήματα αγγίζει τα 2,2δισεκατομμύρια ευρώ. Σε ότι αφορά στην φοροεισπρακτική πολιτική, τα αποτελέσματα μπορούν να περιγραφούν ως τραγικά. Από τα 44δισεκατομμύρια ευρώ που ήταν οι ληξιπρόθεσμες οφειλές την διετία 2010-2011, εισπράχτηκαν από τα δημόσια ταμεία μόνο 945εκ. ευρώ, ενώ από τα 6,8δις ευρώ που επιβλήθηκαν σαν πρόστιμα την ίδια διετία, εισπράχτηκαν μόνο 100εκ. ευρώ, με αποτέλεσμα να μεγαλώνει το έλλειμμα του προϋπολογισμού.

Επιπλέον, το κράτος για το 2011, όφειλε 6,5δις ευρώ σε ιδιώτες μέσω παρακρατήσεων φόρου, προμηθειών του δημοσίου και κατασκευαστικών έργων. Το ΑΕΠ για το 2010, μειώθηκε στα 227.318 δισεκατομμύρια ευρώ από 231.632 δισεκατομμύρια που ήταν το 2009, ενώ για το 2011 υπολογίζεται ότι θα φτάσει στα 218δις ευρώ, έναντι στόχου 225,4 δις ευρώ.

Τέλος, σε ότι αφορά τα δημόσια οικονομικά, η ύφεση το 2011 σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία έφτασε το 6,8%, παρά την αρχική πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών που ήταν 2,8%, ως αποτέλεσμα της μείωσης των κρατικών και ιδιωτικών επενδύσεων, καθώς και της μείωσης της καταναλωτικής ζήτησης. Απόρροια αυτού είναι να προβλέπεται από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το 2012-2013 ύφεση που θα κυμαίνεται μεταξύ 4% και 5%, παρά το γεγονός ότι στο μνημόνιο προβλεπόταν ότι από το 2012, η οικονομία θα σημείωνε ανάκαμψη.

Σε ότι αφορά το βιοτικό επίπεδο του ελληνικού πληθυσμού, σε πολλές περιπτώσεις, αγγίζει τα επίπεδα του 1980.

Καταρχήν, οι μειώσεις των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων σε πολλές περιπτώσεις έφτασαν το 40% της ονομαστικής αξίας. Αντίθετα, ενώ η αγοραστική δυνατότητα πέφτει, οι τιμές των αγαθών και των προϊόντων την τελευταία 7ετία, συνεχώς αυξάνονται. Είναι χαρακτηριστικό, ότι την περίοδο Ιανουαρίου 2005 – Ιανουαρίου 2012, οι τιμές στα βασικά καταναλωτικά αγαθά αυξήθηκαν από 10% έως 51%.

Ακόμα, λόγω της αύξησης των φορολογιών και των αυξήσεων των πρώτων υλών στην ενέργεια, την ίδια περίοδο η τιμή του πετρελαίου αυξήθηκε κατά 40%, της βενζίνης κατά 52%, ενώ τέλος το ρεύμα αυξήθηκε κατά 50%. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση της ζήτησης αγαθών και υπηρεσιών.

Παρά την εφαρμογή του μνημονίου, ο πληθωρισμός τον Σεπτέμβριο του 2010 έφτασε σε ιστορικό υψηλό της τάξης του 5,7% λόγω της επιβολής νέων φόρων, ποσοστό ανάλογο με αυτό που είχε καταγραφεί το 1997 (6,7% τον Ιανουάριο 1997), έναντι 2,6% που είχε κλείσει το 2009.

Αναφορικά με την ανεργία, σύμφωνα με την ΕΛ.ΣΤΑΤ. άγγιξε το 20,9% το Νοέμβριο 2011, το οποίο αριθμητικά μεταφράζεται σε 1.029.600 ανέργους, έναντι 11,9% ή 597.000 ανέργους που ήταν στην αρχή του μνημονίου τον Απρίλιο 2010. Είναι χαρακτηριστικό, ότι τα επίπεδα αυτά της ονομαστικής ανεργίας, αγγίζουν τα επίπεδα του 1960.

Τέλος, σε ότι αφορά την μείωση της αγοραστικής δυνατότητας, αποτυπώνεται από τον Δείκτη Κύκλου Εργασιών του λιανικού εμπορίου, μείωση στον κύκλο εργασιών όλων των κλάδων εκτός του κλάδου καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτου [λόγω της αύξησης των φόρων και της τιμής σε προϊόντα που ο καταναλωτής δεν μπορεί να αποφύγει (πετρέλαιο θέρμανσης, βενζίνη)]. Μεγαλύτερη μείωση διακρίνεται στον κλάδο ένδυσης-υπόδησης, με το δείκτη να κλείνει το 2010 στο 97,1, έναντι 108,5 το 2009, καθώς και στον κλάδο βιβλίων, χαρτικών και λοιπών ειδών ο οποίος έκλεισε το 2010 στο 88,7 ,έναντι 90,9 το 2009 και 115,8 το 2011. Ο γενικός δείκτης των κύκλων εργασιών του λιανικού εμπορίου (πλην καυσίμων και λιπαντικών), παρουσίασε μείωση της τάξης του 4,94% στην περίοδο 2009-2010.

2.7 Μεσοπρόθεσμο και «επιλεκτική χρεοκοπία»

Λόγω όλων όσων ανωτέρω αναφέρθηκαν σχετικά με την περίπτωση της Ελλάδας και της ταυτόχρονης κρίσης χρέους, μελών-κρατών της Ευρωζώνης όπως της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας, το Μάη του 2011, οι Ευρωπαίοι ηγέτες και οι υπουργοί Οικονομικών τους, άρχισαν να συζητούν ην ελάττωση του ελληνικού χρέους με ταυτόχρονη νέα χρηματοδότηση. Ήδη από τη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, το διήμερο 24-25 Μαρτίου 2011, άρχισε να προβληματίζει τους ηγέτες των 17 κρατών-μελών το ζήτημα της βιωσιμότητας του χρέους σε σχέση με το έλλειμμα των προβληματικών οικονομικά χωρών της ευρωζώνης. Στο Eurogroup στις 20 Ιουνίου 2011, πάρθηκε η απόφαση για στήριξη της Ελλάδας, με την εφαρμογή ενός νέου μεσοπρόθεσμου προγράμματος, νέου μνημονίου, δηλαδή, με υπογραφή νέου δανεισμού και ταυτόχρονα τον έλεγχο των δανειστών στις ελληνικές αποκρατικοποιήσεις, τη δημόσια διοίκηση, τον εισπρακτικό μηχανισμό, τις δαπάνες

και τα έσοδα καθώς και άλλα κομμάτια της οικονομίας, προκειμένου να καταστεί το ελληνικό χρέος βιώσιμο.

Λίγες μέρες μετά, το διήμερο 23ης και 24ης Ιουνίου, εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το πακέτο που αποφάσισε το Eurogroup. Αποφασίστηκε ότι για να δοθεί η 5η δόση του πρώτου μνημονίου, έπρεπε η κυβέρνηση να ψηφίσει τα μέτρα του μεσοπρόθεσμου άμεσα. Από τις 28 έως τις 30 Ιουνίου, στο ελληνικό κοινοβούλιο έγινε η συζήτηση και τελικά η ψήφιση των μέτρων του μεσοπρόθεσμου, εν μέσω μεγάλων διαδηλώσεων και αντιδράσεων εκ μέρους του ελληνικού λαού και των κομμάτων της αντιπολίτευσης, τα οποία θα αποφέρουν έσοδα 28δισεκατομμυρίων ευρώ, όπως περιγράφονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 4 Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα, 9/6/2011 Πηγή: Άρθρο από την ηλεκτρονική εφημερίδα www.tanea.gr

2011-2015

Περιγραφή παρέμβασης	**δισ. ευρώ**	**% ΑΕΠ**
Εξορθολογισμός μισθολογικής δαπάνης	2,2	0.9%
Μειώσεις λειτουργικών δαπανών	1,2	0.5%
Καταργήσεις/συγχωνεύσεις φορέων και μείωση επιχορηγήσεων	1,5	0.6%
Αναδιοργάνωση Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών	1,5	0.6%
Μείωση του ύψους των αμυντικών δαπανών	1,2	0.5%
Εξοικονόμηση δαπανών και βελτίωση των αποτελεσμάτων του τομέα υγείας	0,8	0.3%
Εξορθολογισμός ιατροφαρμακευτικής δαπάνης	1,1	0.4%
Μείωση δαπανών ΟΚΑ και εξορθολογισμός κοινωνικών δαπανών	4,2	1.7%
Βελτίωση εσόδων ΟΚΑ και καταπολέμηση εισφοροδιαφυγής	3,1	1.2%
Ενίσχυση της φορολογικής συμμόρφωσης	3,5	1.4%
Μείωση φοροαπαλλαγών και άλλα φορολογικά έσοδα	6	2.4%
Βελτίωση των αποτελεσμάτων ΟΤΑ	1,4	0.5%
Εξορθολογισμός δαπάνης ΠΔΕ	0,5	0.2%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ	**28**	**11%**

Στη συνέχεια και μετά την ψήφιση αντιλαϊκών μέτρων, όπως η επιβολή έκτακτης εισφοράς σε εισοδήματα άνω των 12.000ευρώ από 1% ως 4%, στις 21 Ιουλίου 2011 στο Συμβούλιο των ηγετών της Ευρωζώνης, αποφασίστηκε η σύμβαση νέου δανείου ύψους 158,6δις. ευρώ, με 109δις από το EFSF και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και άλλα 49,6 δις ευρώ με την εθελοντική συμμετοχή των ιδιωτών (PSI) με αναδιάρθρωση χρέους. Την ίδια εποχή η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδας έπεσε σε CCC από CC, μια κλάση δηλαδή πάνω από την τελευταία κατηγορία και την άτακτη χρεοκοπία, κάτι που ουσιαστικά σημαίνει ότι η χώρα έχασε την δυνατότητα να βγαίνει στις αγορές.

Το πρόγραμμα αυτό, δεν εφαρμόστηκε τελικά, λόγω της αμφιβολίας εκ μέρους των τριών πλευρών (EFSF, ΔΝΤ, PSI) για την βιωσιμότητα του χρέους, τις αντιρρήσεις εκ μέρους των τραπεζών μέσω του εκπροσώπου τους Τσαρλς Νταλάρα, καθώς και των αδυναμιών της κυβέρνησης για εφαρμογή των μέτρων. Στις 26 Οκτωβρίου 2011, στη Σύνοδο Κορυφής για το ευρώ, αποφασίστηκε η στήριξη της κυβέρνησης Παπανδρέου, νέες διαπραγματεύσεις με τους διεθνείς τραπεζικούς οίκους, ούτως ώστε να δοθεί η 6^{η} δόση του πρώτου μνημονίου από τις χώρες της Ευρωζώνης και το ΔΝΤ, και την εφαρμογή νέου μνημονίου με σκοπό το ελληνικό χρέος να φτάσει το 120% του ΑΕΠ το 2020, ώστε να θεωρείται βιώσιμο. Μετά από μέρες διαπραγματεύσεων στο εσωτερικό της χώρας, μεταξύ των πολιτικών αρχηγών της κυβέρνησης και των κομμάτων της αντιπολίτευσης, στις 10 Νοεμβρίου 2011, αποφασίστηκε Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας με πρωθυπουργό τον τεχνοκράτη κ. Λουκά Παπαδήμο και τη συμμετοχή τριών κομμάτων, με σκοπό την ψήφιση νέων μέτρων και την εφαρμογή τελικής λύσης μέχρι το τέλος του έτους. Το βράδυ της 12^{ης} Φεβρουαρίου 2012, το ελληνικό κοινοβούλιο ψήφισε τελικά τα μέτρα για το νέο μνημόνιο, με ισχυρή πλειοψηφία 199 βουλευτών, μέτρα που μεταξύ των άλλων περιλαμβάνουν μειώσεις μισθών στον ιδιωτικό τομέα ύψους 22%, νέες μειώσεις στις κύριες και επικουρικές συντάξεις, αναβολή των αυξήσεων στους μισθούς έως ότου πέσει η ανεργία κάτω του 10% και αλλαγές στα ταμεία, με επανεξετάσεις των μέτρων ανάλογα με την πορεία του μνημονίου.

Στις 20 Φεβρουαρίου 2012 στη συνεδρίαση του Eurogroup, μετά από πολύωρες συζητήσεις, έκλεισε συμφωνία για νέο μνημόνιο, με τη δανειοδότηση της χώρας με 130δις ευρώ και κυμαινόμενο επιτόκιο από 2% ως 4,3% ανάλογα με το έτος, καθώς και κούρεμα του ιδιωτικού χρέους σε ποσοστό 53,5% που αποτυπώνεται σε αξία στα 107δις ευρώ. Η συμφωνία αυτή έγινε με σκοπό το χρέος της Ελλάδας για να είναι

βιώσιμο, να φτάσει το 120,5% του ΑΕΠ το 2020. Οι όροι της συμφωνίας, ήταν: 1ον) Ενίσχυση της επιτήρησης για την εφαρμογή του μνημονίου και επιβολή της παρουσίας μόνιμης επιτροπής στην Αθήνα, 2ον) δημιουργία ειδικού λογαριασμού με την ψήφιση συνταγματικού νόμου, εντός διμήνου, με εισροή μέρους των εσόδων για την εξυπηρέτηση του χρέους και την πληρωμή τοκοχρεολυσίων και 3ον) την υλοποίηση όλων των δεσμεύσεων εντός δύο εβδομάδων. Ακόμα, για την διευκόλυνση της χώρας, αποφασίστηκε μείωση των δανείων του πρώτου μνημονίου στις 150 μονάδες βάσης, που αποτυπώνεται σε κέρδος 2,8% του ΑΕΠ.

Με την ψήφιση του νέου μνημονίου, η Ελλάδα κατάφερε να εξασφαλίσει την απαραίτητη ρευστότητα για τα επόμενα έτη και την παραμονή της στην Ευρωζώνη, κάτι όμως το οποίο ελοχεύει κινδύνους σε πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

Με την επιβολή νέου μνημονίου, ο λαός θα χάσει μεγαλύτερο μέρος της αγοραστικής του δύναμης, με σκοπό την ανάκαμψη της οικονομίας μέσω της μείωσης των μισθών. Η χώρα, θα χάσει την δυνατότητα της να βγει στις αγορές για πολλά χρόνια, αφού τα ομόλογα της δεν θα έχουν τιμή αγοράς και οι εισαγωγές θα γίνονται με πληρωμή μετρητών την ίδια στιγμή. Ακόμα, η χώρα θα έχει το στίγμα της χώρας που χρεοκόπησε εντός Ευρωζώνης, με ό,τι συνεπάγεται αυτό στις σχέσεις με τους υπόλοιπους λαούς. Μέρος της δημόσιας περιουσίας και της δημόσιας κυριαρχίας, θα χαθεί στο βωμό της σωτηρίας της.

Τέλος, η Ελλάδα θα μπει σε πολυετή επιτήρηση από τους δανειστές, κάτι το οποίο είχε συμβεί όπως είδαμε πιο πάνω το 1897 με τη χώρα να μπαίνει σε επιτήρηση με Διεθνή Οικονομικό Έλεγχο έως το 1978. Το μέλλον λοιπόν θα δείξει, κατά πόσο η λύση αυτή ήταν ορθή ή όχι.

3 Μεθοδολογία

3.1 Σκοπός της εργασίας

Η εργασία έχει ως σκοπό να μελετήσει, με την χρήση οικονομετρικών εργαλείων, τις σημαντικότερες οικονομικές μετρικές για την εξαγωγή αποτελεσμάτων: το ακαθάριστό εθνικό προϊον της Ελλάδας (Α.Ε.Π.) από το 1833 έως και το 2012, το Εθνικό χρέος από το 1975 και μετά καθώς και τον Δείκτη Τιμών από το 1833 έως το 2012 είτε μέσων των εσόδων- εξόδων είτε μεσω του πληθωρισμού. Ο συνδυασμός των παραπάνω θα μας επιτρέψουν να βγάλουμε τον Δείκτη ΧΑΑ, ένας δείκτης ο οποίος είναι αντιπροσωπευτικός για το πώς κινήθηκε η οικονομία μιας χώρας και μας επιτρέπει να κάνει πρόβλεψη για το πώς να κινηθεί.

3.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Σχετικά με την έρευνα μας θα ακολουθηθεί θετικιστική προσέγγιση και το είδος της μεθοδολογίας της έρευνας θα είναι μεικτή (ποσοτική και ποιοτική). Όσο αφορά τις τεχνικές θα γίνει συλλογή δευτερογενών στοιχείων από οικονομικά δεδομένα της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας και της Βουλής των Ελλήνων με σκοπό την άντληση στατιστικών δεδομένων. (Μπαμπινιώτης, Γ., 1998)

Αυτό το τμήμα της έρευνας, αποτελείται από την συστηματική συλλογή πληροφοριών από ήδη δημοσιευμένες πηγές (και συγκριμένα την περίοδο 1833-2013) με σκοπό την κατανόηση και την πρόβλεψη της συμπεριφοράς του ΑΕΠ και του πληθωρισμού. Η συλλογή των στατιστικών έγινε με τη λήψη, κατόπιν επίσημης αδειοδότησης, οικονομικών δεδομένων και αποτελεσμάτων χρήσης. Η ανάλυση των δεδομένων θα γίνει με την χρήση του στατιστικού εργαλείου SPSS.

Τα πλεονεκτήματα αυτής της μεθόδου είναι ότι:

- επιτρέπει τη διευκρίνιση των ασαφών απαντήσεων της βιβλιογραφίας
- έχει τη δυνατότητα προσαρμογής,
- μπορούν να βγουν πολλαπλά συμπεράσματα,
- έχει μικρό κόστος
- επιτυγχάνει σχετικά καλή εποπτεία

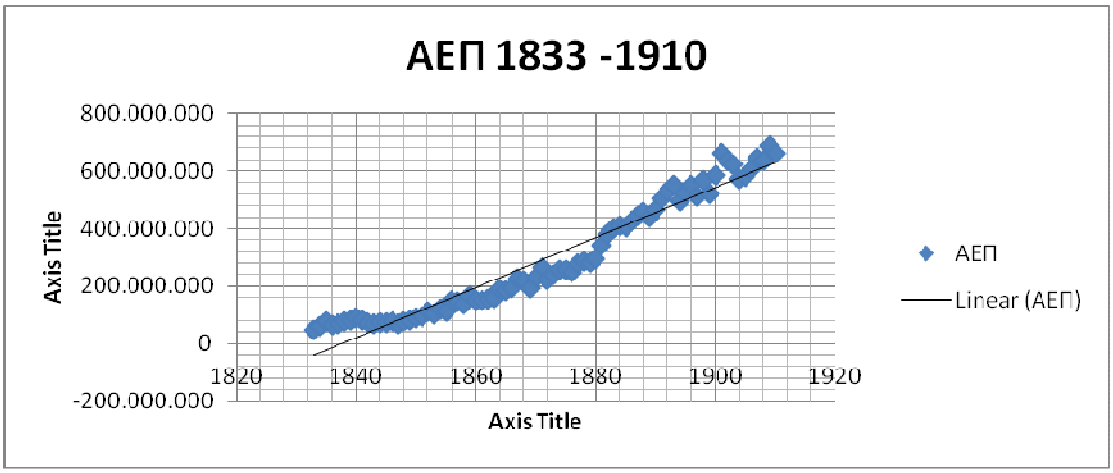
- επιτυγχάνει σχετικά καλή εποπτεία

3.3 Σχεδιασμός οικονομετρικής μελέτης

Για την σωστή σχεδίαση της οικονομετρικής μελέτης και την ασφαλή εξαγωγή συμπερασμάτων χωρίσαμε την μελέτη του ΑΕΠ σε 3 περιόδους. Η πρώτη περίοδο είναι από την ύπαρξη των πρώτων οικονομικών στοιχείων του Ελληνικού κράτους, το 1833 έως το 1910. Η δεύτερη περίοδος είναι από το 1911 έως το 1939. Η συγκεκριμένη περίοδο χαρακτηρίζεται από μια ασταθής γεωγραφικά, πολιτικά και οικονομικά στοιχεία. γιατί υπάρχουν έντονες μεταβολές (προσαρτήσεις εδαφών, διπλασιασμός του πληθυσμού). Και η τρίτη περίοδο είναι από το 1950 (μετά τον Β Παγκόσμιο) έως σήμερα οπου χαρακτηρίζεται από μια περίοδο σχετικής σταθερότητας σε διάφορα επίπεδα.

3.4 Μέλέτη του ΑΕΠ από το 1833 έως το 2012

Από το 1833 έως το 1910 παρατηρούμε ότι υπάρχει μια σταδιακή ανάπτυξη του ΑΕΠ της χώρας μας και ιδιαίτερα μετά το 1881 (προσάρτηση Θεσσαλίας). Οπώς βλέπουμε και στο παρακάτω διάγραμμα το ΑΕΠ της χώρας αυξάνεται με 2,66% ανα έτος (κλίση διακύμανσης 24°).

Διάγραμμα 1 ΑΕΠ 1833-1910

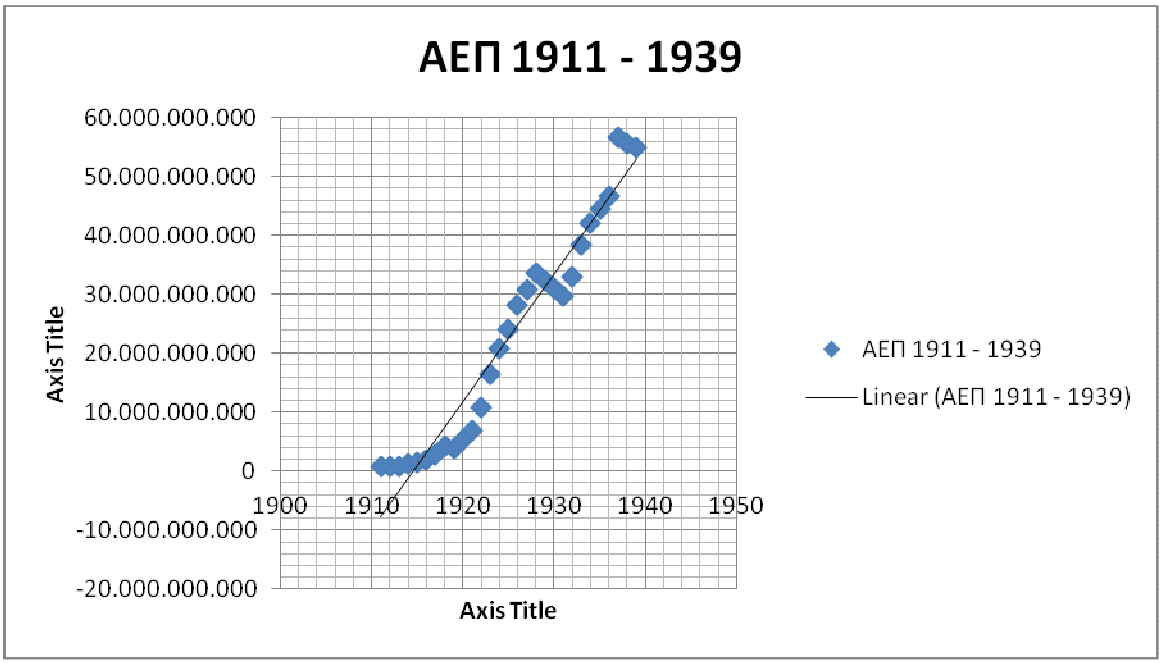
Για την διαβεβαίωση τα άνω αποτελεσμάτων πραγματοποιήσαμε μια ανάλυση διακύμανσης, με την οποία παρατηρούμε τα εξής:

- Δεν υπάρχουν ακραίες τιμες
- Το δείγμα μας είναι ορθό ως προς την επιλογή του
- Υπάχει ομοιοκατανομή.

Πίνακας 5 Ανάλυση διακύμανσης 1833-1910

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ						
Προέλευση διακύμανσης	*SS*	*βαθμοί ελευθερίας*	*MS*	*F*	*τιμή-P*	*κριτήριο F*
Μεταξύ ομάδων	3,38626E+18	1	3,38626E+18	163,7739	5,31E-26	3,902553
Μέσα στις ομάδες	3,18417E+18	154	2,06765E+16			
Σύνολο	6,57044E+18	155				

Εν συνεχεία στην δεύτερη περίοδο που μελετάμε παρατηρούμε ότι υπάρχει μια πιο έντονη ανάπτυξη του ΑΕΠ της χώρας μας (κλίση 40°) που πλησιάζει το 4,44% ανα έτος.

Διάγραμμα 2 ΑΕΠ 1911-1939

Για την διαβεβαίωση τα άνω αποτελεσμάτων πραγματοποιήσαμε μια ανάλυση διακύμανσης, με την οποία παρατηρούμε τα εξής:

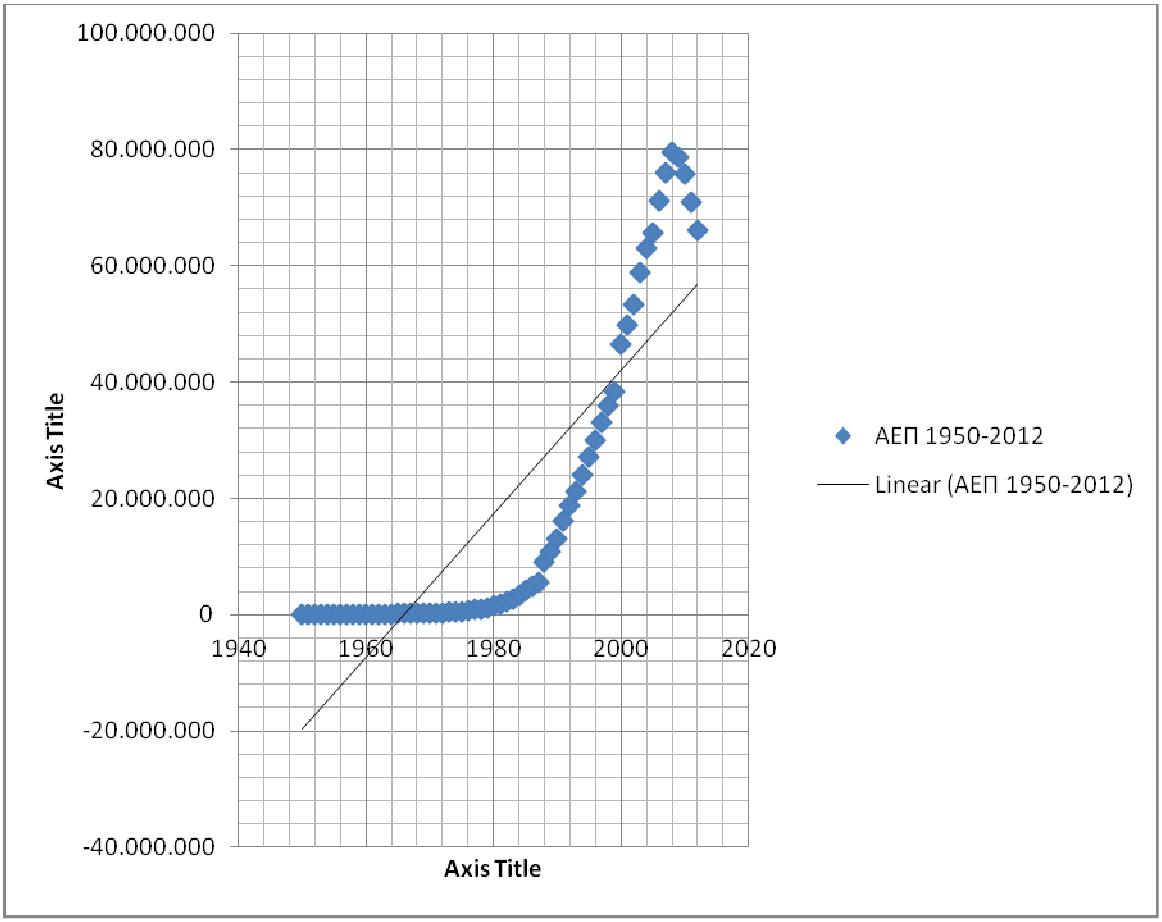
- Δεν υπάρχουν ακραίες τιμες
- Το δείγμα μας είναι ορθό ως προς την επιλογή του
- Υπάχει ομοιοκατανομή.

Η έντονή αύξηση του ΑΕΠ οφείλεται στο τριπλασιασμό της έκτασης της χώρας (1912-1923) και στον διπλασιασμό του πληθυσμού.

Πίνακας 6 Ανάλυση διακύμανσης 1911-1939

Ανάλυση διακύμανσης κατά ένα παράγοντα						
ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ						
Προέλευση διακύμανσης	*SS*	*βαθμοί ελευθερίας*	*MS*	*F*	*τιμή-P*	*κριτήριο F*
Μεταξύ ομάδων	7,50576E+21	1	7,51E+21	41,62161	2,78E-08	4,012973319
Μέσα στις ομάδες	1,00987E+22	56	1,8E+20			
Σύνολο	1,76044E+22	57				

Εν συνεχεία στην δεύτερη περίοδο που μελετάμε παρατηρούμε ότι υπάρχει μια πιο έντονη ανάπτυξη του ΑΕΠ της χώρας μας (κλίση 41°) που πλησιάζει το 4,5% ανα έτος.

Διάγραμμα 3 ΑΕΠ 1950-2012

Για την διαβεβαίωση τα άνω αποτελεσμάτων πραγματοποιήσαμε μια ανάλυση διακύμανσης, με την οποία παρατηρούμε τα εξής:

- Δεν υπάρχουν ακραίες τιμες (με εξαίρεση μετά το 2002 λόγω της αλλαγής του νομίσματος και το 2009 λόγω οικονομικής κρίσης)
- Το δείγμα μας είναι ορθό ως προς την επιλογή του
- Υπάχει 2 ομοιοκατανομές. Μία από το 1950 έως το 1980 και άλλη μία από το 1981 έως το 2009. Η ύπαρξη αυτών οφείλεται στην αλλαγή καθεστώτος και τρόπου διακυβέρνησης καθώς και στην μεταστροφή της χώρας από το 1980 στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, παραμελίζοντας και μειώνοντας την σημαντικότητα του πρωτογενή τομέα.

Πίνακας 7 Ανάλυση διακύμανσης 1950-2012

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ					
	βαθμοί ελευθερίας	*SS*	*MS*	*F*	*Σημαντικότητα F*
Παλινδρόμηση	1	3,17E+16	3,17E+16	160,583	9,73937E-19
Υπόλοιπο	61	1,2E+16	1,97E+14		
Σύνολο	62	4,37E+16			

3.4.1 Από το 1975 και μετά

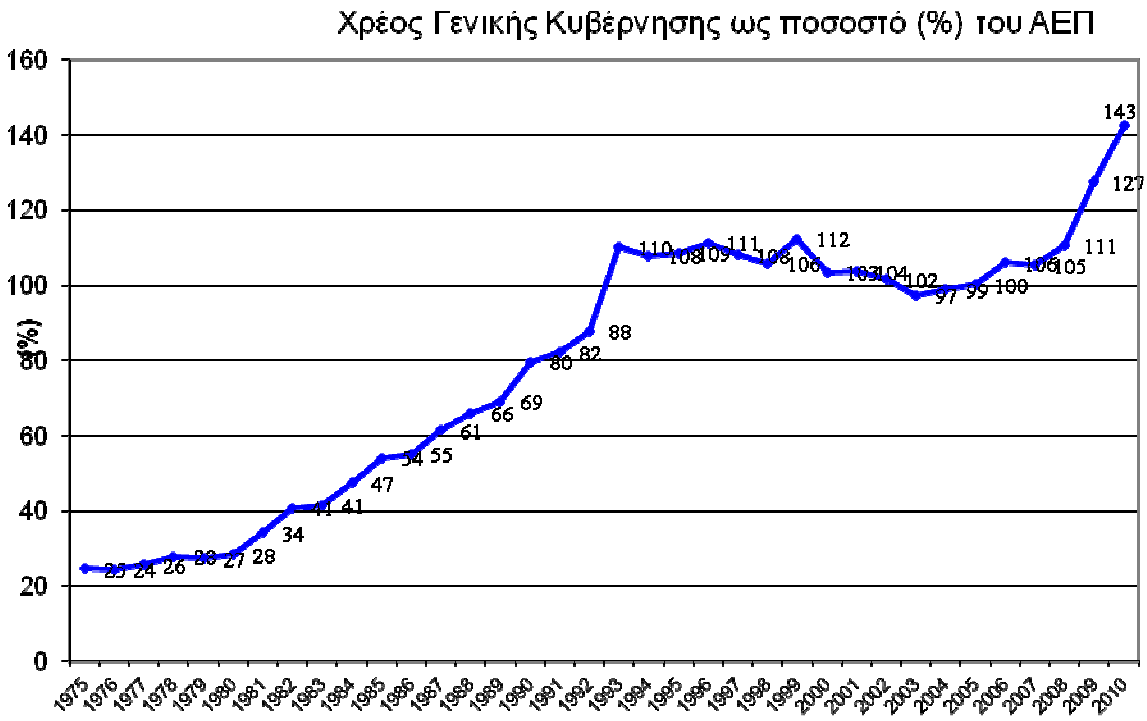
Θα χρειαστεί να δώσουμε ιδιαίτερη μνεία την περίοδο από το 1975 και μετά. Όπως βλέπουμραπο το παρακάτω διάγραμμα το έλλειμα της κυβέρνησης αυξανόνταν ραγδαία την περίοδο 1980-1990 (περίοδος κυβέρνησης ΠΑΣΟΚ) ενώ αργότερα παρουσίασε σταδιακή μείωση ως το 1999. Από εκείνη την περίοδο εως το 2009 είχε αυξανόμενη τάση φτανοντας στα δεδομένα του 1990 (15,5%). Γενικότερα μπορούμε να παρατηρήσουμε μια κυκλική τάση με δεκαετή περίοδο.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διακρίνουμε ότι το ΑΕΠ στην χώρα μας αναπτυζόταν με σταθερά βήματα μέχρι που η είσοδος της χώρας μας στο Ευρώ έδωσε μεγάλη ώθηση με θετικά αποτελέσματα. Βέβαια η κρίση της Ευρωζώνης επηρέασε και την Ελλάδα που για πρώτη φόρα στην ιστορία της είχε μεγάλη πτώση.

Διάγραμμα 4 Έλλειμα Κυβέρνησης 1979-2010

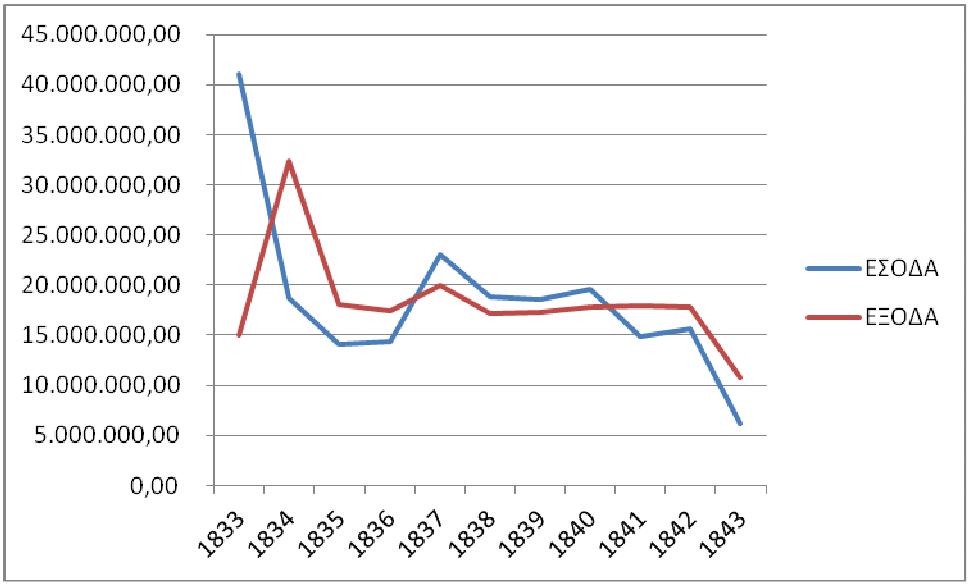
Σε αντίθεση στο παρακάτω διάγραμμα παρατηρούμε ότι το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης από το 1975 που ήταν 25% έφτασε το 2010 στο 143% επι του ΑΕΠ. Παρατηρούμε ότι την περίοδο 1980-1992 αυξανόταν σταδιακά, ομαλοποιήθηκε ως το 2008 και έκτοτε εκτροχιάστηκε σε μην ελεγχόμενα ποσοστά. Θα πρέπει να φέρουμε σε αντιδιαστολή και το ΑΕΠ στην εκάστοτε περίοδο αλλα παρόλα αυτά δείχνει την συνεχόμενη αύξηση του χρέους.

Διάγραμμα 5 Χρέος της Γενικής Κυβέρνησης σε % του ΑΕΠ 1975-2010

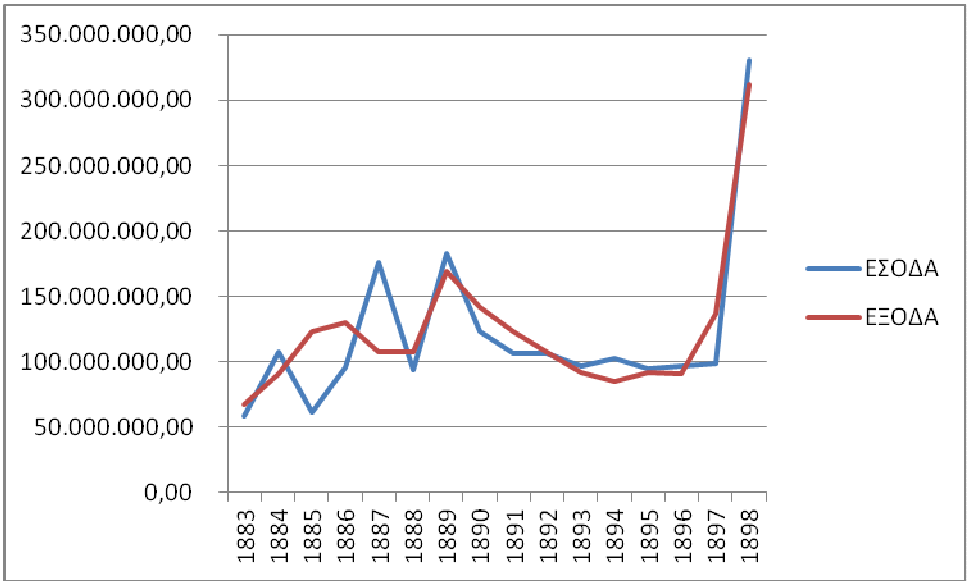
3.5 Έσοδα και έξοδα

Στο διάγραμμα παρατηρούμε τα έσοδα και τα έξοδα την πρώτη περίοδο της Βασιλείας του Όθωνα (1833-1843). Τα ποσα που φέρα με την μορφδή δανείων οι Βαυαροί το 1833 ενισχυσάν μεν την οικονομία και τον προυπολογισμό αλλα η συνέχεια δεν ήταν ανάλογη με μία συνεχόμενη πτώση των εσόδων. Τα μικρά ποσά που εκματιευόντουσαν οφείλονται στην μικρή παραγωγή της χώρας μας που οδήγησαν στην πρώτη πτώχευση.

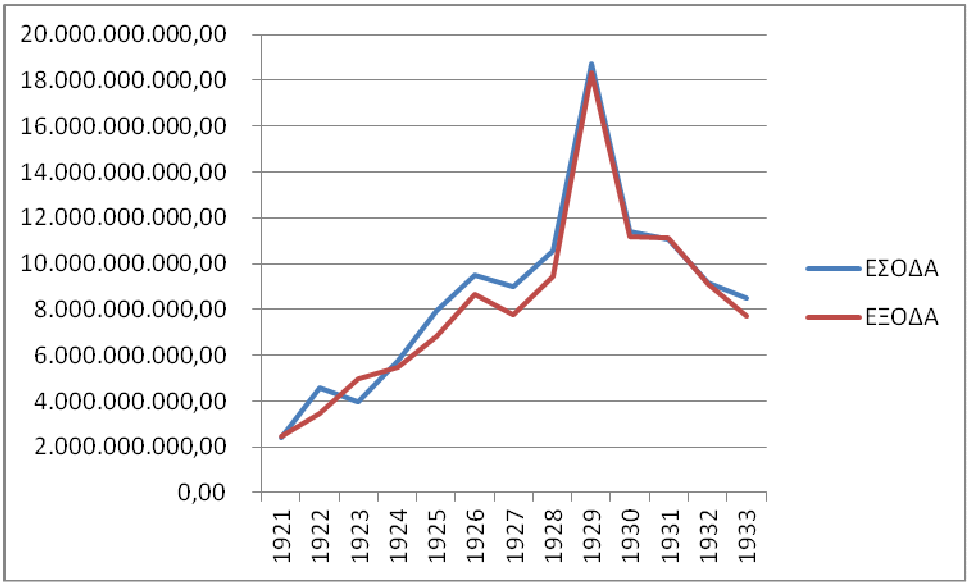
Διάγραμμα 6 Έσοδα και έξοδα Ελληνικού Κράτους 1833-1843

Την δεύτερη περίοδο (1883-1898) παρατηρούμε έντονες αυξομοιώσεις των εσόδων και των εξόδων. Είναι μια περίοδο που μολις έχει ενσωματωθεί η Θεσσαλία στην Ελλάδα, υπάρχουν έντονες πολιτικές διαταρράχες και αποκορύφωμα η ηττά το 1897 που οδήγησε στην δεύτερη πτώχευση.

Διάγραμμα 7 Έσοδα και έξοδα Ελληνικού Κράτους 1883-1898

Τέλος, στην Τρίτη προς εξέταση περίοδο παρατηρούμε ότι ο ερχομός των μικρασιατών έφερε μια σταδιακή

Διάγραμμα 8 Έσοδα και έξοδα Ελληνικού Κράτους 1921-1933

3.6 Πληθωρισμός 1959-2012

Παρατηρούμε ότι από το 1970 μέχρι το 2000 ο πληθωρισμός είχε έντονες κυμάνσεις με έντονες αυξομοιώσεις. Τα τελευταία έτη έχει σταθεροποιηθεί κάτω από το 5%.

3.7 Εξαγωγή της συνάρτησης

Όπως είδαμε παραπάνω, πήραμε όλους τους πληθωρισμούς και όλες τις τιμές του Αεπ από το 1960 έως το 2012 και με βάσει την εξίσωση ΔΕΙΚΤΗΣ ΧΑΑ=α +β1*πληθωρισμός+β2*αεπ. Κάναμε με την βοήθεια στατιστικού προγραμματος μια ανάλυση διακύμανσης (ANOVA) με σκοπό την εξαγωγή του β1 που είναι ο συντελεστής πληθωρισμού και β2 ο συντελεστής ΑΕΠ.

Πίνακας 8 Πίνακας ANOVA

ΈΞΟΔΟΣ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΟΣ

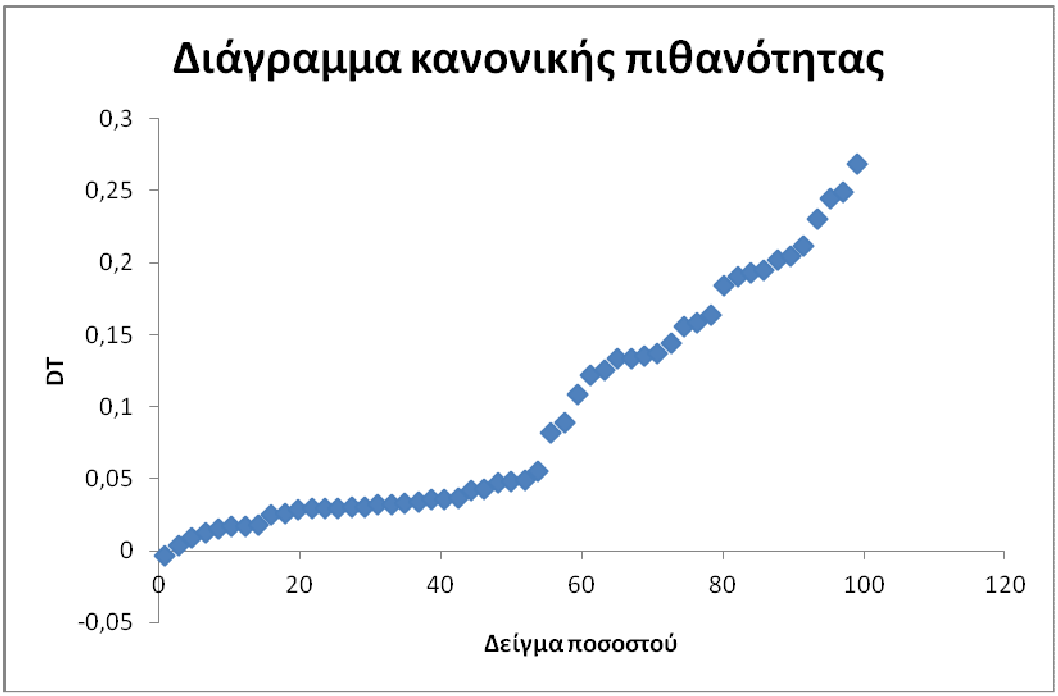
Στατιστικά παλινδρόμησης	
Πολλαπλό R	0,424955076
R Τετράγωνο	0,180586817
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,164519892
Τυπικό σφάλμα	0,072016261
Μέγεθος δείγματος	53

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ					
	βαθμοί ελευθερίας	*SS*	*MS*	*F*	*Σημαντικότητα F*
Παλινδρόμηση	1	0,058292732	0,058292732	11,23966255	0,001515175
Υπόλοιπο	51	0,264503434	0,005186342		
Σύνολο	52	0,322796167			

	Συντελεστές	*Τυπικό σφάλμα*	*t*	*τιμή-P*	
Τεταγμένη επί την αρχή	0,119158181	0,01270164	9,381322833	1,08663E-12	
ΑΕΡ	-1,21246E-09	3,61653E-10	-3,352560597	0,001515175	

Αρά με βάση τα παραπάνω η εξίσωση γίνεται:

ΔΕΙΚΤΗΣ ΧΑΑ =α +0,119158181*πληθωρισμός-1,21246E-09*αεπ.

Διάγραμμα 9 Διάγραμμα κανονικής πιθανότητας του δείκτη ΧΑΑ

3.8 Συμπέρασματα

Η Ελλάδα από την δημιουργία του κράτους της ζει ανέκαθεν σε κατάσταση κρίσης και χρεοκοπίας . Η τάση ευθυνοφοβίας των Ελλήνων να ασχολούνται περισσότερο με το ποιος φταίει και λιγότερο με το να βρεθεί μια λύση είναι κάτι που θα επηρεάσει τη μελλοντική κατάσταση της χώρας. Από την άλλη, από τότε που γεννήθηκε το ελληνικό κράτος αποτέλεσε αντικείμενο πολιτικής σκοπιμότητας από τη Δύση και όχι μόνον. Η όλη ιστορία της Ελλάδας είναι μια απόπειρα αλλεπάλληλων προσπαθειών να απελευθερωθεί από την επιρροή των Δυτικών, αλλά ταυτόχρονα και να εκμεταλλευτεί - δικαιολογημένα ίσως ως μικρή χώρα - τα πλεονεκτήματα του να ανήκει στο στρατόπεδο της Δύσης.

Η Ελλάδα με όλα τα προβλήματά της έχει δείξει στη διάρκεια του χρόνου ότι μπορεί να ξεπερνάει τις δυσκολίες και να προχωράει. Οι Έλληνες έχουν δείξει ότι είναι δημιουργικοί κι αυτό το χάρισμα το απελευθερώνουν όταν οι συνθήκες είναι δύσκολες. Έλληνες κατείχαν το 45% του κεφαλαίου στην Οθωμανική Αυτοκρατορία στις αρχές του 20ού αιώνα, ενώ μετά την Κατοχή και τον Εμφύλιο και παρά τα τεράστια πολιτικά προβλήματα, η χώρα μας είχε τις δεκαετίες του 1950 και του 1960 από τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στον κόσμο. Κι αυτό παρότι οι δομικές αδυναμίες εξακολουθούσαν να υπάρχουν. Κάθε εποχή είναι διαφορετική. Όμως κάποια χαρακτηριστικά δεν αλλάζουν και, αν ενεργοποιηθούν, μπορούν να οδηγήσουν σε καλύτερες μέρες, παρότι τα απαισιόδοξα σενάρια είναι πάντα στο προσκήνιο.

Το συμπέρασμα το οποίο βγαίνει από την ανάγνωση της μελέτης αυτής, αλλά και από τη μελέτη της οικονομικής ιστορίας των εθνών, αλλά και της Ελλάδας είναι ότι, όντως, οι χρηματοοικονομικές κρίσεις των κρατών είναι ένα συχνό φαινόμενο. Ίσως σε μας που ζούμε την καθημερινότητα, να είναι δύσκολο να αντιληφθούμε τη συχνότητα της εμφάνισής του, αλλά την αντιλαμβανόμαστε όταν διαβάζουμε για τις παρελθούσες κρίσεις, ως ιστορικά γεγονότα. Και όμως, ούτε η Ελλάδα, ούτε κανένα από τα κράτη που αντιμετώπισαν κρίσεις, αναδιαπραγματεύσεις των χρεών τους ή ακόμη και πτωχεύσεις στο ιστορικό τους παρελθόν, καταστράφηκαν. Απεναντίας, οι εμπειρίες αυτές τα ενδυνάμωσαν οικονομικά, αλλά και κοινωνικά και μετά από μία αναγκαστική οικονομική και κοινωνική ταλαιπωρία λίγων ετών, συνέχισαν την πορεία της οικονομικής προόδου τους και ανάπτυξης.

«Η Ελλάδα ενδέχεται να χρεοκοπήσει ακόμα και μετά τη διάσωσή της από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο¬, δήλωσε ο Kenneth Rogoff, καθηγητής οικονομικών του Χάρβαρντ και πρώην επικεφαλής οικονομολόγος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Σε ομιλία του σε συνέδριο του (Confederation of Norwegian Enterprise) ο Rogoff εκτίμησε ότι το ευρώ θα επιβιώσει, όμως, κάποια από τα μέλη του θα αναγκαστούν να αναδιαρθρώσουν τα χρέη τους. Μάλιστα, όπως επεσήμανε ο οικονομολόγος, η Ευρώπη μοιάζει μετά την κρίση χρέους με αναδυόμενη οικονομία. Η μελέτη, η οποία κυκλοφόρησε το 2008, προφητικά καταλήγει αναφέροντας ότι: "Η ιστορία μας λέει ότι, σε καμία περίπτωση δε θα πρέπει να καταλήγουμε σε συμπεράσματα του τύπου ότι "αυτή τη φορά είναι διαφορετικά". Και δε θα πρέπει να το κάνουν ούτε η Ελλάδα, πιστεύοντας ότι "αυτή τη φορά τα πράγματα είναι διαφορετικά λόγω της Ευρωπαϊκής Ένωσης", αφού ίσως η αντίληψη αυτή να μη μπορέσει να διατηρηθεί για πολλά ακόμη χρόνια"

Πηγές-Βιβλιογραφία

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Αλέξης Φραγκιαδής, (2007) Ελληνικη οικονομια 19ος-20ος αιωνας: *απο τον αγωνα της ανεξαρτησιας στην οικονομικη και Νομισματικη Ενωση της Ευρωπης*, Εκδοσεις Νεφελη (σελ. 43-48,57-58,76,84,92-142)
- Αλογοσκούφης Γ.-Λαζαρέτου (2002) Η ΔΡΑΧΜΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΦΟΙΝΙΚΑ ΣΤΟ ΕΥΡΩ, ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ ΑΒΕ
- Γεώργιος Κωστελένος, Δημήτριος Βασιλείου, Εμμανουήλ Κουνάρης, Σωκράτης Πετμεζάς, Μιχαήλ Σφακιανάκης (2007) ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,ΚΕΝΤΡΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ (ΚΕΦΑΛΑΙΑ 2-6-7) Κωστής κ. Πετμεζάς Σ. Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^{ο} ΑΙΩΝΑ(1830-1914) ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ
- Γρηγοριάδης Σ. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΟΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 1909-1940Αθήνα 1975
- Δεμαθάς Ζ.-Καλαφάτης Θ.-Σακελλαρόπουλος Θ. (1991) ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΕΣ ΚΡΙΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΚΡΑΤΙΚΗ ΤΟΥΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 1830-1930, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ
- Δερτιλής Γ. Το Εθνικον Εισοδημα Της Ελλαδος. Library of AUEB-Kalitsunaki.
- Δερτιλής Γ. (2009) Ο Ελευθεριος Βενιζελος και η Ελλαδα, 1928-1932: *η διπλωματικη πολιτικη και η οικονομια*, Εκδοσεις Ιαμβος
- Η Ελληνική οικονομία και η απασχόληση, ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΙΝΕ-ΓΣΕΕ ΑΔΕΔΥ 2010, ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2010
- Κουβέλης, Σ. Ο Διεθνησ Οικονομικοσ Ελεγχοσ Εν Ελλαδι. Library of AUEB-Kalitsunaki.
- Λεβεντάκης Ι., (2003) Διεθνής Μακροοικονομική και Χρηματοοικονομική, Εκδ. Αθ.Σταμούλης.

- Μαρίας Ν. (2011) Το *μνημονιο* της *χρεοκοπιας* και ο *αλλος δρομος*, ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ ΑΒΕ 2011
- Παναγιωτης Κ. Ιωακειμιδης (2007), Η θεση της Ελλαδας στο διεθνες, ευρωπαικο και περιφερειακο συστημα: *ιστορικες, εννοιολογησεις και συγχρονη πραγματικοτητα*, Εκδοσεις Θεμελιο, 2007
- Παναγιωτόπουλος, Β. (2003). Ο οικονομικός χώρος των Ελλήνων στα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας.
- Πετρίδης Π. (1986) Ελληνική πολιτική και κοινωνική ιστορία 1821-1940 : επισκόπηση ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ
- Πρόντζας Ε. (2003), ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΣΟΔΑ 1830-1939, ΑΘΗΝΑ ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
- Σακελλαρόπουλος Θ. ΟΙ ΚΡΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ 1830-1857-Οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές όψεις, ΤΟΜΟΣ Α 1830-1945, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΙΤΙΚΗ Α.Ε.
- Τζόκας Σπ. (1999) Ο Χαρίλαος Τρικούπης και η Συγκρότηση του Νεοελληνικού κράτους, ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ
- Τσακίρης Λ. (1991) Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΚΡΙΣΕΩΝ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ -Αγροτική τράπεζα της Ελλάδος-Διεύθυνση μελετών και προγραμματισμού, Αθήνα

Πηγές για τους απολογισμούς:

1. Γενικοί λογαριασμοί της οικονομικής διαχείρισης του κράτους από 21 Ιανουαρίου 1833 μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1843
2. Απολογισμοί των χρήσεων 1843 και 1844 ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
3. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1892 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 1895
4. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1893 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 1896
5. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1894 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 1897

6. Θέματα ελληνικής διπλωματικής ιστορίας (1912-1940) – ΑΡΕΤΗ ΤΟΥΝΤΑ – ΦΕΡΓΑΔΗ Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ ΑΘΗΝΑ 1996
7. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων δια την χρήσιν 1883 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
8. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων δια την χρήσιν 1884 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
9. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων δια την χρήσιν 1885 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
10. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων δια την χρήσιν 1886 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
11. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων δια την χρήσιν 1887 ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
12. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1889 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 1891
13. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1890 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 1892
14. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1891 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 1894
15. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1895 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ 18997
16. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1896 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
17. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1897 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
18. Απολογισμός των εσόδων και εξόδων του κράτους δια την χρήσιν 1898 ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΕΚ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΚΑΙ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

19. Απολοσμοί εσόδων και εξόδων του κράτους για τις χρήσεις 1921-1933 ΓΕΝΙΚΟ ΛΟΓΙΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ξένη Βιβλιογραφία

- Bordo M.-Schwartz A., A RETROSPECTIVE ON THE CLASSICAL GOLD STANDARD AND BEYOND 1821-1931 National Bureau of Econimic Research (κεφ. 3-4)
- Krugman-Obstfeld, Mc Aleese (2005) ‘‘Το σύστημα του Χρυσού Κανόνα, 1870-1914’’,

Πηγές από διαδίκτυο

- *www.unipi.gr*
- Απολογισμοι εσόδων και εξόδων του κρατους για τις χρήσεις 1999-2012 http://www.hellenicparliament.gr
- Στατιστικά στοιχεία www.statistics.gr
- www.iskra.gr
- www.bankofgreece.gr
- www.parliament.gr
- www.tanea.gr
- www.kepe.gr
- www.naftemporiki.gr
- www.capital.gr

Παράρτημα

Δείκτης τιμών

Ο παρακάτω πίνακας

Έτος	Δείκτης Τιμών	
1959	1,155	
1960	1,175	1,7%
1961	1,196	1,8%
1962	1,192	-0,3%
1963	1,228	3,0%
1964	1,238	0,9%
1965	1,276	3,0%
1966	1,339	4,9%
1967	1,362	1,7%
1968	1,367	0,3%
1969	1,400	2,5%
1970	1,442	3,0%
1971	1,486	3,0%
1972	1,550	4,3%
1973	1,790	15,5%
1974	2,271	26,9%
1975	2,575	13,4%
1976	2,918	13,3%
1977	3,273	12,2%
1978	3,683	12,5%
1979	4,385	19,0%
1980	5,476	24,9%
1981	6,815	24,5%
1982	8,255	21,1%
1983	9,921	20,2%
1984	11,752	18,5%
1985	14,021	19,3%
1986	17,248	23,0%
1987	20,077	16,4%
1988	22,791	13,5%
1989	25,913	13,7%
1990	31,209	20,4%
1991	37,280	19,5%
1992	43,199	15,9%
1993	49,425	14,4%
1994	54,799	10,9%
1995	59,696	8,9%
1996	64,587	8,2%
1997	68,163	5,5%
1998	71,412	4,8%
1999	73,294	2,6%

2000	75,604	3,2%
2001	78,155	3,4%
2002	80,992	3,6%
2003	83,851	3,5%
2004	86,282	2,9%
2005	89,341	3,5%
2006	92,196	3,2%
2007	94,865	2,9%
2008	98,804	4,2%
2009	100,000	1,2%
2010	104,713	4,7%
2011	108,200	3,3%
2012	109,824	1,5%

Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Έλεγχος t του Δείκτη Τιμών

Έλεγχος t του μέσου δύο δειγμάτων συσχετισμένων ζευγών του Δείκτη Τιμών	
	Μεταβλητή 1
Μέσος	0,092447689
Διακύμανση	0,006207619
Μέγεθος δείγματος	53
Συσχέτιση Pearson	-0,424955076
Υποτιθέμενη διαφορά μέσων	0
βαθμοί ελευθερίας	52
t	-5,807835287
P(T<=t) μονόπλευρη	1,93303E-07
t κρίσιμο, μονόπλευρο	1,674689154
P(T<=t) δίπλευρη	3,86606E-07
t κρίσιμο, δίπλευρο	2,006646761

Μετρήσεις για το ΑΕΠ

Στατιστικά παλινδρόμησης	
Πολλαπλό R	0,424955076
R Τετράγωνο	0,180586817
Προσαρμοσμένο R Τετράγωνο	0,164519892
Τυπικό σφάλμα	0,072016261
Μέγεθος δείγματος	53

ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΙΑΚΥΜΑΝΣΗΣ

	βαθμοί ελευθερίας	*SS*	*MS*	*F*	*Σημαντικότητα F*
Παλινδρόμηση	1	0,058292732	0,058292732	11,2397	0,001515175
Υπόλοιπο	51	0,264503434	0,005186342		
Σύνολο	52	0,322796167			

	Συντελεστές	*Τυπικό σφάλμα*	*t*	*τιμή-P*
Τεταγμένη επί την αρχή	0,119158181	0,01270164	9,381322833	1,1E-12
ΑΕΡ	-1,2125E-09	3,61653E-10	-3,352560597	0,00152

ΈΞΟΔΟΣ ΥΠΟΛΟΙΠΩΝ		ΈΞΟΔΟΣ ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑΣ

Μέγεθος δείγματος	*Προβλεπόμενος DT*	*Υπόλοιπα*	*Τυπικά υπόλοιπα*	*Εκατοστημόριο*
1	0,119045149	-0,102332057	-1,434820984	0,943396226
2	0,119030968	-0,100819848	-1,413617957	2,830188679
3	0,11902371	-0,122189269	-1,713243455	4,716981132
4	0,119008482	-0,089157736	-1,250100832	6,603773585
5	0,118990048	-0,110356067	-1,54732744	8,490566038
6	0,118966665	-0,088700692	-1,243692513	10,37735849
7	0,11894623	-0,069539702	-0,975031936	12,26415094
8	0,118929734	-0,101822424	-1,427675302	14,1509434
9	0,118912497	-0,115437379	-1,618573673	16,03773585
10	0,118880533	-0,094223378	-1,321127358	17,9245283
11	0,118845366	-0,089103578	-1,249341481	19,81132075
12	0,118809693	-0,088351507	-1,238796516	21,69811321
13	0,118758096	-0,075695286	-1,061340767	23,58490566
14	0,118638985	0,036607137	0,513276969	25,47169811
15	0,118537142	0,150124309	2,104926982	27,35849057
16	0,118438971	0,015238835	0,213667168	29,24528302
17	0,118274617	0,014931294	0,209355055	31,13207547
18	0,118134101	0,003565542	0,049993278	33,01886792
19	0,117925459	0,007399855	0,103755042	34,90566038
20	0,117648438	0,072813069	1,020928554	36,79245283
21	0,117310722	0,131437335	1,842912688	38,67924528
22	0,116903035	0,127686608	1,790322884	40,56603774
23	0,116356557	0,094903198	1,330659257	42,45283019
24	0,115844224	0,08595053	1,205131876	44,33962264
25	0,115081167	0,069487089	0,974294227	46,22641509
26	0,114142401	0,07900452	1,107740296	48,11320755
27	0,113250176	0,116904254	1,639141056	50
28	0,112516183	0,051452542	0,721427767	51,88679245
29	0,108041084	0,027154769	0,380743181	53,77358491
30	0,105948117	0,031054568	0,435423143	55,66037736
31	0,103222718	0,101114886	1,417754742	57,54716981
32	0,099479287	0,095079979	1,333137949	59,43396226
33	0,096404973	0,062365219	0,874436882	61,32075472
34	0,093531906	0,050580968	0,709207222	63,20754717

35	0,090078908	0,018659014	0,261622271	65,09433962
36	0,0861365	0,003211076	0,045023224	66,98113208
37	0,082863002	-0,000919053	-0,012886252	68,86792453
38	0,078986054	-0,023625813	-0,331262886	70,75471698
39	0,075458296	-0,027794162	-0,389708249	72,64150943
40	0,072602517	-0,046602517	-0,653424462	74,52830189
41	0,062853843	-0,030853843	-0,432608736	76,41509434
42	0,058662085	-0,024914654	-0,349334008	78,30188679
43	0,054453467	-0,018159838	-0,254623205	80,18867925
44	0,047918551	-0,012612043	-0,176836316	82,0754717
45	0,04261625	-0,01362777	-0,191078059	83,96226415
46	0,039400331	-0,003949601	-0,055378245	85,8490566
47	0,032966527	-0,001007067	-0,014120313	87,73584906
48	0,026960318	0,001989692	0,027897923	89,62264151
49	0,022813312	0,018714651	0,262402371	91,50943396
50	0,023687711	-0,011586971	-0,162463551	93,39622642
51	0,027377002	0,019752814	0,276958687	95,28301887
52	0,033003977	0,000294725	0,004132403	97,16981132
53	0,039111421	-0,024096223	-0,337858604	99,05660377

ΑΕΠ και Δείκτης Τιμών

		DT	AEP
1960	1,175	1,7%	93.225
1961	1,196	1,8%	104.921
1962	1,192	-0,3%	110.907
1963	1,228	3,0%	123.467
1964	1,238	0,9%	138.671
1965	1,276	3,0%	157.956
1966	1,339	4,9%	174.810
1967	1,362	1,7%	188.416
1968	1,367	0,3%	202.632
1969	1,400	2,5%	228.995
1970	1,442	3,0%	258.000
1971	1,486	3,0%	287.422
1972	1,550	4,3%	329.977
1973	1,790	15,5%	428.216
1974	2,271	26,9%	512.213
1975	2,575	13,4%	593.181
1976	2,918	13,3%	728.735
1977	3,273	12,2%	844.628
1978	3,683	12,5%	1.016.709
1979	4,385	19,0%	1.245.187
1980	5,476	24,9%	1.523.724
1981	6,815	24,5%	1.859.971
1982	8,255	21,1%	2.310.688
1983	9,921	20,2%	2.733.244
1984	11,752	18,5%	3.362.588
1985	14,021	19,3%	4.136.852

1986	17,248	23,0%	4.872.730
1987	20,077	16,4%	5.478.103
1988	22,791	13,5%	9.169.019
1989	25,913	13,7%	10.895.230
1990	31,209	20,4%	13.143.050
1991	37,280	19,5%	16.230.510
1992	43,199	15,9%	18.766.104
1993	49,425	14,4%	21.135.716
1994	54,799	10,9%	23.983.636
1995	59,696	8,9%	27.235.205
1996	64,587	8,2%	29.935.080
1997	68,163	5,5%	33.132.660
1998	71,412	4,8%	36.042.240
1999	73,294	2,6%	38.397.593
2000	75,604	3,2%	46.437.981
2001	78,155	3,4%	49.895.207
2002	80,992	3,6%	53.366.337
2003	83,851	3,5%	58.756.123
2004	86,282	2,9%	63.129.288
2005	89,341	3,5%	65.781.673
2006	92,196	3,2%	71.088.065
2007	94,865	2,9%	76.041.790
2008	98,804	4,2%	79.462.105
2009	100,000	1,2%	78.740.930
2010	104,713	4,7%	75.698.123
2011	108,200	3,3%	71.057.177
2012	109,824	1,5%	66.019.957

Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ.

ΑΕΠ από το 1950-2012

YEAR	GDP		Notes
1950	30.247		In million drachmas-at factor cost prices
1951	36.038		In million drachmas-at factor cost prices
1952	37.563		In million drachmas-at factor cost prices
1953	49.121		In million drachmas-at factor cost prices
1954	56.594		In million drachmas-at factor cost prices
1955	64.921		In million drachmas-at factor cost prices
1956	75.240		In million drachmas-at factor cost prices

1957	80.459		In million drachmas-at factor cost prices
1958	83.703		In million drachmas-at factor cost prices
1959	87.114		In million drachmas-at factor cost prices
1960	93.225		In million drachmas-at factor cost prices
1961	104.921		In million drachmas-at factor cost prices
1962	110.907		In million drachmas-at factor cost prices
1963	123.467		In million drachmas-at factor cost prices
1964	138.671		In million drachmas-at factor cost prices
1965	157.956		In million drachmas-at factor cost prices
1966	174.810		In million drachmas-at factor cost prices
1967	188.416		In million drachmas-at factor cost prices
1968	202.632		In million drachmas-at factor cost prices
1969	228.995		In million drachmas-at factor cost prices
1970	258.000		In million drachmas-at factor cost prices
1971	287.422		In million drachmas-at factor cost prices
1972	329.977		In million drachmas-at factor cost prices
1973	428.216		In million drachmas-at factor cost prices
1974	512.213		In million drachmas-at factor cost prices
1975	593.181		In million drachmas-at factor cost prices
1976	728.735		In million drachmas-at factor cost prices
1977	844.628		In million drachmas-at factor cost prices
1978	1.016.709		In million drachmas-at factor cost prices
1979	1.245.187		In million drachmas-at factor cost prices
1980	1.523.724		In million drachmas-at factor cost prices
1981	1.859.971		In million drachmas-at factor cost prices
1982	2.310.688		In million drachmas-at factor cost prices

1983	2.733.244		In million drachmas-at factor cost prices
1984	3.362.588		In million drachmas-at factor cost prices
1985	4.136.852		In million drachmas-at factor cost prices
1986	4.872.730		In million drachmas-at factor cost prices
1987	5.478.103		In million drachmas-at factor cost prices
1988	9.169.019		In million drachmas-at market prices
1989	10.895.230		In million drachmas-at market prices
1990	13.143.050		In million drachmas-at market prices
1991	16.230.510		In million drachmas-at market prices
1992	18.766.104		In million drachmas-at market prices
1993	21.135.716		In million drachmas-at market prices
1994	23.983.636		In million drachmas-at market prices
1995	27.235.205		In million drachmas-at market prices
1996	29.935.080		In million drachmas-at market prices
1997	33.132.660		In million drachmas-at market prices
1998	36.042.240		In million drachmas-at market prices
1999	38.397.593		In million drachmas-at market prices
2000	46.437.981	136.282	In million €. - at market prices
2001	49.895.207	146.428	In million €. - at market prices
2002	53.366.337	156.614	In million €. - at market prices
2003	58.756.123	172.432	In million €. - at market prices
2004	63.129.288	185.266	In million €. - at market prices
2005	65.781.673	193.050	In million €. - at market prices
2006	71.088.065	208.622	In million €. - at market prices
2007	76.041.790	223.160	In million €. - at market prices
2008	79.462.105	233.198	In million €. - at market prices
2009	78.740.930	231.081	In million €. - at market prices
2010	75.698.123	222.151	In million €. - at market prices
2011	71.057.177	208.532	In million €. - at market prices
2012	66.019.957	193.749	In million €. - at market prices

Πηγή ΕΛ.ΣΤΑΤ.